

CAPÍTULOS GRATUITOS

Delfos i Olímpia

Lluís Bordas Gifra

Capítol 1

JOAN

La representació de *Les troianes* va ser un èxit total: estranyament, i de forma unànime, públic, crítica, responsables i directius culturals hi varen estar d'acord. Va ser un encert confiar al quadre artístic francès la interpretació de la sempre difícil tragèdia d'Eurípides, però, sobretot, va rebre les felicitacions més efusives per la posta a punt de l'obra, malgrat les crítiques que al principi va tenir quan ho va proposar.

Les crítiques sobre el joc de llums, l'*attrezzo* i el vestuari posats en escena es varen canviar per un encès elogi per a qui n'era el màxim responsable, i que va saber fer prevaldre el seu enfocament i decisió enfront dels que proposaven una *mise en scène* més conservadora, més d'acord amb el que creien que havia de ser més adequat per a una tragèdia de l'alçada de *Les Troianes*.

Joan, el responsable de la producció, no parava de rebre enhorabones per part de tothom, d'aquells que coneixia i d'altres que no sabia ni qui eren, però que sempre volen estar al costat de qui rep les felicitacions, ja sigui per fer-se veure, com per donar a entendre que ells sí que estaven a favor de l'opció guanyadora, malgrat que més d'un hagués manifestat tot el contrari, conducta humana que ve de lluny, que sempre ha acompanyat els que viuen de no fer res, a l'ombra del que en puguin treure de qualsevol esdeveniment, sigui del caire que sigui, cultural, esportiu, social o polític.

De tants copets tenia tota l'espatlla ben adolorida, no podia aguantar gaire més, ja portava força hores amb molta tensió, així que va decidir retirar-se a gaudir d'un més que merescut descans, ja que la temporada no havia fet més que començar.

Des del seu *loft* a la part alta de la ciutat podia contemplar les llums que s'estenien als seus peus com una suau catifa; una certa tranquil·litat envaïa l'ambient d'aquell tros d'habitatge, tranquil·litat que va tenir, alhora, la virtut de retornar-li la calma d'esperit que tant necessitava.

La caiguda que havia sofert a les grades del teatre quan es feia l'assaig general l'havia deixat inconscient. Aleshores... ¿com era possible que en un lapsus de temps —del qual no tenia ni idea de la durada— havia pogut recrear-se i viure, com si fos del tot natural, aquelles escenes, paratges i personatges del temps de la Grècia clàssica, sorgits inexplicablement en l'estat d'alienació en el qual havia caigut?

Incomprensible, però va ser així.

I ara es preguntava: i per què no? Per què no fer un viatge cap a aquelles terres que, de tan imaginades i reviscudes com li semblaven, era com si formessin part del seu cos i ment?

El cansament va tenir les seves conseqüències, i amb aquests pensaments al cap no va tenir més remei que encaminar els seus passos cap al llit.

L'endemà al matí no s'ho va pensar dues vegades, i malgrat que s'estigués a l'inici de la temporada, la seva tasca com a responsable de la producció escènica finalitzava al cap de quinze dies, al bell mig de l'estiu, o sigui, que sí, faria un viatge cap a Grècia, a Delfos, santuari que tanta importància va tenir en els esdeveniments d'aquells temps ja llunyans, i dels quals tant havia llegit, en obres clàssiques com en diferents tragèdies, comèdies i literatura de tots els temps.

* * *

El santuari dèlfic li va semblar un bon lloc per on començar l'estada en terres hel·lèniques.

La compra dels bitllets del vol des de Barcelona a Atenes per les dates que volia, i amb l'oferta que hi havia per a aquest trajecte, va ser ràpid i senzill.

El vol fins a Atenes va ser igual que altres vols: avorrit, sucs de taronja sense ni una mica de taronja, carretó que les hostesses amb prou feina podien fer circular per l'estret passadís i un aterratge com altres aterratges, cop de rodes a la pista, moviment de tot aquell aparell, soroll dels motors per ajudar en la frenada... i aplaudiments dels passatgers.

Tot plegat com moltes altres vegades.

D'Atenes a Delfos poca cosa extraordinària, el trajecte requeria tota la seva atenció i concentració, indicadors moltes vegades indesxifrables, uns cops en anglès i la majoria només en aquell endiablada idioma de caràcters més que incomprensibles; calia prestar la màxima cura per no equivocar-se en les nombroses cruïlles que sortien indicades en la guia de viatge que s'havia fet, i que tenia al seient del seu costat.

Si arribava a fer nit on tenia previst, a Itea, un petit poblet marí de la riba del mar de Corint, l'endemà podria iniciar el seu recorregut per la terra d'aquells famosos tràgics, pensadors, constructors d'algunes de les més preuades meravelles del món, revolucionaris dels sistemes polítics, etc.

* * *

Les parets de la muntanya del Parnàs semblava que volguessin caure damunt de, ara, un dels jaciments arqueològics més importants del món. Tràmits d'entrada al recinte com en altres recintes, una mena d'uniformitat que s'anava imposant per arreu, rutina que el neguitejava i a la qual no s'acostumava gens ni mica.

«Si tot és així», pensava, «malament anem, no sé si l'hauré encertat fent aquest viatge, i, a més a més, en aquesta època d'estiu.»

El díptic que li havien proporcionat junt amb el tiquet d'entrada indicava, en un planell gens entenedor de tan farcit com estava, el camí a seguir, amb diversos símils de plànols, etc., i a

sobre li havia tocat un que només estava en grec, ja que els altres en anglès o en francès no els havien arribat, aquella setmana, segons li va confessar la noia de la finestreta: «cosa dels grecs», li va dir amb un gran somriure.

El que tenia més o menys clar, malgrat aquell condemnat barrija-barreja del planell, era que el camí finalitzava a l'antic estadi, situat a la part superior del jaciment. No ho semblava, però aquella via sacra —tal com es deia aquell sender— tenia un pendent que déu n'hi do, i la calor que feia aquell mes de juliol no facilitava gens aquell difícil recorregut.

En un diminut replà, en una corba situada sobre el teatre, un parell d'arbres —potser els únics del recinte— li podrien proporcionar un petit espai on reprendre forces i beure una mica d'aigua de la botella que havia comprat en una màquina expendedora de l'entrada.

Així doncs, va seure en aquella gratificadora ombra.

Capítol 2

CADMO

Gana. L'estómac de Cadmo estava revolucionat, feia dies que l'únic aliment que ingeria eren unes escassíssimes molles de pa i uns quants pinyons que, malgrat els riscos que l'acció comportava, ell i uns altres que es trobaven en la mateixa situació anaven a recollir en un bosquet proper.

El què feia en aquella illa, el perquè d'aquella guerra i de tot plegat del que passava encara no ho havia comprès en tots els seus aspectes, no ho acabava d'entendre i no tenia consciència del temps que portava en aquells paratges; l'esmussament que notava en el seu cap no li permetia pensar amb claredat, esmussament al qual s'afegia aquella gana que cada cop anava a més i que tan fortament el turmentava; aquelles punxades a l'estómac l'embogien.

Recordava que a l'àgora del seu *demo* d'Halimunt s'hi havien presentat uns quants homes que buscaven joves per apuntar-se a una milícia que s'estava formant, argumentant que qui s'hi apuntés tindria una paga més que extraordinària d'una dracma diària i que participaria, en igualtat de condicions, en el repartiment del botí que s'aconseguís.

Remarcaven, a més a més, que no era, com deia la brama que corria pel poblet, un acte de pirateria, sinó al contrari, que era per ajudar els seus germans jonis que estaven patint tant per mar com per terra l'assetjament de les poderoses forces del rei persa Darios¹.

Animaven la població a donar la seva aprovació per deixar que els joves manifestessin la seva pròpia decisió, que es reunís l'assemblea per tal que, de forma sobirana, prenguessin la decisió més adequada; afirmaven, aquells homes, que la milícia comptava ja amb joves de diferents demos², d'Argos, Eretria, Delfos, Corint, Falero i d'altres llocs de l'Àtica, l'Argòlide i l'Elide. La llista era molt llarga per recitar-la sencera.

1 Rei de Pèrsia, de la dinastia Aquemènida. Visqué des del 540 al 485 aC. Va regnar entre el 521 i el 485 aC.

2 Territori i població que hi viu. Tant es pot utilitzar com a sinònim de *vila*, *poblet*, etc., com amb el significat de 'conjunt d'habitants que hi viuen'.

No va fer falta que l'assemblea es reunís, tan pocs eren els habitants del seu *demo* que els pocs joves que, com ell, estaven a l'àgora sense res a fer —perquè en aquelles terres poca cosa hi havia per fer— varen apuntar-se a aquella estranya lleva.

Una dracma al dia era motiu més que suficient, quan el més normal per guanyar aquella quantitat era treballar —quan es podia i amb molta sort— de sol a sol més de quinze dies a les ordres d'un malparit de cap de colla del terratinent, que era l'amo d'una gran quantitat de camps en el mateix *demo* i d'altres dels poblets que envoltaven el seu; alguns deien, fins i tot, que les propietats arribaven fins als mateixos límits d'Atenes.

Així que va decidir embarcar-se en aquella aventura, els reclutadors li varen prendre el nom, que varen inscriure en un papir junt amb els noms dels seus companys; li demanaren el nom dels seus pares, si els sabia, ja que en serien els afavorits en cas que no tornés. Fos veritat o no, o senzillament una més de les estratagemes que feien servir per tal de donar complida satisfacció al que estaven fent, Cadmo els va proporcionar els noms dels seus pares, i, pel que pogués ser, el de la seva germana, una noieta un parell d'anys més gran que ell.

Un dels reclutadors, a mesura que anaven passant, els preguntava si també sabien llegir; quan va arribar el torn de Cadmo, li varen formular les preguntes pertinents:

—Tu, Cadmo, saps llegir o escriure?

Malgrat que la seva formació era d'allò més senzilla, amb tota fermesa va contestar:

—Sí, he après les lletres àtiques, i també l'escriptura sobre el papir, igual com vostès fan.

—Bé —va respondre l'home, que feia cara de no creure-s'ho—, pot ser que així tinguis més oportunitats.

El viatge cap a l'illa on ara es trobava —mal presagi— va ser més terrorífic que baixar al mateix Hades; cossos amuntegats un sobre l'altre damunt les fustes que feien com de coberta d'aquella barca, mar arrufada que provocava vòmits a tota aquella quadrilla, olors pestilents provinents de totes les deposicions humanes, i quan no era l'oreig i el mar semblava que s'encalmés, el Zèfir, el vent fred que gelava la suor del cos, feia anar la barca com si fos una closca de nous.

Els mariners i el governacle se'n fotien, de tots ells. Semblava, fins i tot, que algunes vegades deixaven anar la barca una estona a la deriva per turmentar-los encara més.

I ara es trobava en aquella illa sota un sol que recremava la seva pell, ja de per si cremada per la travessia, amb el cos afluït de mala manera, cobert per uns parracs que ni el més desgraciat del seu *demo* hauria volgut.

Capítol 3

NAXOS

Aquell matí semblava que no hi hagués d'haver molta activitat, ni per part del seu grup, ni per part dels que, deien, eren els que assetjaven l'illa, ni per part dels mateixos autòctons, alguns dels quals estaven a favor dels que havien vingut en el seu ajut, i d'altres que estaven a favor dels perses que volien envair l'illa, un dels primers passos de la seva expansió cap a terres hel·lèniques. La situació era d'un bon desori.

Així que Cadmo va animar alguns companys per anar cap al poblet que tenien a tocar; entre ells hi havia Timó³, un noi de la seva mateixa edat originari de Delfos, i malgrat estar tan amagrit com tots ells, el seu aspecte no deixava de ser agradable; persona amb qui més fàcilment es podia establir una mica de conversa. De tota aquella colla era amb qui Cadmo més havia xerrat, tot i tenir visions diferents sobre el que estaven fent allà, o del que —si en sortien vius— voldrien fer, o de quins eren els seus somnis i què n'esperaven, de tot plegat.

Timó li havia confessat que la seva màxima il·lusió era poder formar part de l'Amfictionia⁴ que estava a cura del santuari de Delfos; creia fermament en la bondat dels qui en formaven part, de la seva honestedat, homes, tots ells, respectables designats pels dotze pobles que tenien la missió de vetllar per l'harmonia i l'equilibri del santuari.

Timó també creia fermament que sempre s'havia d'escoltar amb molt respecte les profecies de la Sibila, i que només en sabien interpretar les seves paraules aquells homes savis i prudents a qui Apol·lo els havia concedit el seu favor.

Cadmo, que en el seu fur intern l'escoltava amb cert respecte quan parlava d'aquestes qüestions, dels déus i la seva intervenció en la vida dels homes, i del necessari respecte que se'ls devia, sempre intentava fer-ne una mica de broma. Ell el que volia era poder viatjar i veure què hi havia més enllà del seu *demo*, del qual havia sortit, buscar fortuna per intentar deixar enrere aquella misèria que l'havia obligat a emprendre la desastrosa aventura en què estava ficat.

El camí des d'on tenien instal·lat el campament fins al poblet, planer i amb ombres que s'agraïen, els va servir per fer-se càrrec del paisatge que els envoltava i que fins a aquell moment no havien tingut temps de fer-lo a cop d'ull.

Mar a les seves espatlles, un cim no gaire alt al front i una vall per on discorria el camí amb conreus que, de ben segur, eren suficient per abastir tots els habitants de l'illa; les cases no distaven més d'uns 18 estadis⁵ d'on estaven acampats i un illot on hi havia el temple d'Apol·lo i que estava unit al poblet per un estret sender.

Segons els havia explicat el seu cap de milícia, en aquella illa Dionís havia ensenyat als homes el conreu de la vinya. No era d'estranyar, ja que a costat i costat del senderó per on

3 Segons Pausànias, Timó a Delfos va ser un home molt apreciat per la seva fama religiosa i piadosa, mentre que Herodot diu d'ell: «Timó, fill d'Aristòbul, baró molt estimat a Delfos...»

4 Pels hel·lens l'Amfictionia era l'agrupació d'estats/pobles agrupats geogràficament al voltant d'un santuari per portar a terme una defensa en comú. S'atribueix a Amfictió, rei de les Termopiles del segle XVI aC, la fundació de l'Amfictionia; al llarg del temps el seu objectiu principal va anar evolucionant per convertir-se en l'organització que vetllava per la conservació i regulació de les normes que s'haurien de tenir en compte en el santuari, el més important de tots ells va ser el de Delfos. El consell dèlfic estava format per 24 representants dels 12 pobles que el conformaven: dos de Tessàlia, dos de la Focea, dos de Delfos, dos de les metròpolis peloponèsies, dos jònics de l'Àtica i Eubea, dos doris d'Esparta, dos de la Tebes de Beòcia, dos locris, dos enians, dos malians, dos Aqueus de la Ftia i dos magnesis.

5 Un estadi equival a 174,125 metres.

anaven es podien veure ceps ben carregats de raïms. Com que la gana feia els seus estralls, no varen desaprofitar l'ocasió i s'atiparen d'aquells fruits que ja estaven madurs.

Silenci en arribar al poblet; cap soroll, cap veu, cap rialla de nens ni cap ronca paraula tan típica d'aquelles terres; varen quedar-se immòbils, atemorits, els semblava que les moires els envoltessin, que els contemplantessin per portar a terme les seves espantoses accions; ningú sabia què fer.

El soroll d'una pedra rodolant va tenir la virtut de treure'ls d'aquell estat de capficament en què es trobaven; de tots ells, Cadmo va ser el més atrevit fent uns passos en direcció cap on havien sentit el soroll; els parracs que portava no li arribaven al cos, però s'armà de valor, tot dient:

—Va, ànims, si anem tots junts serà millor, que segur que no pot ser gaire cosa, no hem vist cap d'aquells bàrbars dels quals tant ens han parlat.

Uns homes vells, que de tan quiets com estaven semblaven autèntiques estàtues, restaven asseguts recolzant les espatlles contra una paret mig derruïda; els ulls clucs d'un d'ells es van semiobrir mirant-los fixament; uns i altres es contemplaven amb certa malfiança, ningú sabia si eren amics, bàrbars, esclaus o presoners deixats allà de mala manera.

—Ei —va dir finalment Cadmo—, que entenen la meua llengua?

—Sí —va respondre el vell, que va acabar obrint totalment els ulls—, malgrat que el vostre accent no sigui el d'aquestes contrades.

—Caram, si que teniu l'oïda fina.

—I tant, ja fa estona que sabíem que us apropàveu, no teniu cap cura en la vostra caminada i les pedres que trepitjàveu us delataven; si fóssiu els bàrbars que volen envair la nostra illa, i que per l'armament que porten quan caminen fan un bon estrèpit, ja us ben asseguro que estaria servint d'apat als voltors, el vostre alè vital ja estaria camí de l'Hades i els de la nostra milícia, que estan ben amagats i a qui ni tan sols heu vist, ja tindrien en el seu poder les vostres vestimentes i les poques armes que porteu.

Les paraules del vell els van sorprendre, però alhora van servir per rebaixar la tensió de l'inesperat encontre; es va presentar com Evergo i els va invitar a seguir-lo per anar cap a l'àgora del poble on podrien explicar les seves aventures, i també per posar-los al corrent d'aquell principi d'assetjament al qual estaven sotmesos.

A l'àgora uns quants homes estaven escoltant un jove que, per les vestimentes i l'armament que portava, tenia tot l'aspecte de ser un destacat hoplita i, potser, un dels caps de la força.

—Per les notícies que tenim, la flota persa està formada per quasi dos-cents vaixells i ara per ara estaria ancorada a Quios; tenim notícies també que les relacions entre Aristàgoras de Milet i Megàbates⁶, el general a qui Darios ha confiat l'expedició per posar-la al servei d'aquell, no marxen del tot bé, la qual cosa, de moment, ens afavoriria.

Els qui l'escoltaven, amb moviments d'afirmació per part d'uns i de preocupació per part d'altres, en veure entrar a la plaça el seu conciudadà amb aquella colla que tenien tota la pinta de ser més pidolaires que altra cosa, varen deixar de parlar amb el jove hoplita.

6 Aristàgoras de Milet va ser un dels principals actors en la revolta de les ciutats jòniques contra Darius I. Va atacar Sardes, d'on es va haver de retirar cap a la Tràcia. Morí el 497 aC. Megàbates fou cosí germà de Darius I. Va participar en la fallida expedició contra Naxos el 499 aC.

Evergo, amb pas decidit, es va dirigir directament cap al grup que estava a la plaça; es notava que tots li tenien un gran respecte, ja fos per la seva edat o per alguna altra qüestió que en aquell moment tant Cadmo com els seus companys ignoraven.

El jove hoplita el va saludar agafant-li les mans pels canells, com era costum saludar-se entre vells amics, i també com a senyal de respecte per al qui era el de més edat.

—Escolta —va dir Evergo—, aquests nois i d'altres que estan acampats més lluny no són bàrbars, ni perses, ni esclaus; pel que m'han pogut explicar, malgrat que el seu dialecte és bastant diferent de la nostra estimada llengua, provenen de terres hel·lèniques i els varen reclutar per fer front a les forces perses —explicació que va fer amb una certa sorna.

—Sí, n'estic assabentat, ja que fa unes jornades vaig poder parlar amb qui comanda les seves forces acampades en la nostra illa; el seu nom és Alcènor, i segons les seves pròpies paraules tindria tota la confiança de Temístocles⁷; segons em va dir, aviat podria ser un dels principals arconts d'aquella ciutat; Alcènor hauria d'informar-lo de tot el que veïés, quines són les forces amb les quals compta Darios, quina és la seva estratègia en la lluita i, sobretot —li preocupa la flota meda—, quins pobles la componen, el nombre de vaixells que la formen i les maniobres que porten a terme en el combat naval.

Cadmo, Timó i els seus companys es varen quedar de pedra, en sabia més aquell jove que tots ells junts, per primera vegada sentien nomenar tots aquells noms; es podien fer, més o menys, una vaga idea de qui era qui, començaven a entendre el que podien fer en aquella illa; tant esmaperduts estaven que Evergo va haver de fer un gran esforç per no començar a riure del posat que tots plegats feien.

—Veni, anirem a casa meva, on podreu reposar forces, que em sembla que bona falta us fa i, alhora, us explicaré una mica més totes aquestes qüestions que, pel que veig, valga'm Zeus!, no en sabeu res de res.

La casona del vell, sense ser res extraordinari, respirava una certa pau i harmonia. Ara ja més tranquils, el grupet de Cadmo va poder parar més atenció als seus voltants; una de les coses que més els va cridar l'atenció era la particular forma com estaven disposats els carrers, amb dues alineacions que es creuaven, de manera que el que es podia considerar el carrer principal —d'una amplària que no devia superar els catorze colzes, a tot allargar— dividia la ciutat en dos sectors diferenciats: l'oriental i l'occidental.

L'amplada de les cases, per tant, venia donada per la distància existent entre els carrers entrecreuats; la d'Evergo estava situada al costat occidental, molt a prop de l'àgora i d'un mur que, a primera vista, semblava disposat per evitar atacs des de la zona marítima que envoltava el poblet.

Ara ja no els semblava tan poblet, sinó una polis⁸ ben definida que limitava, per un costat, en un puig de certa alçada, a l'altre, per la torrentera per on havien vingut i que feia de frontera

7 Temístocles (525 - 460 aC) va ser cap del Govern d'Atenes el 483 aC i arcont epònim el 481 aC. Va comandar la flota atenesa a la batalla d'Artemison contra l'esquadra persa, a la qual va obligar a girar cua. El 480 aC comandava la flota atenesa en la batalla de Salamina, que es va enfrontar a l'armada persa dirigida per Xerxes I; els atenesos es varen encarar amb 378 vaixells els 1.200 perses, que es varen haver de retirar, cosa que va iniciar la retirada total dels perses de Grècia, que va culminar el 479 aC a la batalla de Platea.

8 Ciutat, població. Designa la comunitat política formada per una ciutat principal i les zones rurals veïnes, que en conjunt formaven una entitat d'autogovern (ciutat-estat).

natural amb la planura on estaven acampats i la mar que agafava forma de ferradura per l'especial disposició del port.

La casa es distribuïa al voltant d'un ampli pati central; en un costat, la sala principal, i adossada a ella, l'androna o espai per als simposis; des d'allà s'accedia a una altra sala que feia les vegades de lloc de reunió amb seients de pedra encastats a les parets i al seu costat hi havia una minúscula peça que n'era el bany. De la sala gran, una escala conduïa a les estances superiors, on destacava el tàlem nupcial.

A l'altra costat del pati central hi havia uns petits dormitoris, una petita sala amb els fogons a terra, on es cuinava, i un dels espais tant o més importants que els altres: els magatzems i molls de càrrega que donaven al carrer principal.

Ja dins la casa l'ambient estava lleugerament perfumat per unes espelmes aromatitzades que cremaven en un racó de la sala on els havia portat el seu amfitrió; Cadmo va notar de seguida que a mesura que l'aire entrava als seus pulmons la respiració era més suau, més fluida i, alhora, li proporcionava una sensació de quietud i benestar que mai, fins a aquell moment, havia sentit ni en el seu cos ni en la seva ment.

Evergo, al veure l'efecte que això produïa tant en Cadmo com en altres joves del grup, els va dir:

—Bé, asseieu-vos a les bancades i us ho explicaré: la flaire que noteu és causada per la crema d'oli de sàndal; unes poques gotes que posem a aquelles torxes són suficients per mantenir l'aire fresc. Segons el mag que em va regalar aquest diminut flascó, quan també el vaig acollir quan es dirigia cap a Egipte, la planta de sàndal, que és originària d'un país situat a l'extrem més oriental de l'Imperi persa, té moltes i variades propietats; una d'elles és, precisament, la de mantenir l'aire lliure dels mals esperits que ens entren per la boca i el nas quan respirem; també té altres avantatges, però ja us els explicaré en un altre moment.

Va picar amb els palmells i de l'estança del costat varen sortir dues noietaes que portaven unes paneres farcides de fruits diversos, una mena de pans i peix, però no peix assecat al sol, com era el que acostumaven a veure en algunes ocasions —i encara en menys ocasions, tastar—, sinó que aquelles peces estaven acabades de coure als fogons de la llar i cobertes amb unes fulles verdes que servien per donar un millor gust al peix, segons també els va dir el vell home.

Cadmo es va fixar en una de les noies, pell bruna, coll finíssim sobre les espatlles, ulls negres, cabells recollits en una llarga trena que li queia per l'espatlla, amb una cinta al voltant del cap, amb la qual cosa es podia contemplar l'agraciat rostre de la jove; embolcallada per un peple de tela molt fina, i malgrat que el vestit arribés quasi fins a terra, quan caminava deixava veure les seves llargues i fines cames.

La gana, però, no havia desaparegut i reclamava tota la seva atenció; les viandes no es podien deixar escapar, més perquè tots els joves del grup ja se n'estaven aprofitant sense gaires miraments; si no s'apressava, es podria quedar sense res a menjar i el seu estómac, buit des de feia dies, no s'ho podria permetre, així que va dedicar tots els seus esforços per aconseguir el menjar que tant necessitava.

Evergo, quan va veure que ja havia desaparegut de les paneres tot el que els havia ofert, amb veu forta, per cridar l'atenció de tots, va començar a dir:

—Espero que aquest refrigeri us hagi servit i calmat la gana que portàveu a sobre; per si no ho sabeu, ens trobem al bell mig d'una revolta que diverses illes i ciutats de la jònica han emprès contra la pretensió dels perses, tant d'augmentar els impostos que ens fan pagar, i que graven de mala manera les nostres hisendes, com d'iniciar una invasió que portaria el Gran Rei persa a

conquerir aquestes illes, per després expandir el seu imperi cap a occident, cosa que suposaria l'ocupació de les terres hel·lèniques, des de l'Hel·lespont fins a l'últim racó de l'Àtica i la Lacònia. Nosaltres, els de Naxo —i amb aquest aclariment es varen assabentar del nom de l'illa on es trobaven—, a més a més, tenim una doble amenaça, ja que varem fer fora alguns aristòcrates que ens tirantitzaven i que de la mà d'Aristàgores de Milet han trobat acollida al costat del persa; si voleu que us sigui sincer, jo, dels perses, no me'n refiaria gaire, d'aquest home, ja que em sembla, pel que sé d'ell, que no és de fiar.

—Pel que dieu és una situació força enrevessada: perses contra jònics i aliats i els de Naxos contra els de Naxos.

El comentari venia de Cadmo, que va continuar.

—I vosaltres ja teniu ben clar quan lluiteu contra uns o contra altres?

—Noi, sembla que poca cosa hagi entrat en la teva ment, ja que tan sols per la parla es pot distingir clarament qui tens enfront, o creus que els perses i els seus parlen igual que nosaltres? Que potser no recordes les primeres paraules amb les quals ens hem saludat només heu entrat al poble? I mira que d'això no en fa pas gaire estona! A part del propi llenguatge, també pots distingir uns dels altres per les armes i la vestimenta que porten, sobretot els més importants dels perses, per les seves barbes llargues i trenades. Els soldats més simples i que van a peu cobreixen el seu cap amb un lleuger casc, amb la qual cosa es protegeixen aquesta part, i també part de les orelles. La seva principal arma, per a uns, és la llança curta i, per a altres, l'arc, del qual en són uns veritables mestres; els de peu es defensen amb una gran varietat d'escuts, els rodons i plans, els més utilitzats; després tenen els que estan folrats amb pells adobades en la part interior i que exteriorment, o bé són de canyes entrellaçades o de tires de fusta també lligades entre elles; aquestes dues classes d'escuts els cobreixen més de mig cos, però en tenen altres que es lliguen al braç, sovint rematats per la figura d'un animal i amb punxes per causar més mal als enemics. Deixant de costat la llança curta i l'arc, és normal que els infants del centre de la formació facin servir destrals, la d'una fulla o la de doble fulla, i altres armes més esgarrifoses com el ganivet de falç. Els qui el saben utilitzar poden esbudellar un bon nombre d'homes com si fossin xais; això és el que us podeu trobar davant, per no parlar de les forces que van en carros, normalment tirats per dos cavalls ben ensinistrats i hàbilment conduïts pel seu propietari, a qui acompanya un soldat de tota confiança armat amb un potent arc i ben assortit de tot tipus de fletxes.

Les cares de tots plegats reflectien l'impacte que els havia causat la detallada exposició d'Evergo; no coneixien res de tots aquests detalls i característiques de l'exèrcit persa; l'espant era visible, i a ells, a més a més, fins aquell moment no els havien proporcionat cap miserable arma.

Ningú no va dir ni mitja paraula. Cadmo va notar com Timó, que era al seu costat, estava pres d'una forta tremolor, cara pàl·lida i coberta per una suor que no podia parar; «realment», pensava Cadmo, «tot això deu tenir-lo ben atemorit, ell que és un noi més de caire religiós que d'altra cosa, i que vol formar part d'aquella institució tan especial que m'ha comentat.»

Cadmo es va adonar de la tensa situació en què estaven tots plegats, i que tant els colpia; malgrat tenir la gola resseca i estar tan esfereït com els seus companys, amb un gran esforç, per reduir la pressió a la qual estaven sotmesos, va preguntar a Evergo:

—Vós heu dit que el tal Aristàgores no és de fiar; ens podríeu dir per què?

Evergo va somriure; va notar de seguida que la pregunta estava formulada per distreure els seus companys de l'estat de xoc en què havien quedat; potser havia estat massa cru en el seu relat i sense voler havia causat en aquella colla una impressió massa forta, sense tenir en compte el resultat que podrien produir les seves paraules en aquells inexperts nois, que ni tan sols havien

començat a volar ni sabien a qui havien d'enfrontar-se. Estava segur que els havien entabanat de mala manera, i per això va respondre amb veu més afable.

—Mireu, el que us diré del personatge en qüestió és tan sols el que m'ha arribat, no sé si de forma sincera o malintencionada, i que és més o menys tot el que sé d'ell. Quan vàrem fer fora els aristòcrates i altra gent que els donaven suport, Aristàgores era el governador de Milet amb el consentiment del Gran Rei persa; ja anteriorment alguns de nosaltres havíem tingut ocasió de mantenir converses amb ell quan encara no ocupava aquesta alta distinció, però sí que era, per descendència, un home important entre els seus. Mai no agafa un fort compromís, en totes les ocasions sempre deixa una porta oberta pel que pugui passar; procura sempre tenir en tot temps un lloc per on escapolar-se si les coses es torcen per salvaguardar la seva pròpia fortuna i, si li convé, posar-se a disposició de qui n'era el seu adversari, si preveu que amb aquest canvi podrà aconseguir més fama i poder. Aquesta és la forma d'actuar que té aquest home, i que jo mateix vaig tenir ocasió sobrada de comprovar. I ara, tal com us he dit, el que de forma sincera, o no, ens ha arribat —no sé si perquè ens tranquil·litzem i agafar-nos desprevinguts o bé si és perquè realment la direcció de la guerra estigui canviant— té a veure amb el cost de l'expedició que han iniciat els perses i el mateix Aristàgores. Ens ha arribat la brama segons la qual els perses, amb dos-cents vaixells que el germanastre de Darios Artafernes⁹ va aconseguir que el Gran Rei armés, tenen problemes, ja que sembla que la paga soldadesca no seria suficient si la guerra s'allargués més de tres o quatre mesos. Per altre costat, i com és la manera de fer del personatge del qual estem parlant, dir-vos que aquest tampoc ha posat els talents suficients, cosa que, gairebé amb tota seguretat, conduirà a un enfrontament entre Megàbates i Aristàgores, i ja sabem, pel que ens ha dit a l'àgora el jove hoplita, que les relacions entre ells dos no són, precisament, massa bones. Per tant, cal veure qui tindrà, finalment, el recolzament del rei persa, si serà Megàbates el general designat per Darios o bé Aristàgores, que més o menys compta amb el suport d'Artafernes. Si Aristàgores es troba en situació de perdre-ho tot, govern de Milet inclòs, que seria l'última cosa que arriscaria, i tal com és, podríem esperar d'ell qualsevol cosa, per inversemblant que a hores d'ara ens pugui semblar.

Evergo semblava que coneixia prou bé tot el que feia referència a aquella mena de laberint tan enrevessat en el qual el Gran Rei persa, a totes llums, hi jugava un paper destacat; les paraules del vell que els acollia varen despertar un gran interès i curiositat en Cadmo.

—Escolteu, per tot el que ens esteu dient em sembla que no erraria gens si dic que coneix prou bé els perses, els seus costums, els personatges i moltes més coses que, almenys a mi, m'agradaria saber. Que ens podríeu explicar una mica més sobre tot això?

En el seu fur intern Evergo es va sentir afalagat al comprovar que amb les seves paraules havia despertat la imaginació i les ànsies de saber-ne més per part d'aquells nois; aquest Cadmo, va pensar, si no és cridat abans d'hora d'anar a l'Hades, pot fer un bon camí a poc que Tiquè, la deessa de la fortuna, li sigui propícia.

—La veritat, no sé pas per on començar, els costums del poble persa, com són els fets i usos, la cort del rei i el propi imperi, són tan diversos, variats i diferenciats entre ells, que per cada un d'aquests temes estaríem més de dues llunes, i amb tota seguretat ni així tindríem temps suficient.

—Caram —va exclamar Cadmo—, potser no cal...

Timó no va deixar que Cadmo acabés la frase, i amb la seva veu reposada es va dirigir a Evergo:

⁹ Artafernes, nebot de Darius I, va participar en els fets jònics. El 490 aC va comandar una flota de quatre-centes naus en l'expedició de l'exèrcit persa contra Grècia, en la primera guerra mèdica.

—Amic, i així ho dic perquè estic segur que malgrat no fer gaire que ens coneixem heu demostrat amb la vostra acollida la cara que més honra la bona amistat i que tan grat és de Zeus hospitalari, no voldria que la nostra impaciència i curiositat us distraguessin de les altres ocupacions i preocupacions que pugueu tenir; per mi fora suficient saber com funciona la cort del rei persa, ja que si aquest és representatiu del seu poble, de ben segur que en tindríem més que suficient. Jo pel que he vist en el santuari de Delfos, que en si mateix no és palau de cap rei, sí que reflecteix usos, costums i el caràcter de tots els que es consideren fills d'Helen¹⁰ i d'alguns que, no sent-ho, tenen una gran devoció per Apol·lo.

—Pot ser que sí que tinguis raó, noi; bé, doncs, si us pareix bé, us explicaré el més significatiu del que em demana el vostre company. El primer que us haig de dir és que el palau del Gran Rei es troba a la ciutat de Susa, i que la cort es canvia en l'època de més calor a Ecbatana, l'antiga capital meda. Per entrar a la ciutat de Susa has de passar per un dels vint ulls de bou que controlen les entrades a la ciutat, i que representen cadascuna de les províncies de l'imperi; allà un funcionari, un alt representant del rei, després d'una detallada inspecció, sobretot si no ets d'un dels pobles de l'extens Imperi persa, i si tot ho troba correcte, et facilita un salconduit per poder passar a la ciutat, però ull!, ja que aquest només és vàlid pel temps que dura el canvi de lluna. Passat aquest temps, i si el rei no t'ha concedit la necessària renovació, cosa que només ell amb el seu segell té la facultat de fer, has d'abandonar la ciutat; si els guardes reials t'agafen sense aquest permís en ordre, el més probable és que mai més s'arribi a saber res de tu!

—I en saps alguna cosa...?

Evergo, mirant-los a tots, va continuar:

—La ciutat és complicada, carrers estrets difícils de recórrer, però té una gran plaça, que ells no li diuen *àgora*, farcida de tendes, pavellons amb banderes identificatives de cada caravana, mercaders de totes les terres que ofereixen els més exòtics productes, esclaus i concubines incloses, mags que realitzen tota mena de sortilegis i saltimbanquis arreu. Una gran avinguda més ampla del que us podeu imaginar porta al palau, que es troba situat al cim d'un puig, de manera que domina tota la ciutat; el palau es va construir seguint la direcció de la sortida i posta del sol i s'articula al voltant de tres grans patis que només es poden travessar si el cap de la guarda reial, els anomenats *immortals*, et dona el seu consentiment, que t'hauràs de guanyar. Es diu del palau que té deu vegades mil habitacions i innumbrables corredors que ningú sap on van a parar, però ves a saber si tot això és veritat o és només una gran faula; el que sí que és molt verídic és que és un gran palau, digne dels més famosos palaus babilònics; les seves cúpules estan recobertes per peces molt ben polides, de tal manera que des que Iris anuncia la sortida del sol fins que la lluna li pren el relleu brillen de tal manera que són visibles des de gran distància; almenys és el que ens han assegurat, per exemple, alguns ciutadans de Persèpolis que ens han visitat.

—Realment, si tot és cert —va respondre Timó—, es tracta d'una gran ciutat i d'un gran palau; no sé si per les nostres contrades hi ha quelcom de semblant, cap dels romeus que han passat pel meu demo junt a Delfos, i mira que n'arriben a passar, han explicat meravella igual. Però el palau és representatiu del poble o només del seu rei?

Cadmo, que fins aquell moment havia estat molt atent a les explicacions d'Evergo, va intervenir en la conversa.

10 Helen és l'heroi epònim grec per excel·lència; fill de Deucalion, es va casar amb la nimfa Orseis, amb qui va tenir tres fills que varen donar nom a les principals races hel·lèniques: els doris, jonis i eolis.

—El que diu Timó és ben cert. Fins ara, i malgrat les explicacions que ens heu donat, i que molt agraïm, poca cosa sabem, per no dir res de res, de com és el mateix rei, o la seva cort, qui la conforma, si acullen bé o no els que no són ni perses ni medes ni de cap altra poble d'aquell imperi.

—Cert, però no sé si el que us diré us agradarà massa. La cort és niu d'escurçons, en què cadascú vol eliminar qui li fa nosa, car allà hi moren les esposes legals del rei, les seves concubines, una bona colla de familiars del rei, mags, eunucs de cadascuna de les reines, eunucs que tant poden ser babilònics com hel·lens. Respecte d'això, us he d'advertir de dues coses, per si algú de vosaltres es deixa veure per aquella ciutat —va dir Evergo mirant amb especial atenció Cadmo—. La primera és que els eunucs són fermes defensors de la seva respectiva reina, s'espïen constantment i si els d'una reina s'assabenten de qualsevol confidència que faci referència a l'altra, ràpidament ho posen en consideració de la seva senyora, per tal que aquesta tingui més poder i ascendència sobre el rei. La segona té a veure amb el vostre origen, i és que els eunucs hel·lens, per la seva bellesa, són els més preuats. Perquè ho sapigueu, hi ha un conegut traficant de Samos que es dedica a robar infants de les vostres contrades, per posar-los al servei de les reines com a eunucs.

Els nois es van mirar per calibrar si algú, malgrat que estiguessin en aquella milícia, encara era prou jove o ho semblés; tot aquell relat els estava produint una forta angoixa. Evergo, una vegada més, se'n va adonar tot seguit.

—Bé, aniré acabant; només un parell de coses del rei persa perquè així us feu una cabal idea de tot plegat. De Darios no es pot dir que tenint dues esposes legals, Artystone i Atosa, n'hagi estimat cap d'elles, segons ens ha arribat; l'únic que estima de forma aferrissada és el domini sobre la terra, amb tot el que això significa; per tal d'aconseguir-ho és capaç de portar a terme i prendre les decisions que calguin per obtenir aquest domini. Una malaurada història perquè us feu càrrec de com és. S'explica que durant els preparatius que feia per emprendre la guerra contra els escites un súbdit seu li va demanar que, com que els seus tres fills, els únics que tenia, estaven enrolats a l'exèrcit, que almenys n'hi deixés un perquè pogués cuidar d'ell, la seva dona i de les terres i animals, car si tots marxaven no tenien ningú per cuidar-los. Darios li va dir que sí i l'home va marxar tot content per donar la bona nova a la seva esposa; tan bon punt li va donar l'esquena, va manar a un capità de la seva guàrdia que executés els tres germans. No podia consentir que res ni ningú s'oposés als seus propòsits.

—Vaja, quin personatge, té més el caire d'un pirata que no d'un gran rei que es preocupi del seu poble—va concloure Timó—, però algun aspecte positiu li podríem trobar, o no?

—La veritat és que jo no en sé cap; potser l'única cosa a dir, i segurament a causa del seu caràcter pragmàtic, és que en el palau hi ha una escola en la qual s'educa els fills dels alts funcionaris de la cort, i que també admeten alguns joves espartans o atenesos, malgrat que dins l'escola estiguin en espais separats. El meu parer, però, és que si aquests joves s'eduquen sota les regles dels mestres perses, que, o bé són camarlencs o mags babilònics, és perquè en un pròxim futur espera treure'n algun profit.

El dia s'anava escolant i el cansament acumulat d'aquella i altres jornades s'apoderava dels cossos d'aquell jovent, així que Evergo va apagar les torxes de la sala i va deixar que el déu dels somnis fes la seva feina.

Molt conscient no estava, però enmig del seu profund descans va notar com el seu membre s'empenava de mala manera, notant, al mateix temps, uns dits sobre els seus llavis per tal que no pogués fer ni cap crit ni cap exclamació. Una de les noies que els havia servit aquelles benvingudes viandes estava sobre el seu cos i els seus durs pits es clavaven com punxes de forca en el seu bust, provocant-li una excitació com mai no l'havia sentida.

La noia el va agafar per una mà fent-lo sortir fora al pati, on no hi havia ningú; només els estels sobre els seus caps.

Un sobre l'altra, la noia es va treure la poca roba amb què cobria el seu juvenil cos, i Cadmo va llençar els seus parracs tan lluny com va poder. La mà menuda però forta de la noia va agafar el membre de Cadmo, acariciant-lo suaument, refregant-lo sobre el seu sexe humit, mentre ell acariciava aquells pits endurits pel moment en què es trobaven.

La penetració va ser un esclat de joia, la noia movia els malucs per gaudir-ne més i el jove, amb una bellugadissa enfollida, feia penetrar el seu membre una i altra vegada tan endins com podia, provocant gemecs de plaer en ambdós cossos joves.

Varen jeure junts sense pronunciar cap paraula, cossos abraçats, suats i amb la flaire tan especial que provoca l'estímul sexual. Mirant el cel, a Cadmo li va semblar que la lluna els contemplava només a ells dos, lluna totalment rodona, brillant i d'un color roig com mai no havia vist; va assenyalar-la, i encara no havia tingut temps d'haver aixecat el dit que el silenci de la nit es va trencar per les paraules de la noia, que eren plenes d'un estrany significat.

—Lluna de sang; és un mal presagi. La còlera dels déus s'estendrà sobre tots nosaltres i Ares, el déu de la guerra, en serà el seu executor. Aquell mag assiri que ens havia visitat, i que sabia interpretar tots els arcans i els secrets més recòndits de tots els estels, el sol i la lluna, ja ens ho havia advertit: la cinquena lluna dins els període de trenta dies, si és lluna plena i blava, anuncia bonança; si és
és roja, és lluna de sang.

Tremolosa, es va adherir tant com va poder al cos de Cadmo, i besant-lo amb aquells llavis tan frescos i suaus es va endinsar en la foscor del pati; Cadmo la va perdre de vista, i de nou el déu dels somnis va fer de les seves.

La incipient llum del sol va obrar els seus efectes. Dins la casa, el rum-rum del tràfec propi de l'inici del dia, i al pati, sota la porxada, la llum va encegar Cadmo.

En aquells moments la boira del seu cervell encara no s'havia esvaït ben bé, encara no era capaç de fer-se càrrec d'on era; lentament va anar recordant els detalls de la nit passada i afanyadament els seus ulls van intentar buscar i descobrir on era la noia amb qui havia passat la nit; el seu esforç va ser erm, cap descoberta; va capbussar el cap dins la piona d'aigua del pati en un intent per recobrar alguns aspectes que li proporcionessin un caire de certa normalitat en les seves funcions.

Un somriure maliciós es dibuixava a la cara d'Evergo i Cadmo, en el seu fur intern li semblava que endevinava la causa, malgrat que el cap de la casa no ho hagués insinuat directament.

Els seus companys s'esforçaven per recuperar forces per a la tornada al campament d'on havien sortit el dia anterior; una sobrera panera de la nit anterior, malgrat que estigués mig buida, va ser avituallament suficient.

—Aneu amb compte en el camí de retorn —va advertit Evergo—, ja que hi ronden alguns escamots que no són del tot fiables, car només lluiten per la paga que reben i no per altra cosa, no fos cas que avui estiguessin al costat del bàndol amic dels perses, que no del nostre; també obriu bé els ulls i pareu atenció al que us diguin en el vostre campament, us ho adverteixo perquè no us agafin desprevinguts, ja que m'han fet arribar, fa ben poca estona, que s'està preparant una nova expedició cap a Milet, de la qual, arribat el moment, vosaltres en formàrieu part.

El camí de tornada es feia amb molt de silenci, tots els components del grupet estaven alertats i atemorits per les paraules del seu nou amic, així que tots tenien el cos tensat, la ment

en constant alerta; no haurien caminat més d'una llargada de dos estadis quan un petit soroll els va alertar, però no va ser suficient; un grup no gaire nombrós, però ben armat, se'ls va tirar damunt. Els primers components del grupet varen caure degollats gairebé sense ni adonar-se'n, tal era l'habilitat en el combat d'aquell escamot.

Cadmo, sense saber d'on li sortien les forces, potser per la ràbia que sentia, per no haver parat atenció suficient a les paraules del vell, ràbia que es convertia en una fúria que l'encegava, va agafar un d'aquells pel ganyot i el va estrènyer amb tota la força de què era capaç; els ulls d'aquell home —que potser no tenia més de tres o quatre anys més que ell— semblaven saltar de les seves òrbites, la cara congestionada es tornava de color vermellós i les cames picaven de peus de mala manera.

Enfurit com estava, encara va pitjar més el coll d'aquell desgraciat, fins que va notar que les cames ja estaven immòbils i cap més moviment sortia d'aquell cos. La cara havia canviat el color vermell per un morat esfereïdor.

D'esquitllada va veure com un de l'escamot s'abalançava sobre Timó; sense pensar-ho dues vegades, va agafar una gran pedra i va començar a colpejar el casc que protegia el cap d'aquell bàrbar; no l'importava que quasi sobrepassés en més d'un colze la seva pròpia estatura, colpejava una i altra vegada, el casc es va anar esmicolant i deixava veure el cuir cabellut ensangonat, però ni això el va aturar, la pedra pujava i baixava amb una velocitat irresistible, com si tingués vida pròpia.

El bàrbar va barbotejar el que semblaven unes paraules indesxifrables, a saber si ja eren els gemecs de qui se sap mort, però tant li feia, Cadmo descarregava tota la seva fúria en aquell desventurat, el casc va rebentar i una massa sanguinolenta va brollar de mala manera embrutant i tenyint de vermell la vestimenta del persa i el cos de Cadmo, que, en adonar-se'n, va parar de colpejar.

Timó, amb cara desencaixada per la por, ulls oberts com els d'un mussol i tremolant com una fulla, es va abraçar al seu salvador; en aquell moment varen arribar ajuts suficients des del campament, posant en fuga la resta de l'escamot, el cap dels qui havien anat en el seu socors els escridassava de mala manera.

—Quadrilla de tanoques! Que no sabeu que no podíeu sortir del campament per cap motiu i que no sabíeu que en aquests camins hi podríeu trobar gent armada com així ha estat?! Sou una colla d'inútils —continuava cridant—. Aquest cop heu tingut sort que un dels vostres companys ha vingut corrent a avisar-nos, que si no tots estaríeu ja passant comptes amb Hades; sou uns pollosos de mala cort, no serviu ni per portar els xais a pastar, inútils capsigranys!

Els impropers no paraven de sortir d'aquella boca, impulsats per la mala fe d'aquell brètol d'homenot.

En veure que alguns d'aquells bàrbars encara es removien, es va dirigir als dos amics.

—Tu, Cadmo, com que has estat capaç d'acabar amb un pedrota amb aquell malparit persa, agafa aquest punyal, acaba amb l'hàlit vital d'aquells que encara en tenen i després queda't amb l'arma, així una altra vegada et podràs defensar millor. O ho fas o jo mateix t'esbudello aquí mateix, figaflor de mal camp!

L'ordre no li va fer cap gràcia, però la mirada immisericorde del cap va poder més que totes les amenaces que els havia llençat.

—Quan hagi acabat el que t'he manat, tu i el teu amic Timó aquesta nit fareu la ronda pel camí que des de la platja arriba fins a l'entrada al campament, així que compte!, no vull tenir cap més sorpresa.

A contracor, Cadmo va començar amb aquella desagradable ordre i Timó, malgrat que el capità no l'hi hagués manat, es va prestar voluntari; pel seu caràcter piadós portaria a terme els ritus necessaris perquè el viatge d'aquells homes cap a l'Hades, ja fossin hel·lens, medes perses o de Naxos, fos tal com havia de ser.

En acabar, com que el sol ja s'amagava rere la marina, s'adreçaren cap a on havien de fer el servei de sentinelles.

—Escolta —va dir Timó—, encara no he tingut temps de donar-te les gràcies per l'acció que has portat a terme i amb la qual m'has salvat la vida; sàpigues que des d'ara, i pel que consideris, la meua vida et pertany, deute que no és solament amb tu, sinó també amb els teus fills i els fills dels teus fills, si Tiquè¹¹ així ho vol. És més, el primer que faré tan bon punt arribi a Delfos, si així Zeus ho té disposat, serà portar una ofrena, la més bella de totes, al temple d'Apol·lo i al lloc més preminent que se'm permeti.

—Molt t'agraeixo les teves paraules, Timó, i la voluntat que d'elles se'n deriven, però primer —va respondre Cadmo tot somrient— hem de sortir d'aquesta infausta aventura. Però, escolta, tinc una curiositat: les ofrenes que dius que es porten al santuari de Delfos, qui les realitza, o sigui, hi ha algú que en sigui el responsable de donar-los forma? Com us ho feu els qui, com ara tu mateix, voleu fer una ofrena?

—En realitat, no hi ha ningú que en sigui responsable; jo, per exemple, el que faré és demanar permís a l'amfictió corresponent per tal que aquest m'indiqui quin serà el lloc on podré dipositar l'ofrena i després buscaré l'artesà adequat que sigui capaç de realitzar-la, ja sigui un escultor, un bon ceramista, un constructor o un bronzista, però no et preocupis, que més aviat o més tard la meua ofrena lluirà en el santuari.

Cadmo es va quedar capficat per aquella breu però concisa explicació; una idea li voltava pel cap, però era incapaç de perfilar-la en aquells moments. La llum del dia s'anava difuminant i els dos amics varen encaminar els seus passos cap a la platja, on la marinada ja refrescava l'ambient, que continuava calorós.

Capbaixos, ambdós tenien els seus pensaments més enllà d'aquell horitzó de canviant colors. Segons el sol anava cap al seu amagatall, un soroll ben conegut els va treure del seu capficament: era el d'uns remes lliscant sobre l'aigua.

Els seus nervis es varen tensar com les cordes d'una lira, es varen mirar sense saber gairebé el que havien de fer; una barca amb mitja dotzena d'homes va calar a la platja.

—Escolteu —va dir un d'ells amb la veu ronca tan típica dels bàrbars—, no tingueu cap temença, venim amb to de pau per portar-vos un missatge que us pot salvar la vida tant a vosaltres com als naxos. No agafeu les armes, us ho demano per Anu, déu del cel.

—No empunyarem les armes —va respondre Cadmo, tot i que sense abandonar el punyal—, però, per Zeus, déu de tots els déus, digueu ben clar qui sou, d'on veniu i el que voleu.

—El meu nom és Arwan¹², i per fer honor al nom m'han designat cap de tots aquests; venim per ordre de Megabartes, el general de les tropes perses, mandat pel nostre Gran Rei Darios — en pronunciar el seu nom va agenollar-se posant-se la mà al front—, i tenim l'ordre de posar-nos en contacte amb qui sigui la persona més representativa dels naxos i transmetre-li a ell i

11 Deessa grega de la fortuna.

12 A la cultura assiriobabilònica Arwan era una divinitat masculina que representava la valentia.

només a ell el missatge que ens ha donat el nostre cap. No pot ser cap hel·lè qui respongui en nom dels habitants de l'illa.

En comprovar la fermesa d'Arwan i del seu grup, Timó i Cadmo varen canviar el seu primer impuls de conduir-los al campament; per guanyar temps, ràpidament Cadmo, ben decidit i per no mostrar la tremolor que envaïa el seu cos, va inventar-se un petit truc.

—Si m'ho permeteu, el meu amic i jo hem de consultar..., o sigui, fer una mena d'ofrena a...

—Nix —va afegir Timó en comprovar que per a Cadmo els temes cosmogònics no eren precisament el seu fort.

—Exactament, i per això ens hem de retirar uns passos per realitzar el sortilegi. —A veure si d'aquesta manera, pensava Cadmo allargant la mà cap al seu sarró, es creuen que hi porto els estris per realitzar-lo i tenim temps de veure com sortim d'aquesta.

—Tu què creus que hauríem de fer, Timó? Portar-los cap al campament i fer-los creure que el nostre cap és l'home amb qui volen parlar, o bé anar cap al poblet i posar sobre avís Evergo?

—La veritat és que no ho sé; he respost que hauríem de fer la consulta a Nix, que ha estat el primer nom que m'ha passat pel cap, perquè ja és de nit, i amb l'esperança que no tinguessin ni idea de qui és realment aquesta divinitat. I em sembla que sí que no en saben res, dels nostres...

—Sí, sí, està bé, però què fem? Si tardem massa s'adonaran del nostre ardit.

—Mira, guanyarem una estona si cremem aquestes herbes que fan un bon fum, i que sé com encendre-les —va afegir Timó tot cofoi—; ves acumulant només herbes seques com aquestes, però no agafis cap tronc sec.

Cadmo va acumular tantes herbes com va ser capaç i Timó, colpejant dues pedres que en topar-se una amb l'altra espurnejaven, va encendre un grapat de palla seca d'altres herbotes, i poc després un fum intens va envoltar-los.

—Escolta, Cadmo, jo el que faria és portar el cap de tots aquests fins a Evergo i hem de procurar que els altres es quedin aquí... Mira, ja sé com ho farem. Arwan —va cridar—, veniu cap aquí, ja tenim resposta a la nostra consulta.

Els perses, que al veure tant de fum sense flames estaven admirats per aquella astúcia, es varen apropar on estaven els dos amics, i Timó, més imposat en aquelles situacions, va prendre la paraula, no sense abans haver-se refregat fortament el cos amb les herbes fumades per adquirir una aparença que els impressionés.

—La nostra deessa ens ha donat resposta, i ha estat aquesta: «I per als medes duels disposarà si els homes de la fusta en fan d'aquesta el seu escut. Només el valent podrà posar els seus peus als peixos de la casa.»

Varen quedar bocabadats per aquella endevinalla, però més ho estava Cadmo, que mirava el seu amic com un autèntic badoc.

—I això que vol dir?, es va atrevir a preguntar Arwan.

—Que només qui de vosaltres sigui el més valent de tots podrà anar a la casa on hi hagi en el seu pati un mosaic amb figures del mar. En aquella llar hi trobarà qui és el representant dels naxos, i que els seus acompanyants s'han de quedar aquí.

Cadmo va entendre de seguida el que el seu amic li volia dir, ja que efectivament el pati de la casa d'Evergo estava ornat amb un gran mosaic que representava una escena marítima, amb dofins i peixos diversos.

—Jo sé on és aquesta casa i hi portaré a qui cregueu que de vosaltres sigui el més valent, però per això haurà de deixar les armes a cura de qui ha interpretat les paraules de Nix.

Arwan, deixant caure a terra l'armament que portava, va fer un pas:

—Endavant, doncs.

—Molt bé, però haurem d'anar amb cura i fer una petita volta, ja que d'altra forma necessàriament hauríem de passar pel mig del nostre campament.

La casa estava en silenci i la llum de la lluna era suficient per a Cadmo, que recordava amb claredat els indrets per anar a la cambra d'Evergo; una lleu sacsejada va ser suficient perquè el vell despertés.

—No passeu ànsia ni us espanteu, soc jo, Cadmo, que vinc acompanyat per un persa que, segons diu, porta un missatge que pot ser la salvació per a tots vosaltres..., i també per a nosaltres.

—Si us sembla bé, anem cap al pati —va proposar Evergo—, que allà ens veurem millor.

Els tres homes s'encaminaren cap al pati, on la frescor de la nit feia més agradable l'estada; Cadmo, voluntàriament, es va retirar uns passos mentre escrutava tots els indrets amb un intent de retrobar-se amb la noia amb qui havia passat la nit anterior.

L'intent no va donar resultat.

—Digueu, doncs, quin és el missatge tan important que us ha fet venir fins a aquesta contrada tan lluny de les vostres terres. Ho dic perquè la darrera informació que tenim és que el gruix de les forces del vostre Gran Rei només volten per la terra ferma de Jònia.

—Doncs teniu unes noves bastant endarrerides, i, si no, pareu atenció al que us diré: correu el risc que d'aquí pocs dies o bé sereu esclaus del nostre Gran Rei Darios, o bé estareu camí de Nergal¹³. Perquè ho sapigueu, ens envia Megàbates, general nomenat per Darios de la noble casa dels Aquemènides, qui, amb dos-cents trirrems fondejats a Quios, només espera que el vents ens siguin favorables per hissar veles i posar proa cap a la vostra illa.

—I tot això per què ens ho avisa? No em direu que un general designat pel vostre rei no voldrà rendir-li el favor d'haver conquerit la nostra illa per al seu imperi.

—Teniu raó, però només en part, ja que no en teniu tots els detalls; són aquests els que us ajudaran a entendre la totalitat de la qüestió. Per si no ho sabeu, Aristàgores va emplenar, amb falsos contes i promeses, el cap d'Artafernes, que en veure l'oportunitat de conquerir la vostra illa i d'altres com Paros, Andros i la gran illa d'Eubea no va dubtar en traslladar-ho al Gran Rei, qui va consentir l'expedició proporcionant homes, vaixells i part de la paga soldadesca. L'altra part l'haurien de posar els aristòcrates que vàreu expulsar, paga que posarien en mà d'Aristàgores. Per aquests, si l'expedició resultés exitosa, en seria el govern de Milet i d'altres ciutats de la Jònia. Però en la travessa cap a Quios, al travessar l'Hel·lespont, Aristàgores i Megàbates varen mantenir un fort enfrontament, per qüestions que ara no venen al cas. Així que el nostre cap no vol donar a Aristàgores el plaer d'obtenir la satrapia de bona part de la Jònia, i d'aquí l'avís que us fa arribar per tal que disposeu el necessari per resistir i fer fracassar la conquesta de l'illa, peça clau en l'operació tramada per Aristàgores. A aquest, a més a més, li ve a sobre un altre problema, ja que ha gastat bona part dels diners rebuts, principalment dels que li varen donar aquells aristòcrates naxos. Com bé sabeu, tant els soldats perses com els dels aliats que formen el gruix de l'expedició tornaran cap als campaments corresponents si no reben la

13 El déu de l'infern, segons la cultura assiriobabilònica.

paga corresponent; això és el que varen disposar en el seu moment Artafernes i els vostres compatriotes aristòcrates.

Evergo no parava de llençar impropis i exclamacions de tot tipus a l'entendre que estaven davant d'un gran perill si aquella expedició tenia èxit en els seus propòsits.

—D'acord, doncs, ens prepararem adequadament per a l'assetjament: aparellarem armes i menjar, aigua i tot el que calgui i farem portar-ho tot a l'àgora de la ciutat; també avisarem la gent del camp perquè estiguin preparats per entrar a ciutat ràpidament tan aviat com rebin l'anunci corresponent, i tot seguit despatxaré genets i hoplites cap a les altres ciutats perquè facin el mateix, segons les seves possibilitats. D'altra banda, com que el mur que ens protegeix no té el gruix necessari per resistir un fort embat, el reforçarem d'immediat; espero que si Aristàgores i els seus troben la ciutat ben fortificada desisteixin i no es sotmetin a un llarg assetjament. Segons tu, de quant temps disposem?

—A tot allargar, no gaire més de sis o set sortides de sol; tot depèn, com abans us he dit, del moment en què els vents siguin favorables per a tota l'esquadra.

—Bé, farem el que he dit; no sabeu com us agraïm l'esforç que heu fet, amb el perill que suposa l'haver vingut fins aquí amb la vostra embarcació. Ara Cadmo, que ja coneix prou bé aquests indrets, us acompanyarà altra vegada cap a la platja pel camí més avinent per tal que no tingueu cap topada amb gent perillosa, i si us sembla bé, d'aquí quatre albares podríem tornar-nos a trobar. Tu, Cadmo, torna demà.

El comiat va ser breu; Cadmo i Arwan s'encaminaren cap a la platja on esperaven Timó i els mariners de l'embarcació persa; Timó va respirar profundament al veure'ls arribar; la seva estratagema havia donat bon resultat.

Els dos amics varen acomiadar-se dels emissaris perses, no sense abans haver quedat en aquell mateix lloc la nit del quart dia, advertint-los que si no trobessin cap d'ells dos seria senyal que no tot estava preparat i, per tant, que hi hauria fortes possibilitats que la invasió fos un èxit per a Aristàgores i un fracàs per a Megàbates.

La foscor de la nit es va empassar barca i homes.

—Escolta, Timó, demà al matí ja t'explicaré tots els detalls que aquest persa ens ha donat, ara necessito descansar, i només per a la teva tranquil·litat: si tot anés bé, veurem sortir el sol durant anys, i, si no...

* * *

El sol ja estava alt quan Cadmo es va desvetllar després d'una nit farcida de sorpreses i la veu del seu amic va tenir la virtut de desvetllar-lo del tot; l'activitat en el campament era inusual, tothom anava frenèticament d'un costat cap a l'altre.

—Cadmo, ja corre la brama que uns perses han desembarcat aquesta nit i el nostre cap vol enviar petits escamots pels principals camins; m'ha preguntat si ahir nit, durant la nostra guarda a la platja havíem observat alguna cosa anormal, si havíem vist alguna embarcació que no fos de les nostres i coses així. Jo li he respost que res de res, que no havíem vist ni sentit res que no fossin els estels i el soroll de l'onatge.

—Ben fet, Timó, però em sembla que o bé no ha tingut en compte les teves paraules, o bé hi ha alguna cosa més, a part d'aquesta brama.

—És possible. Recordes el que ens va comentar Evergo sobre un possible embarcament cap a Milet? Doncs sembla, segons m'ha dit el segon del capità, que és possible que d'aquí cinc o sis dies ens traslladin cap allà. Si vols que et sigui sincer, jo poques ganes en tinc, d'anar-hi, i molt menys de combatre amb aquells bàrbars, que pel que vaig poder veure ahir nit no m'ho semblen tant; quan pugui faré tot el possible per tornar a Delfos.

—La teva observació, Timó, com altres vegades, és ben oportuna i encertada. Jo, per la meua part, tinc ganes de veure altres horitzons que no siguin els del meu pobre demo. Com que he quedat amb els perses que ens trobaríem, els demanaré si em poden deixar a terra ferma, en algun punt en què sigui possible seguir un camí que em porti terra endins per conèixer la gent d'allà, els seus usos, costums... Ah!, i que no em sigui gaire difícil entendre la seva especial parla.

—Demanes poc, per Zeus!

—Home, el teu somni és formar part d'aquella institució de la qual tantes vegades me n'has parlat, l'Amfictionia, i el meu és veure noves terres, adquirir fortuna, deixar enrere aquesta maleïda pobresa que ens ha portat fins aquí. Però ara hauríem de tornar cap al poble i ajudar Evergo, tal com ens va demanar; tu vindràs, oi?

—Mira, si ens n'anem tots dos altre cop potser sospitaran alguna cosa; em sembla que el millor és que jo em quedi aquí i tu vagis a ajudar Evergo i la seva gent. I, per favor, si no tenim altra ocasió, m'acomiaades d'ell. Quan tornis ja farem per sortir-nos-en, d'aquesta.

—D'acord, ens trobem d'aquí a dues nits a la platja on vàrem fer guarda.

* * *

El camí principal per entrar a la ciutat estava farcit per una munió de persones de totes les edats i condicions, amb animals de tot tipus, i d'altres espartenyant, portant farcells plens dels més curiosos objectes, viandes, fruits i de tot els que pogués servir com a aliment.

Amb dificultat per anar avançant, finalment va poder arribar on era Evergo. Amb una força i ímpetu inusual en un home de la seva edat, anava distribuint persones, animals i el que portaven; una filera de nens i nenes es cuidaven d'apilar el menjar en diferents llocs, segon fos el gènere, i seguint les indicacions que prèviament se'ls hi havien donat i per obtenir la millor conservació possible.

Dos grups de dones s'encarregaven dels animals portant-los cap a una mena de corral·ls diferenciats, uns per a les ovelles, altres per a les cabres i els més grans per als cavalls i ases.

Cadmo es va quedar ben admirat per la capacitat d'organització mostrada per Evergo, que en veure'l li va fer un senyal perquè s'apropés on era.

Un farcit grup d'homes l'envoltava.

—Benvingut de nou, Cadmo; com podràs veure, ens estem preparant per al que pugui venir, si la informació d'aquells perses és certa.

—Veritablementestic sorprès de la manera com disposeu persones, animals, objectes, viandes i tot el que va arribant dels diferents camps.

—Si vols que les coses surtin bé, has de complir amb les normes que regeixen la bona administració de l'*oikos*¹⁴, i una bona organització n'és una d'elles. Una altra és fer que facin. Per cert, tu saps com s'alça i es reforça un mur, no? Doncs observa bé, aquest grup d'homes que estan al meu voltant són uns bons artesans que d'això en saben molt; posa't amb ells i aprèn aquest ofici, que potser fins i tot et pot ajudar en el futur, si el tens!

Aquells principis, aquelles observacions d'Evergo varen calar profundament en Cadmo, que, de manera inconscient, sense poder-ho raonar, intuïa que era com un advertiment de la importància de tot plegat, que havia d'aprendre intensament de tot el que estava succeint, que en el futur tot allò li seria beneficiós.

Va col·laborar amb totes les seves forces en l'obra del mur, observant i aprenent l'ofici i els trucs que feien servir aquells artesans per avançar en l'ampliació i reforçament de la murada.

L'ombra de la porxada de la casa d'Evergo s'agraïa al finalitzar la jornada; Cadmo va aprofitar l'aigua del pou per refrescar-se i recuperar forces, que ja començaven a ser minses; figues, raïm, un bocí de pa i un tros de carn de xai varen ajudar en aquell propòsit.

El grup d'homes i dones que s'agrupaven en diferents racons del pati estaven en un silenci quasi absolut, cadascú amb els seus propis pensaments, preocupats pel que s'apropava, i que es preveia que podria ser molt negre.

La mirada de Cadmo contemplava el panorama que s'oferia als seus ulls, escena que li va produir un fort impacte; en el recorregut es va topiar amb la profunda mirada d'Evergo, que també escodrinava l'espectacle que tot plegat oferia; un senyal va ser suficient perquè Cadmo s'adrecés cap on era.

—Com aquell qui diu, encara no he entrat en combat i les conseqüències d'un possible conflicte entre l'Imperi persa i els hel·lens em produeixen un neguit que no sé explicar; no, l'aventura bèl·lica no és el que m'esperava, i si em vaig avenir a formar part d'aquesta milícia va ser per poder tenir unes quantes dracmes que m'ajudessin a sortir de l'infortuni en què estava ficat en el meu demo. El que vull és adquirir fortuna i et ben asseguro, amic meu, que dedicaré tots els meus esforços per aconseguir-ho; per Zeus que m'aprofitaré tant com em sigui possible de totes les situacions que m'ofereixin una oportunitat, per petita que sigui, per tal d'assolir els meus propòsits. Cada cop més em reafirmo en aquesta decisió i no m'importarà gens ni mica d'on sorgeixin les oportunitats, ja siguin dels vents d'una guerra, dels vents dels santuaris, de la cobdícia de l'home, dels seus vicis, aspiracions o de les seves temences. Si els reis, els estrategs que volen regir les nostres ciutats i el destí de moltes persones, volen crear imperis per dominar-les, jo crearé una altra classe d'imperi on la moneda en serà l'únic rei i senyor.

Evergo contemplava aquell jove amb una mirada que anava des de la interrogació a l'exclamació, jove que en poques hores havia passat de l'etapa adolescent a la d'un home amb criteris propis i ben fermes; els esdeveniments d'aquells dies de ben segur tenien a veure amb aquell canvi tan sobtat.

La seva experiència l'aconsellava a no desanimar-lo, sinó posar-lo en situació que l'ajudés a pensar amb la màxima claredat possible.

—Molt camí et falta recórrer, Cadmo, camí que, si l'inicies, trobaràs ple d'entrebancs, trampes i altres obstacles, per no parlar de tot el gènere de persones que t'hi aniràs creuant. Molts ho han intentat, i molt pocs ho han aconseguit. Però digue'm, ara ets aquí, en aquesta illa:

14 Terme amb què es designava la unitat social i econòmica de la societat grega, i que comprenia el grup familiar, la seva casa, terres, animals i tots els seus béns —esclaus inclosos.

quins penses que seran els teus propers passos? Perquè deixar el campament, els companys i sortir d'aquest racó no em sembla que sigui gaire fàcil.

—Home, doncs un parell de coses em sembla que podré fer; vaig quedar amb aquells perses que varen avisar-nos que ens tornariem a trobar; els demanaré si em poden deixar en terra ferma o bé en una altra illa des de la qual em sigui fàcil fer el trasllat, però prèviament demanaré al meu cap, o a qui em digui, que em doni la paga d'aquests dies, que ja en són uns quants. A terra ferma, si puc, vull aprendre el màxim possible dels homes de l'Imperi persa, o del mateix rei, amarar-me bé de les estratègies que utilitzen, com es preparen, en fi, de tot el que em pugui ser útil per construir el meu propi imperi.

—Així que tens la intenció d'anar a Susa, on hi ha el palau de Darios?

—On diu que he d'anar?

—Bé, veig que vas ben despistat, amic meu, que no saps ni per on has de començar; para l'orella si no vols que ja en els teus primers passos ensopeguis, caiguis de mala manera i no t'aixequis. Sàpigues que per arribar a Susa el camí és molt llarg i que no és gens fàcil, tant pels rius que has de travessar com per la gent que t'hi pots trobar, que no totes són de fiar; malgrat, això sí, que el rei persa ha disposat guardes que recorren les principals vies que es dirigeixen o surten de la capital imperial. Hi pots arribar des de diferents punts, des de Xipre i d'allà cap la Fenícia per agafar la ruta que et porti cap a Babilònia, o bé fer la ruta inversa que han fet les tropes del maleït Aristàgores, o sigui d'aquí fins a Quios, de Quios cap a la Lidia, on hi ha Sardes, la segona ciutat en importància de l'Imperi persa. Des de Sardes a Susa és un recorregut que ben bé, si tens sort, et pot durar més de tres o quatre llunes noves, car la distància és molt llarga, i que segons m'han dit hi ha més de deu vegades mil estadis.

Era evident l'atenció que Cadmo prestava a l'explicació d'Evergo, tot el seu cos estava ben tens...

—Bé, això pel que fa a com arribar-hi. I ara unes quantes coses per quan arribis al palau..., si és que hi arribes! Has de saber que el protocol de la cort de Darios és molt estricte i que gairebé cap estranger se li pot apropar, tan sols els cercles més pròxims a ell ho poden fer. Un suplicant, i aquesta expressió s'aplica a qui no és membre d'una família noble o emparentada amb la casa dels Aquemènides, i, per tant, també als no medes o perses, ha d'apropar-se al rei boca avall, per terra i besar-li el peu; només es pot posar dret quan així ho desitgi, si no, s'ha de retirar reptant cap enrere fins a la porta per la qual ha entrat. Els nobles i els de la família reial s'han d'inclinar profundament i besar-li la mà en senyal de submissió. A més a més, a les reines no se les pot mirar directament als ulls fins que enceti la conversa.

—Caram, ara entenc el que va fer Arwan quan ens va anunciar que volia donar-nos el missatge i va pronunciar el nom del rei. Jo mai he vist ni aquesta actitud ni aquesta mena de cerimonial ni quan alguna vegada el tirà d'Atenes es deixava caure pel meu demo, i mira que el darrer que el va visitar quan jo no era més que un nen va venir amb un grapat de soldats, però el nostre representant a la Boulè¹⁵ ni es va ajupir ni res de tot això.

—Com pots entendre, tot i que la tirania no és desitjable, això representa dues cultures, dos costums, antagònics; però deixa'm continuar, que si no perdo el nexa correcte del que et vull explicar i la memòria, de tant en tant, em juga males passades. El primer que t'hauria de dir és que al palau persa, per un cúmul de circumstàncies que serien llargues d'explicar i que ara no

15 Era l'òrgan legislatiu de l'assemblea i tenia delegades algunes funcions executives; estava format per 500 membres, 50 per cada una de les 10 tribus hel·lèniques; cada membre s'escollia en l'assemblea de cada demo i al final del mandat havia de rendir comptes al mateix demo.

venen massa al cas, hi ha una ciutadana tràcia, mig bruixa, mig sacerdotessa, de nom Lais, mare d'un noi que segons diu és net del mateix Zoroastre.

—De qui diu que és net?!

—Zoroastre, una mena de gran sacerdot que predicava l'etern conflicte entre el Bé i el Mal, i que és aquest conflicte el que marca la vida de tothom, home!, però deixa'm continuar, que si ens entretenim en aquesta qüestió ens portaria per altres camins que exigeixen molt de temps. Bé, com anava dient, si arribes allà pot ser convenient que miris de posar-te en contacte amb ella, ja que sent hel·lena parla la mateixa llengua que nosaltres, i això, en el teu cas, et pot ajudar molt. Continuo: fa poc temps va desembarcar aquí un traficant, un mercader fenici que havia estat a la ciutat imperial i que va poder entrar al palau, ja que portava unes mercaderies de l'Orient que interessaven una de les esposes de Darios, que em sembla que em va dir que es deia Atosa.

—Realment, els noms medes són ben estranys...

—Sigui pel que sigui, l'estada d'aquest marxant aquí va durar uns quants dies, i per això tinc totes aquestes dades i, entre altres coses, també em va explicar que en aquell palau hi ha una escola en què hi varen passar, ara fa una anys, potser vuit o nou, els fills de destacats aristòcrates atenesos i d'alguns tirans, tant d'aquella ciutat com de Milet. Aquests estaven en unes dependències diferents dels alumnes que també assisteixen a aquesta escola i que estan reservades per als fills del mateix rei i dels alts nobles de la cort. T'ho dic perquè et pot interessar assistir a algunes de les sessions que allà es fan, a càrrec dels grans preceptors que hi van d'arreu; no és fàcil entrar-hi, com pots comprendre, però si per casualitat et posessis en contacte amb aquella dona de Tràcia, potser, i només potser, cabria la possibilitat que se't permetés ficar-hi el cap. I vaig acabant amb unes petites consideracions perquè et puguis formar una petita idea de com pot ser l'estada allà. El marxant em va remarcar dues coses més, no sé si són primordials o no, però aquell home sembla que els donava certa importància. Una d'elles és que no te'n refiïs massa, de cap de les esposes del rei; em va comentar que el veritable poder no està en el sol rei, sinó en l'harem on conspiren les cobdicioses reines i els seus eunucs, que fins i tot poden arribar a ser generals del poderós exèrcit persa, ministres o grans consellers del mateix rei. L'altra i darrera qüestió que poso al teu coneixement té a veure amb els solsticis, ja que Susa és molt freda en el solstici d'hivern i, al contrari, molt calorosa en l'època en què la nit és més curta, i que per això tota la cort es trasllada a Ecbatana, l'antiga capital dels medes i que els Aquemènides converteixen en capital d'estiu; per tant, hauràs de calcular molt bé el teu trajecte i la seva duració, segons l'època de l'any en què hi arribis.

A Cadmo se li feia difícil entendre com Evergo podia tenir aquella memòria i capacitat per explicar de forma clara i concisa el que és essencial de les coses i no anar-se'n per les branques, com feien altres; era un pragmatista com no n'hi havia gaires.

Es va dir que hauria d'aprendre'n, d'aquesta virtut.

—Realment ha estat una explicació més que interessant i pel que a mi respecta li puc assegurar que ho tindrè tot en compte, que he après bé la lliçó en tots els seus inapreciables detalls que m'ha facilitat, amb els matisos que són tant o més profitosos que el gruix de l'explicació.

—Així ho espero, ja que jo només he estat un transmissor de la informació...

—No, amic meu, no, sou un gran mestre; altres ni haurien sabut ser tan concrets com heu estat ni haurien sabut posar de relleu el que és veritablement primordial. Teniu la virtut, sí, sí, la virtut de fer que qui us escolta presti la màxima atenció a les vostres explicacions sense distreure's ni un moment. Com us he dit abans, espero trobar-me amb el grup persa. No sé si

tindrè ocasió d'acomiar-me con cal, i, per tant, Evergo, amic meu, us dono les gràcies per tot el que en tan breu temps ens has donat, especialment a mi. Us juro, pel déu que sigui, que quan retorni segur que passaré per aquesta beneïda illa.

Cadmo va agafar pels canells el seu amic i va besar amb reverència i tendresa les dues galtes d'Evergo; ja era de nit, però l'esmortida llum de la lluna va il·luminar la gota d'aigua que solcava per les recremades arrugues del rostre d'aquell vell home.

En acabar el reforçament del mur, Cadmo va voler donar el darrer comiat a Evergo, però per més que ho intentés no va ser possible trobar-lo; era com si tot aquell voraginós anar i venir d'homes i animals que encara entraven al poble se l'hagués empassat. Al no poder-ho fer es va entristir, però el seu ànim estava ben resolt.

El viatge cap a terres perses era el seu pròxim pas; la decisió ja era irrenunciable.

Cadmo va explicar succintament a Timó la conversa amb Evergo i el que volia emprendre.

—Espero que aquesta nit el grupet dels perses no faltin a la cita. Bona part del que decididament vull intentar en depèn.

—Ja estàs segur d'anar cap a terres perses? Les observacions que t'ha fet el nostre bon amic, tot i ser ben encertades, em sembla que encara són escasses, i que les dificultats que et pots trobar són d'una naturalesa més gran del que t'ha fet veure.

—No dic que no, però estic ben decidit; no et preocupis, estaré allà el temps just per aprendre els secrets i l'entramat del que s'ha de fer, i també del que no s'ha de fer, per tenir i igualar l'èxit que tenen els homes que tenen el poder a les seves mans. I ara, abans de marxar, reclamaré la paga que ens varen prometre el dia que vam decidir formar part d'aquesta milícia.

—Ves amb compte, Cadmo, el pagador farà ús de totes les males arts possibles per no desembossar les dracmes que et corresponen; ja hi ha hagut més d'una brega per aquesta qüestió, i no sempre han acabat bé per a qui reclamava el seu dret.

—Si el meu primer pas requereix arribar a l'últim extrem de l'enfrontament, no dubtis gens ni mica que hi arribaré!

Timó va quedar ben sorprès; Cadmo, el noi que havia embarcat amb ell, un minyó inexpert, temorós de la seva pròpia ombra, indecís i vacil·lant, s'havia evaporat; davant seu tenia un home segur, confiat en les seves pròpies forces, malgrat que la seva aparença encara fos la d'un jove.

—Timó, t'espero al lloc de la trobada!

El to imperatiu utilitzat per Cadmo evidenciava el canvi.

Mirada avariciosa, posat d'un usurer refregant-se les mans, veu baixa i agençada, el pagador tenia tot l'aspecte dels homenets dèbils que, en tenir la possibilitat de ser algú a qui obligatòriament s'hi hagués d'acudir, feia tot l'inconcebible per humiliar a qui tenia davant.

—Així que vols la paga, oi? I pregunto: per què la vols ara, si aquí no hi ha cap taberna ni cap prostíbul on gastar-la? Pensa-t'ho bé, no siguis tanoca i espera que tornem a les nostres llars, i així la soldada serà més quantiosa. A més a més, ara haig d'anar a fer les pregàries adients a Apol·lo per donar-li les gràcies d'aquest dia tan tranquil que hem passat. No creus que és el més adequat, Cadmo?

—No em vinguis amb falses excuses, l'arca on es guarda la paga de tots plegats la tens al teu abast aquí mateix, a la teva tenda, o sigui que fes via i dona'm el que en justícia em correspon, ja!

—Mira que la soldadesca, si sap que tens el sarró ple de dracmes, no dubtarà de fer-la seva; si això passa, no em vinguis amb reclamacions.

—Escolta bé, malparit! O em dones el que ja és meu o qui haurà d'anar amb compte seràs tu.

Malgrat l'aparent aspecte inofensiu que semblava que tingués, el pagador era un home hàbil, sempre portava un punyal amagat que no es notés; d'aquesta forma qui tenia davant no desconfiava.

Amb un ràpid moviment el va agafar, abalançant-se sobre Cadmo, que just va tenir temps de tenallar-li el braç armat; l'impuls del pagador va fer que tots dos rodolessin per terra.

La fortuna va fer que el punyal del seu adversari caigués al costat de la mà lliure de Cadmo; sense cap mirament va clavar una punyalada al costat d'on es suposava que el pagador tenia el seu negre cor; un rajolinet de sang va sortir per la boca, que barbollava uns sons del qui sap que són els darrers; Cadmo li va clavar el punyal amb més força mentre li tapava la boca; els espasmes d'aquell desgraciat varen durar pocs moments, però a Cadmo li va semblar que duraven una eternitat.

No sentia cap culpa ni remordiment, tot i ser el primer home a qui treia la vida. «Ha estat més fàcil del que em creia», va pensar, «ara ja no enganyarà més ni s'enriquirà a costa de ningú».

Va arrossegar el cos fins a uns matolls, on quedaria més o menys ben cobert, i, si tot anava bé, quan el descobrissin ell ja podria ser lluny del campament. De la borsa on guardava les monedes va agafar el que creia que li corresponia; no sabia si era la quantitat exacta, la cosa dels números encara no la dominava del tot. «És una altra cosa que haig d'aprendre», es va dir.

En arribar a la platja va netejar-se les mans plenes de sang i de les restes de l'home; Timó l'esperava.

—I doncs?

—Que ha passat el que havia de passar; aquell fill d'una gossa guenya pensava que es podia quedar amb la paga de tothom, però no ha tingut aquesta sort; ara ja està camí de l'Hades i espero que Caront no el vulgui a la seva barca.

El mateix so rítmic que nits anteriors havien sentit els va advertir de l'arribada del grup persa.

—Salut! Ja han fet els preparatius adients? —va preguntar Arwan—. Sapigueu que la flota d'Aristàgores ja ha salpat de Quios i en dos o tres jornades pot ser aquí.

—Sí, i de part de qui representa al poble de Naxos et faig arribar les seves paraules d'agraïment; i ara un prec: seria possible que em fèssiu arribar a terra ferma? Tinc el propòsit de fer una estada per les vostres contrades.

Cadmo no volia donar a conèixer que el que pretenia realment era anar al mateix palau del rei d'aquells homes; tenia la impressió, gairebé la certesa, que si ho deia amb tota claredat les esperances d'embarcar amb ells s'esvairien.

—Si t'avens a emmotllar-te al reduït espai de la nostra embarcació...

—Sí, sí, no et preocupis, que no serà pas la primera vegada que faig una travessa per mar i en pitjors condicions.

—I cap on vols conduir els teus passos? Nosaltres hem de retornar cap Quios, però, espera, que fins i tot et podríem deixar en algun punt de la costa.

Arwan va dirigir-se cap a un dels homes i després d'un breu intercanvi d'opinions va tornar cap a on eren els dos amics.

—M'han aconsellat que el millor, tal com t'he dit, és posar rumb cap a Quios i abans d'arribar-hi fer un petit gir i deixar-te a Clazomenes¹⁶; des d'allà tens Sardes a tocar.

—Ah, sí?, i des d'aquesta fins a la vostra gran ciutat com hi podria anar?, perquè m'han dit que no hi ha en tot el món conegut ciutat més gran i bella que aquesta, que és digna i representativa de la magnificència del vostre Gran Rei.

Les paraules de Cadmo varen ser ben acollides per Arwan, cofoi pel reconeixement que s'atribuïa a tot el que feia referència al seu rei i a l'Imperi persa.

Cadmo ja havia après com tractar i què dir segons l'ocasió i qui tingués davant.

—I així, si arribo a Sardes, què m'aconsellu que he de fer per arribar a Susa?

—El millor fora que t'incorporessis a alguna de les caravanes que passen per Sardes, la majoria provinents del territori escita i que s'encaminen cap a Susa. Però hem d'embarcar ja, no fos cas que ens descobreixin, cosa que resultaria fatal per a nosaltres... i per a tu. Per cert, si arribessis a entrar, encara que sigui per poc temps, al gran palau, no oblidis aquest nom: Mardoni.¹⁷

Timó es va adreçar a Cadmo per acomiadar-se'n. Un aire entre preocupació i angoixa es reflectia a la seva cara, però en el fons sentia alegria pel seu amic, capaç d'emprendre el camí que havia decidit seguir.

—Que tots els déus de l'Olimp et siguin propicis, amics meu, que els teus somnis s'acompleixin. I ja saps que sigui el que sigui, passi el que passi, sempre tindràs on allotjar-te a Delfos.

Amb un àgil salt, Cadmo va guanyar la distància que el separava de l'embarcació, que de mica en mica s'allunyava de la costa; la figura de Timó s'anava esmoreint, fins que el va perdre de vista.

Començava la seva aventura.

Capítol 4

A L'IMPERI PERSA

16 El jaciment arqueològic de Clazomenes està situat a uns 33 km de l'actual Esmirna, a la costa turca de l'Àsia Menor.

17 Fill de Gòbries, un dels sis nobles que varen donar suport a Darius I, i del qui era gendre. Va morir el 479 aC a Platea quan els perses es retiraven de Grècia.

Esmaperdut, el cor li batejava amb tanta força que li impossibilitava parar atenció al que l'envoltava, especialment on era, ja que per fi es trobava davant de Susa; havia d'aturar-se, deixar que tota l'emoció del moment s'anés apaivagant, fer un esforç, recobrar l'alè per recordar tot el que havia estat el llarg viatge des que havia sortit de Naxos fins a arribar al que li semblava una immensa i colossal ciutat.

Per primer cop en la seva vida, s'enfrontava cara a cara a una polis de dimensions tan descomunals, amb tot el que això podria significar.

Tot el que havia vist fins ara quedava reduït quasi al no res, tot i que en el viatge s'havia trobat una quantitat no menyspreable de situacions de tota mena.

Un esquifit arbre li va proporcionar una mica d'ombra, suficient perquè el seu cos s'anés temperant, seure i alhora poder recolzar l'espatlla en el tronc d'aquella planta totalment desconeguda per a ell, com quasi tot el que havia vist fins a aquell moment.

La travessa des de l'illa fins a terra ferma no va durar més de tres sortides de sol i ni de bon tros va ser tan esfereïdora com la que els va portar des de l'Àtica fins a Naxos; al contrari, es varen trobar amb una mar totalment encalmada, tant que el mateix mariner que portava el governall i que feia de patró s'havia desesperat més d'una vegada amb temor de trobar-se amb embarcacions enemigues, però sobretot amb les bandes armades que semblaven el terror en aquelles aigües, fins al punt que el mariner li va dir que si es topaven amb una d'aquelles naus de les que era quasi impossible escapolar-se, car eren molt més ràpides que la seva, més valia que es tirés al mar i s'ofegués o que s'obris les venes. Era preferible això que caure en les seves mans.

Res de tot això va passar i varen poder posar peu a terra sense cap ensurt; Clazomenes — el port on havien desembarcat— oferia un bon lloc on refugiar-se en cas de mal temps, tant per als vaixells, per als mariners com per als qui, com ell, volien conèixer i explorar aquelles terres. Cadmo tenia l'esperança de trobar, tal com li havien dit, una caravana que el portés cap a terra endins de l'Imperi persa, i més concretament fins a la seva capital.

Un xic desorientat encara, intentava trobar-ne una que anés cap a Sardes, ja que segons els mariners amb qui havia fet la travessa —pocs dels quals eren capaços de parlar la seva llengua— tenia més possibilitats d'arribar a Susa des d'aquella ciutat, que era el punt de partida més important de les caravanes que sortien cap als diferents indrets del vast imperi de Darios.

Al cap d'una bona estona, de fet, quasi més de mig matí, va sentir unes paraules que li varen semblar conegudes, i cap allà es va encaminar; en efecte, un home d'una estatura considerable, pell recremada pel sol de mil terres, barba negra i espessa, el cap cobert per un capell diferent a tots el que havia vist, era qui havia pronunciat aquells mots semblants als seus.

—Que els déus de l'Olimp us siguin favorables; que parles la meva llengua?

L'home, que sobrepassava en quasi dos caps Cadmo, se'l va mirar de dalt a baix, com aquell que mira una peça del mercat per calibrar-ne el preu i el possible guany.

—I si fos així?

—Doncs que voldria fer-vos unes quantes preguntes, ja que, ara per ara, és difícil entendre'm amb aquesta gent i voldria trobar algú que m'indiqués què és el que haig de fer per trobar una caravana...

Aquell home ni el va deixar que acabés el que volia dir.

—Tens diners suficients?

Cadmo no estava preparat per a aquesta pregunta, esperava qualsevol cosa, però no aquesta; no trobava la resposta adient.

—Sí o no? Perquè si en tens ens podem entendre i, si no, més val que comencis a córrer fins allà on vulguis anar, si abans algú no t'envia al més profund de tots els inferns.

—Bé, unes quantes dracmes sí que tinc —va respondre amb el que li quedava de veu, de tan espantat com estava.

—No sé si em puc fiar de tu, jove, no sé d'on arribes, ni qui ets, ni com et dius, i amb els aires que corren totes les precaucions són poques, i més amb qui, com tu, vol arribar a Susa, on hi ha tota la cort del Gran Rei.

Cadmo, ja més recuperat, va comprendre que si ell, per ser hel·lè, havia d'anar amb cura, aquells homes que conduïen tot tipus de caravanes també havien de fer-ho, potser més que ell mateix; així que havia d'obrar amb conseqüència.

—Escolteu, el meu nom és Cadmo i he fet la travessa amb un vaixell de l'escamot que, comandat per Arwan, un dels grans oficials de l'esquadra del vostre rei, tenia la missió de trobar-me a Naxos per tal que pogués arribar a Susa, concretament al palau, per transmetre una informació cabdal per al vostre príncep Xerxes.¹⁸

—Certament he sentit a parlar molt bé d'Arwan, com dius, un gran oficial; no vull saber res més del que t'ha portat aquí, i si Arwan, en compliment del seu deure, ho ha fet, jo no puc fer res més que ajudar-te en el que hakis de fer. Demà matí, a trenc d'alba, estigues de nou aquí; vindràs amb la meva caravana fins a Sardes, i allà, com que hi tinc amics que algun favor o altre em deuen, faré perquè t'acomodin en la primera que s'encamini cap a la gran ciutat. I ara acompanya'm fins a una de les tendes, on podràs descansar sense que t'hakis de preocupar de res més. Ja parlarem més tard de quantes dracmes t'hauràs de despendre...

Cadmo va respirar tranquil; la seva estratagema li havia donat resultat. «Malgrat tot», va pensar, «hauré d'anar amb molta cura, no sigui que sense voler em fiqui en un parany del qual no pugui sortir».

La tenda era quasi tan gran com l'habitació del seu amic Evergo, il·luminada amb una bona quantitat de llànties i una mena de petites safates que les feien servir per cremar uns branquillons que desprenien una flaire que, ara per ara, li era desconeguda, com moltes de les coses i situacions amb què s'anava trobant, com ara aquella mena de tapissos que cobrien totalment el terra.

El seu acompanyant va fer un gest a una de les noies de la tenda i tot seguit li varen oferir un bon reguitzell de viandes; Cadmo, que portava moltes hores sense menjar ni una engruna, no ho va dubtar ni un moment i al cap d'una estona les dues plates que li havien servit només servien per reflectir la llum de les espelmes, de tan polides que les havia deixat.

El cansament acumulat va obrar els seus efectes i es va deixar caure en una d'aquelles catifes de la tenda; una de les noies se li va apropar.

La nit va resultar moguda.

18 Xerxes I (519 - 465 aC), fill de Darius I, va assolir el regnat el 485 aC, fins al 465 aC. Va dirigir els exèrcits perses format per 900.000 soldats i una flota de 4.300 vaixells en la Segona Guerra Mèdica.

Mig atordit per la nit passada, el primer que va fer és comprovar si encara tenia la bossa amb les dracmes del seu botí; el sospir d'alleujament que va fer podia haver despertat els que estaven dins la tenda. La bossa continuava al seu lloc.

En sortir, les ombres de la nit s'anaven esmoreint; un aire fresc va tenir la virtut d'espavilar-lo del tot; amb pas ferm s'encaminà cap a on el caravaner li havia indicat.

A la planura flotava una flaire acre, penetrant, i Cadmo, de manera intuïtiva, es va tapar el nas; respirar li va suposar un gran esforç; les sorpreses, però, no s'acabaven.

El caravaner ja l'esperava indicant-li cap on havia d'anar; els ulls de Cadmo volien sortir de les seves òrbites, l'estupor que el tenia garratibat era d'una intensitat increïble. Què eren aquells animals que estava contemplant? No eren cavalls, ni ases, ni cap altre animal que pogués reconèixer; cap d'ells tenia el gep dels que estaven en aquell ramat d'animalots.

—Escolteu, quina classe de bèsties són aquestes? Són del nostre món o les heu tret de l'inframon?

La rialla de l'home va esclatar sonora enmig de l'aldarull d'aquell paratge d'on es preparaven per partir homes i animals.

—No em diguis que mai no els havies vist, noi; són camells, uns animals forts, molt més resistents que cap altre, capaços de fer llargues tirades, i a més a més els déus els han dotat d'una capacitat extraordinària per a les travesses desèrtiques en què la calor aixafa el cos i l'esperit; a diferència dels cavalls i els ases, poden estar dues i tres jornades sense provar aigua. I, pel que fa al seu alè, doncs a la força t'hi anirà acostumat. Segueix-me, que t'indicaré quin serà el teu lloc a la caravana, el guia amb qui faràs el camí i que t'anirà acomodant en les etapes que ens separen des d'aquí fins a Sardes i d'allà fins a Susa, el nostre destí final; el camí és molt llarg, són necessàries quasi tres vegades trenta sortides de sol si fem jornades llargues, ja que si teníem algun entrebanc el temps necessari per arribar al final potser seria molt més que aquest.

—Home, de quins entrebancs esteu parlant? I de quina distància...

El caravaner, com era el seu costum, el va interrompre sobtadament.

—Mira, noi, els entrebancs poden ser molt variats i de tota mena, o pot ser que no en tinguem cap si els guardes del camí estan desperts i fan la seva feina, i, si no, farem pel que ens anem trobant, però ara no hem de preocupar-nos per això; el que cal és comprovar que totes les mercaderies estiguin ben encordillades i al lloc corresponent, que hi hagi les viandes suficients i sobretot que el nombre de bocois d'aigua siguin els adequats tant per als homes com per als animals, i que l'aigua no estigui podrida! Res més per ara, que ens esperen dies durs i hem d'estar ben preparats. Una darrera cosa. Bé, dues. Una, que tinguis les teves armes sempre a mà, i l'altra, perquè hi vagis pensant, si tant t'interessa la distància que ens separa de Susa et diré que dista més o menys unes quatre-centes parasanges.¹⁹

—Que diu que hi ha què?

—Que no entens els que dic, xicot? La distància és la que et dic i, si no, tu mateix comença a comptar segons les teves mesures; perquè ho sàpigues, cada mesura nostra, o sigui, una parasanga, equival a uns trenta estadis àtics, més o menys. A partir d'aquí compta quants dies

¹⁹ Una parasanga vindria a equivaldre a uns sis quilòmetres.

són necessaris si en una jornada normal fem cinc parasagues i quants estadis dels teus en distem. Quan tinguis la resposta m'ho dius —va afegir el caravaner amb un gran somriure.

Recordava bé aquesta conversa, com recordava perfectament els noms de les regions per les quals havia passat la caravana: Frígia, Lídia, Cària, des d'on s'havien encaminat cap a un territori al que li deien Armènia, dels rius que havien travessat i que, malgrat que molts d'ells eren navegables, les dificultats per anar d'una riba a l'altra havien estat terribles en més d'una ocasió, com aquella en la qual, de sobte, una gran avinguda els va sorprendre i va fer créixer més que l'alçada d'un home el cabal del riu Halis. El caravaner hi va deixar uns quants homes, bèsties de càrrega i animals dels quals s'alimentaven, però el que més el va treure de polleguera va ser la pèrdua de les mercaderies.

Altres rius, com l'Èufrates i el Tigris, de grans braços els varen poder travessar sense cap més problema, malgrat que tenien un bon cabal amb perillous corrents que podien fer anar els rais cap a afilades roques que durant anys la força de les aigües havien anat polint.

Es notava que els barquers eren gent molt experimentada, preparats per fer passar sense gaires dificultats un bon nombre de persones, bestiar de tota classe o carros de tota mena; tot això havia tingut ocasió de veure-ho quan varen haver d'esperar per deixar pas a un enorme contingent que s'amuntegava a la riba contrària d'on eren.

Un dels companys que també havia fet tota la ruta amb ell li va xiuxiuejar discretament que era part de l'exèrcit que el rei Darios estava preparant per a una gran marxa, car l'expansió del seu imperi així ho requeria; el més probable, va afegir, és que s'encaminés cap a l'Hel·lespont i des d'allà cap a la Tràcia, i potser, segons els remors que corrien, cap a terres hel·lèniques.

L'últim recorregut, després d'haver-se hostatjat en cent onze paradors, segons li havia ensenyat a comptar el seu amic caravaner, va ser la travessa del riu Coaspes fins a les portes de la gran ciutat amb l'esplèndid palau on residia el nomenat Gran Rei i tota la seva cort.

El salconduit era imprescindible tant per poder entrar a ciutat com per fer-hi estada, i això no ho tenia resolt; Cadmo, que ja s'havia apropiat a una de les entrades fortament custodiades, pensava com s'ho havia de fer per aconseguir-ne un.

Un nom li venia al cap, però era incapaç de retenir-lo ni podia esbrinar per què li rondava per la memòria. Enfurimat, feia voltes sense cap sentit, d'un costat cap a l'altre, sense avançar ni un pas cap a la porta que tenia a poca distància. Tampoc no s'adonava que un dels guardes feia estona que l'estava observant, estranyat pel comportament d'aquell noi, així que va decidir baixar del seu privilegiat observatori i anar cap a on es trobava Cadmo.

—Para't on ets i gira't cap aquí si no vols que t'empresoni!

Cadmo es va aturar en sec al notar que la punta de llança del guarda es recolzava ja al seu estómac, al temps que notava la suor freda que recorria tot el seu cos i com els cabells del seu clatell i braços s'estarrufaven de mala manera; per la seva gola no hi podia passar ni una gota de saliva. Amb un sobreesforç va poder articular algunes paraules.

—Bon home, em dic Cadmo, del demos d'Halimunt, i voldria fer estada a la vostra gran ciutat, de la qual tant m'ha parlat un dels vostres oficials a qui vaig conèixer a una illa que porta per nom Naxos.

—Si home, tots veniu amb la mateixa història, tots coneixeu els nostres caps; a veure, com es deia el vostre? —va inquirir el guarda sense abaixar la llança.

—Doncs desitjo que encara es digui així, pel seu bé; el seu nom és Arwan i comandava un escamot de l'esquadra de Megàbates.

El nom va causar el seu efecte i el guarda va abaixar la llança, però sense retirar-la del tot.

—Conec personalment Arwan i sé del seu destí, així que digue'm com era i si la teva descripció és fidel podrem entendre'ns.

A poc a poc Cadmo va anar recuperant-se i amb tota la calma de què va ser capaç, va anar descrivint com era, la seva alçada, el color dels cabells i dels ulls, la vestimenta i l'armament tan peculiar que portava la nit que va desembarcar a la platja de l'illa on feia guarda amb Timó.

—Certament és la seva figura, i ara digue'm, d'on venia l'escamot?

—Segons ell mateix em va dir, del vaixell de Megàbates ancorat a Quios per anar cap a Naxos, on Aristàgores volia restaurar el seu domini, i així...

—Bé, no fa falta que em diguis res més, és suficient; el que m'expliques és ben cert, car poques persones sabien que l'esquadra no anava cap a l'Hel·lespont, sinó cap a l'illa que dius. Amb això et podria deixar entrar a ciutat, però —va afegir amb un maliciós somriure— si no em mostres el necessari salconduit poc et deixaré passar pas i romandrà als afores tant de temps com calgui fins que el sol i els rapinyaires deixin els teus ossos ben blancs.

Lais!, ara sí podia retenir el nom i resoldre aquell petit trencaclosques que feia una estona que l'amoïnava.

—No podia esperar altres paraules d'un bon guarda com tu, però escolta'm, també em va dir que arribat el cas demanés per parlar amb Lais, la dona tràcia que viu a palau...

Cadmo era perfectament conscient que això no era del tot cert, però pensava que era millor dir que va ser Arwan qui li va donar el nom que no posar-lo en boca d'Evergo, ja que segurament no li hauria servit de res invocar el nom de qui era la mare del net de Zoroastre, segons recordava.

Les paraules de Cadmo van colpejar l'ànim del guarda, fins al punt que no va poder donar-li resposta.

—...i, per tant, faries bé d'anar-la a buscar tu mateix o donar-li avís per tal que s'apropi fins aquí.

L'espera va ser angoixant, semblava que el temps s'havia aturat, sense avançar; els ulls ja li feien mal de tant escodrinyar l'horitzó, la porta que donava pas a la ciutat, els petits ventallots que hi havia en els murs que envoltaven la ciutat, el soroll de les frontisses anunciaven l'apertura de la gran porta per deixar pas a algú que volia anar a l'exterior.

Al costat de l'enorme porter la figura de la dona que l'acompanyava quedava totalment eclipsada, però Cadmo no va fer gaire cas d'aquesta primera impressió; alguna cosa l'avisava que hauria de mesurar amb molta cura la seva actitud.

A mesura que s'anaven apropant cap a on era, va poder apreciar amb claredat com era aquella persona, de pas ferm i segur, que dominava totalment tot el que estava al seu voltant, marcant el ritme al seu enorme acompanyant; no gaire alta, més aviat menuda, cabells que encara guardaven el color daurat de la seva joventut i que donaven a la seva cara totalment un perfil diferent al de les dones que havia vist des de la sortida del seu demo. Ulls d'un blau intens el miraven fixament, mirada que semblava tenia el do de travessar-li tot el seu cap.

—Lais —va dir concisament i amb total respecte el guarda.

—Jo soc Cadmo, del demo d'Halimunt, a tocar d'Atenes, i vaig arribar a les vostres terres des de Naxos.

—No són les meves terres, són les del Gran Rei, Darios, però certament en elles i en el seu palau visc des de fa temps, quan vaig deixar Abdera, la ciutat d'on procedeix la meua família. Javed²⁰ —va dir assenyalant el guarda— m'ha dit que volies veure'm i parlar amb mi. Bé, ja soc aquí. I ara digues.

El seu to era imperiós, segur, amb una fermesa que no deixava dubtes del seu caràcter, i que, malgrat que semblés minsa, feia valdre la seva forta personalitat per sobre de tota circumstància.

L'avís que el seu interior li va enviar no era erm.

—Tal com us he dit abans, he arribat des de Naxos, on l'atzar, o el que sigui, va fer que establís una bona amistat amb Arwan, qui em va indicar que en arribar a aquestes contrades, i sobretot a aquesta ciutat, demanés per vós si em trobava en dificultats; certament, no és que m'hi trobi, però el vostre guarda m'ha advertit que sense salconduit no puc entrar, i per això li he demanat que us donés avís.

Una vegada més l'estratagema li havia donat bon resultat; Lais, amb aquell to que no admetia rèplica, va ordenar a Javed que el deixés entrar, que la qüestió del passi era cosa seva.

L'entrada estava garantida.

Mirant-lo directament als ulls, Lais es va encarar a Cadmo.

—Escolta bé, noieta, a Arwan no l'he vist més que una sola vegada en ma vida, i no precisament en les millors circumstàncies; no crec en absolut que fos ell, personalment, qui em facilités el meu nom. Si he vingut ha estat pel fet que ets un ciutadà hel·lè, igual que ho són els meus avantpassats, i perquè vull tenir informació de primera mà de tot el que està passant fora d'aquestes muralles, que ho són tant pels perses com per bona part de qui, com jo, estem al palau de Darios. Aquesta informació és d'especial interès per a mi, o sigui que ja estàs donant-me el nom de qui realment t'ha facilitat el meu, i mentre anem cap al palau em poses al dia de tot el que saps, sense cap invent. T'hi va el coll, si no em convenç el que escolto!

Quedava clar que si l'ardit amb el guarda va tenir el seu efecte, ara estava segur que amb Lais no li donaria resultat inventar-se segons què; tot l'avisava que li fora més profitós tenir-la com a aliada que no com a adversària.

—D'acord, d'acord, va ser a la casa d'un bon amic, que porta per nom Evergo, quan vaig sentir per primer cop el vostre nom; va ser precisament ell qui m'ho va dir quan li vaig explicar els meus plans per abandonar l'illa i encaminar els meus passos cap a la ciutat del rei persa. Volia, millor dit, vull veure i conèixer altres mons, altres persones, costums...

—Sí, sí, tot el que vulguis, però per ara res de nou.

Era tota una comminació.

—Us ho dic perquè vull que veieu en les meves paraules tota la sinceritat de què soc capaç, i per això començo per on crec sincerament que he de començar. Si us sembla bé, continuo: va ser en aquella conversa quan Evergo em va dir que havia passat per l'illa, i concretament per casa seva, una mena de personatge, mig mercader, mig xaman, de nom Shedam²¹, qui li va dir qui sou, qui és el vostre fill i qui era el seu avi.

—Cert, recordo perfectament el mercader; aquí hi va passar força temps. Continua, vas bé.

20 Antic nom iranià que significa 'immortal'.

21 Nom d'origen persa que significa 'esperit brillant'.

Mentre s'encaminaven cap al palau Cadmo li va anar explicant amb tot detall les diferents situacions de les quals tenia coneixement, les intencions que, segons ell, tenien uns i altres, de com havia anat la trobada amb l'escamot persa, per què ho havien fet, del fort enfrontament entre les dues principals figures de l'armada facilitada per Darios, de la por d'Aristàgores si no aconseguia els seus propòsits, i, per tant, de les conseqüències que se'n derivaven, dels ambiciosos plans de Megàbates, dels quals se'n va assabentar en la travessa entre Naxos i Clazomenes.

A Cadmo li semblava que potser s'entretenia massa en el que, pensava, eren petits detalls, però comprovava una vegada i altra que Lais li prestava una gran atenció.

La conversa es va anar allargant i el recorregut li va permetre veure alguns dels aspectes més destacats de la capital de l'Imperi persa: cases fetes amb maons de fang, altres en què el sostre quasi no sobresortia del nivell de carrer i que estaven cobertes amb diverses capes de fulles de palmera, la gran plaça del mercat plena a vesar de tendes, pavellons, acolorides banderes indicatives de les diferents caravanes arribades de tots els punts de l'imperi i de més enllà, joglars, acròbates exercitant les més variades i difícils exhibicions, vidents de tota mena, encantadors de serps, dones que amb vels o sense ballaven contusionant-se de mala manera, colors i olors d'espècies, ara picants, ara dolços que aromatitzaven l'ambient de les parets on s'exhibien, mags que feien sortilegis de tot tipus, ja fos per arrancar dents i queixals, ja fos per tornar la virilitat perduda en homes grans, ja fos per augmentar la fecunditat a dones que si no tenien descendència els anava la vida, plaça plena de sons que provenien d'uns instruments per ara desconeguts per ell.

L'espectacle que contemplava superava en molt la descripció que Evergo havia fet per boca d'aquell marxant. Qualsevol idea que se n'hagués fet quedava totalment minimitzada per la majestuositat que oferia aquell reguitzell de contrastos que ara contemplava ben bocabadat.

Sí, tot un nou món s'obria als seus ulls. De sorpresa en sorpresa. Si fins a aquell moment el recorregut havia estat un seguit de novetats, la visió del palau a la qual ara s'enfrontava superava en molt qualsevol altra.

Al palatí edifici s'hi arribava per una enorme i llarga avinguda flanquejada per unes gegantines i intimidadores figures que representaven uns braus alats; era com un primer avís per a tothom que s'hi apropés i no només intimidava els visitants aquelles grans estàtues amb la boca oberta ensenyant una esgarrifosa gargamella amb dents desmesurades, sinó que a una distància inferior a un estadi, segons li va semblar a Cadmo, s'apostaven guardes fortament armats que no feien cap esforç per dissimular el ventall d'armes amb què estaven guarnits, sinó més aviat tot el contrari.

El conjunt de les edificacions estava situat sobre una plataforma des de la qual es dominava la ciutadella, i alhora oferia una extensa visibilitat sobre els terrenys que l'envoltaven, una estratègica situació que permetia divisar qui es dirigia a ciutat. Segon avís: res s'escapa de l'ull del Gran Rei, que està per sobre de tot i de tothom.

El que més destacava, però, era la cúpula que rematava el palau. Segons el sol, anava descrivint el seu arc, la ceràmica vidrada que la recobria adquiria i reflectia tons de tota la gama de colors, com un gran far en el bell mig de l'Imperi persa. Tercer avís: el Gran Rei tot ho irradia i il·lumina.

Per fi entrava al que, fins aquell moment, havia estat una de les fites del trajecte que va iniciar a Naxos: la gran portalada es va obrir per donar-los pas.

Malgrat que ni Lais ni ell mateix, per descomptat, fossin membres de la cort de Darios, els guardes reials, formats en filera, varen saludar Lais com si ho fos; Cadmo no sabia encara per

què ho feien, però el que li quedava clar és que Lais havia de tenir una especial posició en aquell entramat, que intuïa que era molt complexa, ja que si no fos així, era bastant inversemblant que els guardes els saludessin i els deixessin pas franc cap a les estances del palau.

El pati era porxat amb altes columnes que descansaven en unes bases de pedra granítica de tonalitat grisa que contrastava amb la gama de colors del voltant; la seva acompanyant, amb aquell característic pas ferm i segur, no va fer cas de la guarda ni de l'intent del que semblava que fos un dels seus caps d'acompanyar-los a les dependències.

Finalment, per un seguit de corredors, varen arribar al pis superior on es disposaven, segons li va semblar, diferents habitacions; en efecte, Lais en va obrir una i després del que havia estat un llarg silenci es va dirigir a Cadmo.

—Escolta, ara per ara aquesta cambra serà on faràs estada; ara jo ho comunicaré a qui ho haig de comunicar i de passada em faré amb el salconduit que necessites. Aposenta't i no et deixis veure, que no et guanyi la curiositat, car ningú sap que ets aquí, i això podria resultar perillós per a tu; demà ja ens veurem.

Quan estava a punt de sortir, va fer mitja volta i li va preguntar:

—Saps alguna cosa de l'origen del nom de la família imperial o dels avantpassats del rei? No? Bé, és necessari que en sàpigues alguna cosa; et convé més del que et penses si vols que l'estada a palau no et sigui massa arriscada.

Va tancar la petita porta i va deixar Cadmo en aquell habitacle més aviat petit i estret, on només hi havia una mena de taula, una espècie de tamboret i un braser on cremar encens, segons li va semblar per la forta aroma que se'n despenia; a terra un tipus de màrfega feia de llit. Tot plegat una mica millor del que es podia esperar.

El cansament, les emocions i la tensió acumulada de totes aquelles llargues estones van fer el seu efecte i Cadmo es va estirar tan llarg com era en aquell jaç.

A Lais no li va ser gaire difícil obtenir el salconduit per a Cadmo. El coneixement i la informació que tenia sobre qui era qui a palau i dels seus punts febles, junt amb la seva fama de bruixa —que, per altra banda, no es penedia gens de desmentir, ans el contrari—, li van facilitar allò que per a molts era un repte gairebé impossible d'assolir. Gazsi²², majordom principal, va ser qui l'hi va facilitar tan bon punt Lais li va recordar l'episodi en què el va enxampar quan, en ocasió d'una de les grans recepcions reials en les quals els ambaixadors d'arreu obsequiaven el rei amb valuosos presents, es va fer el distret i va amagar els presents enviats per Pasenadi, representant del rei Bimbisara de Magadha²³.

El document que li va facilitar permetia a Cadmo circular lliurement no tan sols per la ciutat i el palau, sinó també pels territoris de Mesopotàmia, Bactris i les terres d'Assíria, Armènia i la Fenícia, una bona part de l'extens imperi del rei Darios.

Quan es va obrir la porta amb prou feines va poder obrir els ulls, no sabia ben bé on era, i amb el cap ben embotat li era difícil situar-se en aquell moment; a tot això, altre cop la sensació i realitat del seu estómac, que li deia que feia moltes hores que no havia portat res a la boca, ni una engruna de pa, mantenir-se en peu li resultava un dificultós exercici.

22 Nom persa que significa 'senyor del tresor'.

23 Rei indi entre el 540 aC i el 493 aC. El seu regne, Magadha, situat al sud del riu Ganges, va ser un dels més importants de l'Índia.

Uns servents negres que Darios havia capturat a les terres de l'alt Egipte portaven unes bones safates de vianda que varen dipositar a terra, mentre altres li deixaven una cistella amb roba, al temps que retiraven, amb un aire de fàstic, les que ell havia deixat al costat d'aquella mena de jaç on havia dormit. Ves a saber quanta estona o dies. Sense pensar-ho dues vegades, Cadmo es va abalçar cap a una de les plates que li oferien, però el braç d'un d'aquells homes, que més que un braç semblava una barra de ferro, li va impedir arribar on eren.

Un noi que els acompanyava, diferent de tots ells, va avançar uns passos, i encarant-se a Cadmo i en un perfecte hel·lè li va dir:

—No és costum que l'hoste estranger comenci l'àpat abans que no ens hàgim retirat i que, a més a més, no es cobreixi adequadament amb les robes enviades per Lais, en aquest cas.

—Estic sorprès! Com és que parles tan bé la meua llengua? Puc saber d'on ets i quin és el teu nom?

—Ara per ara només et puc dir que responc al nom d'Egai i, igual que tu, soc de terres hel·lenes.

Quasi tan silenciosos com havien arribat, es varen retirar de la cambra. Cadmo va sentir el soroll que feia el portell que tancava la porta i a ell mateix.

El camarlenc de Xerxes era un home adust, nas pronunciat, ulls negres que revelaven que era d'origen meda, probablement d'una de les tribus de les originàries de la zona muntanyosa d'Armènia. Els medes tenien l'orgull de ser els antics avantpassats dels perses i es consideraven de ser els veritables fundadors de l'imperi que en aquells moments regia amb mà de ferro Darios, gràcies a determinats fets, entre ells l'assassinat de Smerdis²⁴, qui es considerava que era el veritable rei de l'imperi.

Possiblement era de la tribu dels gaumates, i pel que fos s'havia guanyat el respecte de Darios en el curs dels complicats esdeveniments que varen portar els aquemènides a fer-se amb l'imperi.

Ambdós, tant ell com Lais, no es tenien gaire simpatia mútua, però tot i ser personatges de segon ordre en aquella intrigant cort, sabien que en ocasions es necessitaven mútuament. S'hi afegia el fet que entre els tracis i les tribus armènies existia un llarg contenciós que es perdia en la foscor del temps, però en la situació del moment aquesta qüestió —que gairebé era un mite— els feia entendre que aquella remota enemistat l'havien de deixar de banda.

Així que Lais li va deixar anar com una fuetada que avisés Xerxes per parlar a soles amb ell, mirant-lo fixament. El camarlenc, des de la seva alçada, se la va mirar amb un aire de total superioritat, però també amb un cert recel; la fama de maga tràcia feia que tingués en compte el que li demanava i actuar amb precaució; tothom sabia, a més a més, que entre Xerxes i el fill de Lais, Ciros Espitama, existia una estreta amistat.

—Digue'm, Lais, per què demanes veure el príncep a soles?

—Si el vull veure a soles és perquè considero que només a ell li puc dir el que haig de dir, i si et dic el motiu pel qual el vull veure tant se val que la trobada sigui a soles o no.

El camarlenc es va endinsar per un dels nombrosos passadissos fins a arribar a la cambra de Xerxes, acompanyat del seu amic Ciros; com era costum, es va agenollar davant del príncep, postura que va mantenir fins que amb un senyal Xerxes li va indicar que s'alçés.

24 Fill de Ciros II El Gran. Segons Herodot, el seu germà Cambises II el va assassinar. Situa els fets cap al 525 aC.

—Què us porta cap aquí? Teniu alguna nova d'interès o m'anuncieu una altra conquesta dels nostres exèrcits? Parla. I espero, pel teu bé, que el que hagi de dir sigui del nostre interès, si vols conservar la pell sobre els teus ossos.

—Oh, no, excel·lent!, tan sols dir-vos que Lais, la mare del vostre bon amic, vol tenir una entrevista amb vós. A soles.

—I quin és el motiu? Tan important és? Respon, ràpid.

—Que la vostra excel·lència no s'irriti amb mi, però m'ha estat impossible saber-ne el motiu o quina és la informació, per molt que he insistit i que Ahura Mazda us protegeixi.²⁵

—Deixa els déus en pau —va respondre Xerxes amb un to força enfurismat— i digues a Lais que pot venir, que serà benvinguda, com és costum en la meva cort.

Fos veritat o no, o fos per la presència de Ciros Espitama, el camarlenc no va tenir més remei que anar a buscar Lais i acompanyar-la a l'estança del príncep, on només en comptades ocasions es permetia l'entrada de les reines, especialment de la seva mare Atosa²⁶.

Lais esperava impacient la tornada del camarlenc. El temps li semblava que no avançava, fins que el camarlenc va aparèixer per un dels estors que tapaven l'entrada o sortida dels corredors; en qualsevol cas, diferent de la que va agafar quan la va deixar sola.

Aquest home, pensava Lais, és un dels pocs que té un coneixement aprofundit del laberíntic palau.

—I bé, quina és la resposta?

—El príncep, que està acompanyat pel vostre noble fill, ha acceptat la vostra petició i us rebrà tot seguit; seguïu-me.

Es notava, de bon tros, la contrarietat del camarlenc mentre acompanyava la tràcia cap a on l'esperava Xerxes.

L'estança de Xerxes, orientada a migdia, era una de les més agradables del palau, amb una disposició que permetia, tal com estaven disposades les finestres de la cambra, una excel·lent ventilació, de manera que mai hi feia una calor excessiva, fins i tot en les èpoques en les que el sol quasi ho cremava tot. També, com era costum, en moltes de les sales i cambres del palau l'olor del sàndal que s'incinerava en un costat de l'habitació ho envaïa tot. El que cremava en aquell instant, no obstant, desprenia una aroma diferent en estar barrejat amb altres herbes exòtiques portades de les muntanyes de la regió de Bactria. Feia l'efecte que fins i tot amb això Xerxes volia mostrar a tothom la seva pròpia personalitat.

El príncep i Ciros, com era costum entre ells dos, estaven engrescats en plena discussió quan Lais va entrar. Una breu salutació al seu fill i sense esperar cap indicació per part de Xerxes, mirant-lo directament, va començar a parlar.

—Príncep —a ningú, ni a ella mateixa, se li ocorreria nomenar-lo pel seu nom propi—, tinc algunes noves que tant per a tu com per a Darios, però especialment per a tu, estic segura que

25 Déu suprem de l'antiga religió persa, va ser adorat per Darius i els seus successors com el més gran de tots els déus i protector del rei.

26 Filla de Ciros II, germanastre de Cambises. Casada amb Darius, va tenir quatre fills, entre ells Xerxes, qui seria el successor de Darius I.

seran d'interès i els prestaràs l'atenció deguda. Per començar et diré que a qui és portador de tota aquesta informació, un hel·lè, li he aconseguit un salconduit per tal que la seva persona no corri cap perill.

Aquesta darrera afirmació és el que va deixar bocabadat Xerxes, però no el seu fill, que mostrava un ampli somriure.

—Amic meu, sembla que encara no coneixies, després de tant temps, la meva mare. Ja saps que el que no aconsegueixi ella amb les seves arts ningú ho aconsegueix; fes-me cas.

Lais va mirar amb complicitat el seu fill. L'enteniment entre ambdós era evident, lligams que poc tenien a veure amb la relació filiomaternal, però que varen quedar ben travats quan Lais va enviudar i Cadmo no era més que un marrec de pocs anys.

—Aquest cop, i excepcionalment, faré cas al teu fill. Molt hauràs d'esforçar-te en la teva explicació, si vols que t'escolti des d'ara fins que s'acabi la llum del sol d'aquest dia.

Lais no es va amoïnar gaire pel que semblava el to sec de les paraules de Xerxes. El coneixia bé i sabia que eren més fruit del desconcert que li havia produït l'anunci que li havien fet abans que no per menyspreu cap a ella. Era perfectament conscient que Xerxes, malgrat que semblés el contrari, era molt àvid de tenir informació de primera mà, i sobretot abans que el seu pare Darios.

Lais sabia que Xerxes pagava molt bé per ser el primer d'assabentar-se de qualsevol novetat que fes referència als temes que afectaven els interessos del vast imperi del seu pare.

—Com bé saps, el teu pare, Darios, va armar dues-centes trirrems comandades per Megàbates perquè amb l'ajut d'Aristàgores conquerís Naxos. Doncs bé, per raons que per ara no venen al cas, entre ambdós varen tenir algunes disputes. El resultat va ser que després de bastant temps d'assetjar Naxos no varen conquerir ni un tros d'aquella illa, es varen esgotar els recursos facilitats pel vostre pare, així com els que va aportar el mateix Aristàgores. I ara ve la part interessant. L'home que ha arribat a palau, que encara té més la semblança d'un noi que no la d'un home fet, era un dels que formaven part de l'expedició reclutada a l'Àtica per defensar l'illa. Pel que sigui, va abandonar aquella milícia i en el trajecte fins a tocar peu a les terres perses es va assabentar que Aristàgores, per tal de no perdre Milet, que, com saps, és la seva ciutat i n'és governador, i en veure que els seus recursos s'esgotaven, i que no podia complir amb què va prometre a Artafernes, el vostre oncle que havia aconseguit el permís reial per armar la flota expedicionària, i, per tant, perdre el seu favor, està intentant convèncer les ciutats més importants de la Jònia perquè es rebel·lin contra els governants i sàtrapes que són aliats vostres. Com bé pots deduir, us trobeu a les portes d'un conflicte amb Jònia que, com saps, té forts lligams amb Atenes i altres ciutats tant de la mateixa Àtica com de Lacònia, entre elles, Esparta.

La sorpresa que van causar aquestes paraules va deixar ben paralizats tant Xerxes com Ciros, fins que passats un moments en què el silenci era com una pesada llosa, Xerxes va prendre la paraula.

—No ha estat erm el temps, certament; dius que aquest noi és aquí, oi? Bé, doncs tindrem una conversa amb ell, el vigilarem i que ens digui tot el que sap; hem d'estar segurs que no és cap espia pagat per qualsevol dels bàndols jònics o per qui sigui. No podem permetre'ns que aconsegueixi una elaborada informació de les nostres forces, de quins són els nostres plans i propòsits, i que si anessin a parar a mans dels nostres adversaris es podrien tornar en contra nostra. El que farem, de moment, és esbrinar fins a quin punt el Gran Rei n'està assabentat i si entre els ostatges que té n'hi ha algun que estigui darrere de tota aquesta trama. Digue'm, Lais, quin és el nom d'aquest noi?

—Respon al nom de Cadmo.

—Doncs bé, deixem que estigui unes quantes jornades a la seva habitació; li farem arribar que no és cap presoner, que descansi tant com sigui necessari, que no li faltará de res perquè estigui ben còmode; espero que d'aquesta forma ens puguem guanyar la seva confiança. Arribat el moment, ja el faré cridar. D'altra banda, si no és aquí per encàrrec de ningú i no té cap altres interessos que els seus propis, haurem de mostrar-li i fer-li entendre el que en podria treure si ens demostra que no és el nostre enemic. En aquests moments ens és molt convenient tenir amics i aliats en tantes contrades hel·lenes com siguem capaços. En l'estada entre nosaltres li hem de mostrar com medes i perses hem estat capaços de crear un gran regne i en qualsevol cas hem de procurar que no s'assabenti massa de quines són les veritables intencions del Gran Rei i de les nostres pròpies; per tant, Ciros, t'encomano que tu siguis qui ha de portar a terme aquesta tasca, que requereix que utilitzis totes les teves dots per aconseguir el que ens proposem. L'equilibri en les relacions, la necessària discreció en el que podem dir o no interessadament, és del tot imprescindible; hem de descobrir quins són els seus punts febles, els seus desitjos i què és el que l'ha animat a venir a raure aquí. Jo he d'estar en el meu lloc, malgrat que em sembli que en més d'una ocasió voldria estar al bell mig de l'acció, d'aquesta aventura que es pot reportar un bon guany si actuem de la millor manera possible. Queda una qüestió. Quant de temps creus, Ciros, que haurem de tenir aquest hel·lè entre nosaltres?

—Depèn del que Darios tingui intenció de fer. Ja saps que el Gran Rei, el teu pare, pot prendre qualsevol decisió pel que fa a les terres que estan més enllà de la Tràcia i Tessàlia, i que hi poden haver-hi esdeveniments de qualsevol ordre que li facin canviar sobtadament els seus propis plans.

—Com sempre, les teves respostes tenen la virtut de deixar que siguin els altres els qui finalment han de decidir. Amb la teva dialèctica no deixes que res acabi, sempre ets capaç de formular noves qüestions sobre el que sembla que s'hagi arribat a un acord. Algun dia hauré d'aprofitar-me de les teves habilitats perquè em representis davant dels més alts dignataris dels regnes que ens envolten, i dels que puguem conquerir al llarg dels anys. Bé, tornant a allò que ara ens ocupa, creus que en el transcurs de catorze llunes noves fins que la cort es traslladi a Ecbatana seria temps suficient?

—Em sembla un període adequat, tant perquè conegui alguna de les nostres ciutats com els sàtrapes que considerem oportú i quina és la nostra forma de fer les coses. Se m'acaba d'ocórrer una cosa: jo el faria anar a l'escola on ens instruïm tant nosaltres com els fills d'alguns dignataris dels nostres amics jònics o d'altres que han fet estada aquí, a la mateixa escola on jo vaig anar quan vàrem arribar la meva mare i jo al vostre palau.

—No m'estranya la fama que tens per fer que les teves propostes siguin sempre les més adequades i que tothom les accepti de la manera més natural, malgrat que alguns que diuen que sí al que proposes hi hagin estat en contra en un principi. Es nota que per la teva sang hi corre la saviesa del teu avi. Fet, però tu també t'ocuparàs d'això, i així tindràs ocasió de comprovar els resultats de les teves pròpies paraules; no tot s'acaba amb aquestes, l'acció és, per mi, el que compta.

* * *

No sabia quant de temps havia passat des que el varen deixar en aquella habitació. Els servents que li portaven les viandes diàries no eren sempre els mateixos ni parlaven la seva llengua. Començava ja a desesperar-se i a preguntar-se si havia fet bé d'anar cap a Susa, amb

un viatge que, si bé no havia estat incòmode, sí que era llarg i a voltes amb certs perills, i ara, acostumat des de menut a la llibertat que donen els espais oberts, aquelles parets li queien a sobre. Tots els intents de sortir es frustraven per la presència dels sempiterns guardes del passadís que donava a l'habitació on era.

La porta es va obrir, com de costum, quan el sol començava a enfilar-se i la llum dissipava la foscor de l'estança.

—Avui tindràs ocasió de sortir d'aquí, ja que t'esperen a una de les sales del príncep. Arranja't adequadament amb les vestimentes que et porto, i quan hakis menjat aquestes viandes pica la porta i no intentis sortir sol d'aquí, car el més segur és que et perdessis, i potser ni nosaltres seríem capaços de trobar-te.

La sorpresa que li va produir no solament el fet que aquell servent sí que parlés la seva pròpia llengua, sinó també l'anunci que li havia fet li varen impedir preguntar el munt de coses que se li amuntegaven ràpidament al cap. Tan silenciosos com va entrar, i més ràpidament del que hauria volgut, va deixar-lo amb una excitació que difícilment podia aturar.

Ràpidament va buidar la safata del menjar. Tenia pressa per sortir i anar cap on li indiquessin que s'havia de trobar amb les persones que l'esperaven, i de les quals no tenia cap mena d'informació. No sabia si serien els seus botxins, l'oficial que va desembarcar a l'illa on feia guarda amb Timó o ves a saber qui. L'estat d'ànim era tal que era incapaç d'endevinar com s'havia de vestir amb tota aquella colla de peces que li havien deixat, moltes d'elles absolutament diferents a les que estava acostumat.

Una d'elles estava clar que era una mena de túnica que li va semblar que era molt llarga en comparació amb les que estava més familiaritzat i, a més a més, tenia en ambdós costats uns tubs de roba. Intuïa que eren perquè s'hi poguessin fer passar els braços, malgrat que li semblés que això seria força incòmode.

Però, i aquelles altres peces? Una mena de calces curtes i una que el tenia totalment desconcertat, i que també tenia aquella mena de tubs, però que tota ella era molt més curta que l'anterior i d'un teixit diferent. La túnica llarga era d'un fil molt suau que mai havia vist, mentre que l'altra, i d'això n'estava ben segur, era de llana.

El trencaclosques que li produïen totes aquelles vestimentes no s'acabava aquí, ja que si li havien deixat unes calces curtes, per què n'hi havia unes altres de més llargues? I per què aquella altra túnica amb un cuir que li donava la volta a l'alçada que ell calculava que era més o menys la de la cintura?

De tot aquell aixovar el més clar de tot era el calçat: unes botes amb cintes que, tal com havia observat amb els companys de viatge, servien per lligar-les al voltant de les cames i evitar perdre-les.

Fos quina fos la disposició correcta de la vestimenta, va anar provant diferents maneres de col·locar-les sobre el seu cos: en més d'un intent cames i braços no coincidien amb les robes i d'altres la mateixa roba li feia veure que no era la manera correcta de col·locar-la. L'ansietat per sortir no ajudava gens, provocant un embolic del qual li era difícil trobar la solució correcta.

Al cap d'una bona estona, i després d'un bon nombre d'intents erronis, li va semblar que havia trobat finalment l'ordre correcte: en primer lloc, les calces curtes i la túnica curta de llana, i després l'altra que portava el cinturó de cuir perquè es pogués ajustar correctament al voltant del seu cos, i a sobre de tot la túnica d'aquell teixit tan fi i que desconeixia de què era, però que li conferia una suavitat i lleugeresa desconeguda per ell.

«Si aquí al palau ho fan tot tan complicat, no sé com me'n podré sortir», va pensar Cadmo. Però, ara sí, una mica més alleujat, ja podia fer un toc a la porta per poder sortir.

El recorregut estava en consonància amb el que fins aquell moment havia tingut ocasió de veure: en efecte, l'advertència que li havia fet el guarda que l'acompanyava era més que adequada. Si s'hagués perdut pels passadissos difícil hauria estat sortir-se'n: el conjunt era laberíntic.

Finalment, sense que Cadmo s'assabentés ben bé de com, van arribar a una gran sala on hi havia dos homes d'aspecte ben diferenciat. Un d'ells, si ho havia de jutjar per les vestimentes, semblava que tingués una categoria superior a la de l'altre, que tot i anar abillat amb robes molt dignes, es notava que eren d'una qualitat diferent, potser no inferiors, però sí amb diferències: li va confirmar qui tenia el rang superior el fet que el servent, com Cadmo ja havia tingut ocasió de comprovar, es va agenollar davant seu i al mateix temps li va agafar el braç amb força perquè fes el mateix.

—Oh, príncep, tal com heu ordenat, aquest és Cadmo, el vostre convidat.

Després d'un breu senyal ambdós es varen aixecar. Cadmo va tenir ocasió de contemplar a bastament el príncep, i, per tant, pel que li va dir Lais, el més que possible successor de Darios, l'anomenat Xerxes.

Per tant, i si no anava errat, l'altra hauria de ser el fill de Lais, Ciros Espitama. Tot dos semblava que tinguessin la mateixa edat, i va calcular que més o menys no devien tenir més de cinc o sis anys més que ell.

Xerxes era alt, cabell ben negre igual que les celles, que s'unien formant una línia recta a sobre dels ulls, la qual cosa encara feia més penetrant la seva mirada. Ressaltava, per diferència, el to gris dels ulls, i com la majoria dels alts dignataris perses, ja lluïa una incipient barba enrinxolada.

Ciros, per contra, lluïa una bona cabellera rossa; també es diferenciava del seu company pel color de la pell, que era més clara, i un nas menys pronunciat. A Cadmo aquesta era una de les característiques que més li havia cridat l'atenció dels perses, ja que quasi tots tenien la protuberància nasal excessivament prominent; també era menys corpulent que el príncep.

S'evidenciava que era d'una altra casta o d'una progènie diferent a la de Xerxes, i que davant del posat seriós i solemne adoptat pel successor de Darios, el de Ciros tenia un aire més aviat burleta i despreocupat. O així l'hi semblava.

La veu ronca i aspra de Xerxes va tenir la virtut de treure'l d'aquestes primeres observacions d'ambdós personatges.

—Escolta'm bé, Cadmo. Ets aquí perquè Lais, la mare de Ciros, a qui estimo com a germà meu, ens ha dit que tens noves importants que fan referència a l'expedició d'Aristàgores a Naxos i que quasi tota ha estat pagada pel Gran Rei Darios, el meu pare. Per començar, digue'm d'on vens, què esperes trobar en aquestes terres i què penses obtenir de nosaltres, i tingues cura, que si les teves paraules no són sinceres i descobreixo que ens estàs enganyant, ordenaré que t'escorxin de viu en viu i els teus ossos seran llençats als carronyaires sense més contemplacions.

Cadmo estava totalment segur que així ho faria, i amb un gran sobreesforç perquè no se li notés la tremolor que envaïa tot el seu cos, va ser capaç de reunir les forces suficients per respondre de forma clara i ben ferma.

—Com bé sabeu, em dic Cadmo, i el meu demo és Halimunt, que està a tocar de la polis d’Atenes. Ja fa molt temps, em sembla a mi, es varen presentar uns homes la fi dels quals era reclutar joves per formar part d’una milícia destinada a ajudar als nostres germans jònics, especialment els de Naxos, tot això amb la promesa d’una bona paga i jo, igual que altres joves, m’hi vaig apuntar. Després d’una maleïda i esgarrifosa travessa per mar, vàrem posar peu a la terra ferma d’aquella illa.

Cadmo, ara ja més pausat i tranquil, sabent-se que era el centre d’atenció dels dos altres joves, va continuar narrant amb tot detall el trajecte, les vicissituds i aventures passades, les quals de tant en tant no dubtava d’amanir quan ho creia convenient per fer el relat més amè i més creïble, intentant d’aquesta manera aconseguir que el deixessin de veure com un pobre noieta que havia arribat a Susa per una simple qüestió de sort.

L’explicació la va fer durar tant com va poder. Li interessava que veiessin en ell un home capaç, centrat, amb ganes de conèixer gent, els seus costums, la seva terra, però, especialment —i aquesta era una mancança que en el seu fur intern sabia—, tenia moltes ganes d’aprendre i adquirir aprofundits coneixements de tot tipus.

—I acabo —va concloure Cadmo—. Ara ja sabeu tot el que sincerament sé i he conegut de primera mà.

Ciros, que encara no havia pres la paraula, va intervenir directament de forma resolta.

—No sé si creure’t gaire. En el teu i exhaust relat em falta alguna cosa. Hi ha algunes peces que no encaixen, que ens amagues i que al meu parer són la clau per entendre-ho tot i donar per bona o no la teva explicació. Em falta el motiu principal, per què vas deixar sense vida el pagador amb el risc que aquesta acció comportava, per què vares deixar els teus companys i el teu bon amic, segons ens has dit, perquè, en fi, et vas embarcar en tot aquest tràngol corrent tota mena de riscos, i en la meva opinió sense una fita concreta, pel que he pogut deduir de tot el que ens has dit... o inventat. O ets sincer i ens dius els teus veritables motius, o ja saps el que et pot passar.

El to de les paraules de Ciros, pronunciades sense acritud però fermes i sense cap mena d’esclatxa en el seu argumentari, li varen semblar a Cadmo més perilloses i contundents que les del mateix Xerxes.

—Sincerament, no acabo d’entendre ben bé el que voleu dir o saber, tan sols puc afegir dues coses, per si aquestes esvaeixen els vostres dubtes, que desitjo que siguin pocs. Vull fer-me ric, ja sigui aquí o a la meva terra, i sobretot vull aprendre tot el que em calgui i de tot ordre. He de saber com s’ho han fet els homes que, sense ser de família aristocràtica, han aconseguit adquirir una bona fortuna.

—Em sembla, Cadmo —li va respondre Ciros—, que molt temps hauràs de dedicar al teu aprenentatge i que ni així arribaràs mai a saber-ho tot. Pel que fa a mi, amb les teves paraules, en les quals he notat una bona dosi de franquesa, en tinc suficient... per ara, però és Xerxes qui té la darrera paraula.

—La fortuna l’hauràs de buscar tu mateix, i si l’aconsegueixes o no dependrà únicament del teu esforç... o del que els teus déus et tinguin destinat; no esperis que et regalem res i pel que fa a això d’adquirir coneixement de tot tipus. Doncs mira, ho deixo tot en mans de Ciros. Tindràs en ell un bon mestre, t’ho dic per pròpia experiència. Per ara, i fins que decidim fins quan, et podràs quedar aquí.

Xerxes va marxar de la sala, deixant sols Ciros i Cadmo.

—Doncs bé, ara et parlaré de l'escola, tant pel que fa al que s'ensenya a com s'organitza. Has de saber, en primer lloc, que tots el mestres són mags versats en diverses disciplines, coneixedors dels seus secrets, de com es relacionen entre si i del que és important de saber i practicar. Hauràs de ser disciplinat, constant i demostrar sempre els avenços que fas. Si un dels mestres creu que no avances correctament, té la facultat de cridar el consell, i, si és el cas, et poden fer fora; i, si això passés, ja saps on aniries a parar.

—Caram, no m'espantis —ara el tracte entre Ciros i Cadmo ja era el de tu a tu—, que jo per la meua part hi posaré tot l'esforç que calgui. Però, digue'm, què aprendré a l'escola, com són els que hi van...?

—Tingues paciència, que tot arribarà. D'entrada, et capacitaràs en matemàtiques, que és la disciplina de les relacions que es donen entre els números, les superfícies i altres entitats; et servirà per aprofundir en la lògica del raonament... espero. També en aquesta primera part hauràs d'esforçar-te en la memorització dels textos que els mags us recitaran cada matí; aquest exercici t'ha de servir per a la necessària capacitat de desenvolupar la màxima concentració que siguis capaç d'aconseguir; ja veuràs com quan arribis a aquest punt estaràs en disposició de dominar tot el teu cos, tots els sentiments i emocions. Aquestes matèries van acompanyades amb l'aprenentatge de la música, el tir amb arc i l'equitació; aquestes dues com a inici per la pràctica de tot allò que és necessari per a un correcte ús de totes les armes que es fan servir i que s'ensenyen en la segona etapa de la formació.

—Caram!, si d'això en dieu que és la primera etapa, no vull ni saber com deu ser la següent, si és que hi arribo.

—Si ho aconsegueixes, no dubtis que n'obtindràs els fruits corresponents i que t'hauran de servir al llarg de la teua vida, ja sigui aquesta curta o llarga. Però aquesta és una qüestió que no t'ha de preocupar, que el destí no depèn de nosaltres, no és el moment per a aquest tipus de conversa, ja tindrem temps per practicar-la. I escolta'm bé: et serà tan útil com les altres matèries.

—Home, si m'ha de servir per obtenir el que vull..., però, no sé, el meu amic Timó també era amant de mantenir llargues xerrades al voltant de postulats com el que has encetat, i la veritat, no sé si li ha servit de gaire, pel que vaig tenir ocasió de comprovar...

—No són els aspectes materials, si a això et refereixes, el que es busca desenvolupant aquesta forma de raonar, però com t'he dit, ara no és el moment. Has de saber que l'escola del palau està dividida en dues parts, tant des del punt de vista de la seva estructura, com per qui hi assisteix. Una de les parts està destinada exclusivament als membres de la família reial i als descendents dels sis...

—Entenc el que correspon a la família reial, però els sis?

—Està vist que hauré d'esmerçar molt de temps perquè arribis a saber i entendre com és i com funciona l'imperi de Darios, d'on ve la seva dinastia i qui varen ser els seus avantpassats. De moment només et diré que els «sis» eren els que varen ajudar-lo quan va desfer-se de l'usurpador del tron i restablir la veritable línia dinàstica dels Aquèmides. Va ser en aquella circumstància quan va tenir el suport dels antics nobles que, pel nombre d'ells, eren coneguts com els «sis», i que varen formar el seu consell en tots els assumptes del seu regne. És per això que a l'escola els seus descendents tenen el mateix rang que els de la família reial. I ara continuem, que tot això ja tindràs ocasió d'aprendre-ho, segur. La segona part de l'escola, que està separada de la primera, és on assisteixen els fills dels nobles menors i els joves hostes del Gran Rei, i és on aniràs tu. Perquè ho sàpigues, entre aquests n'hi ha que són fills d'alguns hel·lens amics dels nostre rei. També, i perquè te n'assabentis, a l'escola no es parla la teua llengua, sinó la mede, que és pròpia de les terres de Darios, de la seva dona Atosa i del príncep Xerxes. Jo la utilitzo amb tu perquè, com

saps, la meva mare és originària de Tràcia, on també es parla hel·lè, i a mi em serveix per mantenir part de la meva pròpia identitat. I ara et pregunto, perquè veig que encara no ho has fet, i no sé si t'ha entrat en el teu cap: saps quin és el propòsit de l'escola?

—Són tantes les coses que m'has dit que el cap ja em comença a donar voltes, i la veritat és que he de dir-te que no, que no ho sé.

—Doncs bé, el propòsit de l'escola és formar gent de confiança perquè sàpiguen administrar amb bon govern les possessions de Darios i, per tant, augmentar el seu poder i riquesa. Si algun dia arribes a donar forma als teus desitjos, agrairàs la gran oportunitat que és la d'haver pogut rebre tot aquest cúmul d'ensenyaments.

* * *

Els dies passaven amb una rapidesa increïble, tanta que ja no era capaç de saber el temps que feia que havia arribat a Susa i al palau, si no fos pels canvis naturals en el transcurs de les diferents temporades marcades pel fred o la calor, i que l'ajudaven en el compte de les estacions que ja havien transcorregut.

La sala de l'escola on anava donava a un parc envoltat per uns murs d'una alçada més que considerable, parc que s'exercitaven al tir amb arc, al llançament de la javelina, la lluita amb diferents armes, l'equitació —la que més li agradava de totes aquelles pràctiques, malgrat que més d'un dels seus companys s'haguessin desnucat al muntar aquells cavalls, que semblava que sabien per endavant qui era digne de cavalcar-los correctament i qui no.

Ja a trenc d'alba s'iniciaven les classes, tal com Ciros li havia explicat. Després dels exercicis de memorització es continuava amb la lectura dels antics textos que, gelosament, guardaven els mags. Per a sorpresa seva, bastants d'aquells textos eren de poetes hel·lens, la qual cosa li facilitava enormement la seva comprensió, així com la corresponent lectura. Cosa similar li passava amb l'escriptura en la part que estava destinada als nois hostes del rei, al ser la majoria de procedència hel·lena i, per tant, utilitzar la grafia que els era pròpia, com era la de l'alfabet àtic.

De totes maneres, el que més el va ajudar a destacar sobre els altres assistents va ser la seva habilitat en la construcció, adquirida en la seva estada a Naxos. Es podria dir que, de totes, aquesta era la matèria en la qual tots els mags medes estaven especialment interessats. L'art de la construcció era considerat pel mateix Darios i per la seva cort una de les principals prioritats de l'escola.

D'aquest art n'esperaven aixecar importants ciutats amb què pensaven ampliar el ja gran Imperi persa. Segurament era per això que, quan es portaven a terme les pràctiques adients, es concentraven allà els artesans més afamats de la ciutat.

Aquell dia un dels servents de palau l'esperava abans que entrés a la pràctica de lluita amb armes. Ciros volia parlar amb ell.

—Ja fa temps que estàs entre nosaltres, i ja sé que has estat ocupat habilitant-te en totes i cadascuna de les pràctiques que es desenvolupen en la part a vosaltres destinada. Com bé pots intuir, tant Darios i Xerxes com jo mateix, sempre hem estat assabentats de tot els que feies, amb qui parlaves i amb qui no. Tots els teus mestres han coincidit que és en l'art de la construcció en el qual destagues més que qualsevol altre dels teus companys, ja siguin aquests de la teva àrea o de la reservada a la família reial.

—Sí, la meua estada a Naxos em va servir per aprendre molt dels artesans que varen ajudar els illencs quan pensaven que quedarien aïllats...

—Sí, sí, ja sé el que va passar, però ara no és el moment de parlar d'això. Has rebut una bona part de totes les ensenyances que es consideren necessàries a l'escola del palau, però em pregunto si realment saps alguna cosa dels nostres avantpassats, dels que varen contribuir a posar les beceroles del regne de Darios, perquè, t'has preguntat alguna vegada com és que jo, no sent ni persa ni mede, tinc tota la confiança de qui amb tota seguretat serà el successor de Darios?

—La veritat és que no, ni d'una ni de l'altra pregunta que has fet. Certament, algun cop sí que m'he preguntat com era que cap mag en les seves dissertacions parlessin de vós ni d'alguns aspectes de la mena de religió que, diuen, practiques i que és la verdadera, encara que alguns d'ells la considerin un perill per als del seu estament, i tampoc parlen gaire, per no dir gens, de com esdevingué l'actual dinastia Aquemènida.

La cara de Ciros apuntava un lleu somriure en escoltar les paraules de Cadmo sobre els mags i la seva idea religiosa, mentre s'encaminaven per un dels nombrosos passadissos cap als jardins que Cadmo dividia des de la sala on rebia tota la instrucció.

Al passar per davant d'una de les estances on tenien lloc certs rituals propis dels mags, una flaire molt especial que mai havia ensumat va fer que Cadmo s'aturés.

Ciros, en adonar-se'n, també es va aturar i agafant-lo pel braç el va fer entrar en aquella sala on els xamans recitaven unes salmòdies en estat d'èxtasi, mentre de tant en tant xarrupaven un líquid d'uns petits atuells. Al llarg d'una de les parets cremaven sense flama unes porcions de fulles que no coneixia.

—El que estan ingerint és l'haoma, una poció que només uns quants d'ells saben preparar. El coneixement de com es prepara, en quines proporcions i on es troben les plantes necessàries es transmet tan sols de forma hereditària, i és per això que és un nombre molt selecte i reduït els qui la poden preparar. Ni jo mateix ho sé. L'únic que et puc dir és que es considera una infusió sagrada, que té diferents efectes, des d'aquest estat d'èxtasi, passant per propietats curatives d'estimulació de determinats sentits, el sexual inclòs. És nutritiva, sobretot per a l'esperit.

—I sabent tot això, no saps quina és la seva composició o quina planta o plantes fan servir? És una mica estrany, oi?

—Et semblarà estrany, igual que d'altres coses d'aquest palau, però ara per ara el meu coneixement es limita al que t'he dit i poc més. L'únic que puc afegir, i perquè una vegada se li va escapar a un mag, és que un dels components essencials de l'haoma és el ruibarbre, i unes parts, poquíssimes, d'un bolet del qual no en sé ni el nom. Tot forma part de l'arcà tan ben guardat.²⁷ I ara has d'escoltar no un relat molt extens però sí suficient perquè et facis una idea cabdal de dues famílies, la dels Espitama i la dels Aquemènides, que no estan emparentades, però sí que tenen llaços en comú. El meu avi era Zoroastre, aquell que va escoltar la veu del Savi Senyor, que va renunciar a la Mentida i va estimar i abraçar la Veritat; va ser per la seva oposició als déus-dimonis que es va guanyar la rancúnia d'alguns dels vells seguidors d'aquesta branca d'adoradors. Aquests, tan aviat com van poder, es varen aliar amb les tribus del nord, unes veritables bèsties, homes grans, enormes, cares vermelloses i ulls clars que mai saps cap on miren. Doncs bé, en arribar a la nostra ciutat ho varen arrasar tot i en recalcar al temple on

27 La paraula *haoma* prové del llenguatge avèstic i pot fer referència tant a una divinitat, als rituals que se li oferien, com a una beguda. L'haoma sagrat tenia un paper central en la religió zoroastriana i en els textos del Yasna se li dediquen diversos versos. Apart del ruibarbre, l'*Amanita muscaria* (reig bord) i l'efedra (que conté efedrina, base de les amfetamines) formarien part de la poció de l'haoma.

estàvem cantant els sagrats himnes d'Ahura Mazda, un d'ells amb un cop de destrat va acabar amb la vida del meu avi.

—Si estàveu junts, com és que et vares salvar?

—Una vegada més, sigues pacient. En bona part t'he explicat aquest episodi perquè entenguis la importància que té per a tots, i quan dic *tots*, dic *tots*, la Veritat tant en les paraules com en els actes que d'elles se'n derivin. Segueixo. El meu pare era el tercer dels fills de Zoroastre i va ser un dels comandants que varen lluitar amb Darios contra els escites. Va morir aquí a causa de les ferides rebudes en la batalla lliurada a les ribes de l'Istro²⁸. La meua mare, com ja saps, és Lais. El seu pare era Megacreon, bon amic de Darios, a qui va ajudar diverses vegades en les seves conquestes, ja que era propietari de les mines de plata més riques de Tràcia. Aquests poden ser dos dels lligams entre ambdues famílies, però no els més importants. Abans m'has preguntat com era que havia sobreviscut a l'atac que vàrem patir, oi? Per si no ho saps, i ja des de fa temps, el regne de Darios es divideix en sapatries, al front de les quals hi ha un governador de la màxima confiança del rei. La nostra estava a càrrec d'Histaspes, que era el pare de Darios i gran amic i seguidor del meu avi. Va ser ell qui em va salvar d'aquella massacre, qui va anar a buscar a la meua mare i qui ens va portar a Susa després d'un viatge infernal, molt més que qualsevol que hagi pogut fer o imaginar. I aquest és el tercer lligam, per mi el més important de tots els que ara pugin existir.

Des del passadís on es trobaven es divisaven tres edificis situats a la part posterior del gran pati del palau. Cadmo va observar com Ciros dirigia la sempre atenta mirada cap a aquell racó.

—Algun record especial?

—Podríem dir que sí, però saps què són aquestes tres cases?

No, certament. Hi ha un límit en l'àrea on practiquem el tir i l'equitació que estan vigilats per guardes ben fornits, límit que no podem traspassar, fins i tot si algun cavall ho fa; immediatament, un dels guardes l'agafa i el porta cap a la quadra. Per què ho preguntes?

—No m'estranya gens el que em dius; aquestes tres cases són l'harem del Gran Rei, tan sols dos homes hi han entrat: el mateix Darios i jo mateix.

—Va, home, segurament deus estar sota els efectes del fum que emanava d'aquella poció...

—Té una explicació. Quan vaig arribar aquí amb la meua mare, aquest va ser el primer lloc on ens vàrem allotjar. Jo hi vaig passar més de tres anys abans no em traslladés a les habitacions dels prínceps. L'harem, com pots veure, està disposat en tres seccions. Una és per a la reina, l'altra és per a les dones que Darios ja ha conegut i la tercera és per a les noies verges a les quals s'educa, especialment en música i dansa. El temps que hi vaig passar em va servir per conèixer profundament els trets més rellevants de la cort, de les intrigues que es formaven al voltant del tron, les rares relacions dels eunucs amb les esposes de Darios, d'aquestes amb alguns nobles o amb les dones de l'alta aristocràcia que esperaven aconseguir posicions de més ascendència, i també com aquestes relacions es trencaven: qui abans eren íntims amics es tornaven en enemics irreconciliables. Per cert —va afegir Ciros amb un somriure especial—, també sé d'alguns túnels que porten directament i discreta a la segona de les estances. Algun dia ja et diré des d'on.

—Home, moltes gràcies —va respondre Cadmo, també amb aire irònic—. Podria ser aviat, aquest dia?

28 Antic nom amb què es coneixia el riu Danubi.

—Parlem d'una altra cosa. Els vostres educadors us han exposat alguna vegada els principis de l'argumentació, o dels raonaments, de com s'han d'utilitzar, o de les escoles i pensadors que es dediquen a l'estudi de la naturalesa i de la coherència de les coses com una totalitat?

—Doncs no. Hem dedicat moltes estones a la memorització de diferents textos, però ningú no ens ha iniciat en cap de les matèries que has dit.

—I res, per exemple, dels pitagòrics o dels òrfics?

—De qui dius...?

—Ja veig que no. Una breu exposició per començar. La unitat és la base de les coses. De l'u en deriven els números; dels números, els punts. Ara bé, em podries dir: què podem esperar que se'n deriva dels punts, no? Doncs d'ells se'n deriven les línies de connexió, i de les línies en deriven les superfícies. Ho vas entenent?

—Home, així de primeres...

—Seguim amb l'argumentació. De les superfícies deriven els sòlids. I ara em podries dir quins són els quatre sòlids bàsics i que són arreu?

—De ben segur que un n'és l'aigua, un altre... podria ser la terra?

—Vas bé, però te'n falten dos més, oi? Els altres dos són l'aire i el foc. Aquests quatre formen l'Univers, que, segons alguns pensadors de les escoles que t'he anomenat, és ésser viu i en constant moviment.

—Més o menys ja vaig entenent aquesta forma de pensar, d'anar deduint una cosa de l'altra, però si t'haig de ser sincer no sé on es pot anar a parar... o a on vols anar a parar tu.

—No sé si tindràs les capacitats necessàries per abastar-ho, però la teva intuïció és prou desenvolupada. D'això, amic Cadmo, de l'exemple que he utilitzat, es pot deduir que tot, en l'Univers, està relacionat, que tot és precís i veritable. Si aquest principi és cert, i jo n'estic segur, si faltes a la Veritat, faltes a l'ordre de les coses. Una ment especulativa permet examinar-les i a mi em serveix per saber en quina mesura altres religions o formes de pensar s'allunyen de la Veritat, el principi que des de menut he seguit, tal com em varen ensenyar. Per mi el Savi Senyor, tal com li va dir el meu avi Zoroastre, pot parlar en totes les llengües del món, que les seves paraules, siguin enteses o no, no varien perquè són veritables.

—No sé per què, però en alguns moments diversos dels teus passatges m'han recordat a allò que el meu amic Timó hi professa tanta inclinació: el culte degut als déus. Però jo, amic meu, i malgrat que la meva experiència sigui curta, he tingut ocasió de veure com aquells no presten cap mena d'atenció a les súpliques i sacrificis que se'ls fan, ni tampoc que allò de la raó de l'home és just sigui igualment correspost per ells. Ciros, si en alguna he de creure, és en mi mateix, en allò que puc fer amb les meves pròpies mans, en allò que puc donar-li la forma que jo vulgui, i que pugui tocar-ho. Ho sento, però totes les creences en els déus no m'han servit de gaire, per no dir de res. El que sí t'haig de reconèixer és que la forma d'argumentació que m'has exposat m'ha agradat molt, intueixo la seva utilitat; la tindrè en compte per a la consecució dels meus propis propòsits. I ara un pregunta que em volta pel cap: la Veritat és única o té moltes cares? Ho dic perquè he sentit dir a molta gent «el que dic és veritat».

Ciros va quedar gratament sorprès per la rapidesa amb la qual Cadmo havia entrat en la discussió d'aquest temes, cosa que alguns dels seus més preuats amics no sempre feien o, senzillament, ho rebutjaven directament.

—No, la Veritat només és una. Per sobre d'ella no hi ha res més, ni tan sols el Savi Senyor, perquè d'ella dimanen totes les altres coses. Qüestió diferent és la que tu plantes, la veritat

dels homes. Aquesta mai pot tenir les atribucions d'aquella, que és l'única, la que engloba tot el coneixement. Les altres poden ser virtuts particulars, però no són ni s'aproximen al veritable coneixement.

—El Savi Senyor, com m'has dit, va ser qui va parlar amb el teu avi, oi? Tu practiques aquesta mena de religió, per dir-ho d'alguna forma, i amb aquesta darrera observació em sembla que el que vols és que jo me'n faci seguidor. És així o no?

—Que te'n facis o no només depèn de tu. El meu interès, ara per ara, és proporcionar-te uns instruments, un mètode que et permeti avançar en el coneixement, la millor manera que tindràs per posar en pràctica totes les altres tècniques que estàs aprenent.

Silenciosament, un servent es va apropar on eren i va xiuxiuar unes paraules a Ciros, paraules que van obrar com un ressort.

—Tornem, Xerxes demana que vagi a la sala principal, on m'espera junt amb Mardoni.

—Ha de ser molt important, ja que t'has aixecat tan ràpid que una mica més i t'empasses la branca que està just sobre el teu cap. Si sempre actues així... Per cert, qui és Mardoni?

—Tot al seu temps. El que et puc dir és que Darios ja fa temps que vol provar la seva vàlua per, si fos el cas, encomanar-li el comandament d'un exèrcit. No sé el perquè, però el Gran Rei ens ha encomanat que Xerxes i jo mateix l'acompanyem a Babilònia.

—I si...

—No, només Xerxes i jo. Per tant, l'assumpte ha d'anar més enllà d'un senzill viatge. Darios no es fia mai de ningú i poques vegades saps el que pensa de veritat sobre les persones o per què pren algunes decisions que a voltes sembla que no tinguin massa sentit. El pare de Mardoni és Gòbries, un dels sis aristòcrates que varen ajudar Darios; no sé, no sé, tot plegat, i sense saber-ne res més, se'm fa difícil, una vegada més, esbrinar el que guia l'acció del rei. Veurem. Tant pot ser que es vulgui desfer d'ell per si en algun moment, i per ser fill de qui és, reivindicar els seus drets al tron, com si realment només sigui una prova, tal com t'he dit. I, per cert, et lliuraràs ben bé de comentar res de tot això. Els teus llavis han d'estar totalment segellats. Ja saps que, d'una forma o altra, m'assabento de quasi tot el que passa a palau.

—Ho sé perfectament, més d'una prova n'he tingut. I abans d'acomiar-nos, et puc fer una pregunta?

—Certament, tu la pots fer... i jo puc contestar-la o no.

—Segur que podràs: quin és el túnel que porta a la segona de la cases que m'has dit, i on es troba l'entrada?

Ciros no va tenir més remei que llençar una llarga i autèntica riallada.

—Vaja, home, com que aquestes tenim! Em sembla que encara no és la teva hora, però alguna cosa diré: «Està nua, i blanca es tornarà abans que deixi anar la seva flaire; juntes guarden el canaló.» De totes maneres, no et distreguis, continua en l'exercici del que et serà més útil en els teus propòsits. Ara toca acomiar-nos, ens trobarem a la tornada. No crec que estiguem molt temps a la ciutat de Nabucodonosor.

«Ciro es va equivocar», reflexionava Cadmo, «ja fa més de vint llunes noves que va marxar, i per més que ho he intentat ningú m'ha dit res de res. Em sembla que quan arribi anunciaré la meva sortida d'aquest palau i de la ciutat, ja fa massa temps que tinc la sensació d'estar pres, malgrat que tingui certes llibertats... i encara no he resolt l'endevinalla que em va plantejar!»

Una gran sacsejada el va treure de l'embadaliment en què es trobava. La terra tremolava per arreu, les parets queien, crits per totes bandes, una polseguera que limitava la visió a escassíssima distància. Per un moment va semblar que la terra calmava, però immediatament una altra tremolor li va fer comprendre que les sacsejades no havien acabat. Més crits per arreu, més caigudes de murs, arbres, cavalls que renillaven de mala manera galopant bojament pels límits del pati. Més d'un en aquella folla fugida s'estampava contra les runes deixant-s'hi la pell.

Una autèntica bogeria.

De la mateixa manera que varen començar les tremolors, varen acabar, però el paisatge era desolador. Cadmo no sabia com i per què se n'havia sortit, l'únic que notava era que tot ell estava ple de pols. Es va palpar el cos, cap ferida, cap dolor que indiqués alguna cosa malmesa o amagada. Un llarg sospir li va permetre tranquil·litzar-se una mica.

A la llunyania un enorme núvol envoltava i tapava la visió de Susa i un espès silenci es va imposar per tot el voltant.

Al cap d'una estona, que a Cadmo li va semblar una eternitat, un eunuc a qui havia vist algun que altre cop s'apropava cap on era.

—Tu deus ser Cadmo, oi? Ho pregunto perquè amb la pols que ens cobreix tots ens assemblem.

—Sí, soc jo; i tu?

—El meu nom, si et serveix per alguna cosa, és Surèn²⁹, i soc un dels guardes del Gran Rei. És ell qui et vol veure d'immediat, malgrat que ara semblis més un pidolaire que altra cosa, però les circumstàncies manen i les coses de protocol queden en un altre lloc, o sigui que segueix-me.

Tal com li va dir, el protocol davant Darios en bona mesura s'havia esvaït. La tensió del moment era tan evident que quasi es podia tocar; l'espant es reflectia en tots els presents, potser que l'únic que mantenia certa calma era el propi Darios... i ell mateix.

Una colla de xamans anaven d'un costat a un altre en una mena de ritual que per a Cadmo no tenia cap sentit. Renegaven i cridaven contra la nova religió adoptada pel rei, i que en gran part seguia els postulats de Zoroastre, religió a la qual culpaven de tots els mals, i també perquè a causa d'aquest canvi havia obligat a abandonar velles creences... el seu poder s'havia reduït més que considerablement.

Altres xamans, possiblement de bona fe, recitaven les salmòdies que consideraven més adients per a aquells tràgics moments, mentre altres s'afanyaven encendre tota mena d'herbes i bastonets, en la creença que amb això aplacarien els mals esperits.

Tot plegat, un espectacle que, si no fos pel que estava passant, provocaria un esclat de riotes per com era d'inversemblant l'escena.

29 Nom d'origen mede que significa 'fort'.

Cadmo va aprofitar el moment per contemplar directament la figura de Darios, tot i que també el seu aspecte era un bon reflex dels instants que es vivien. No gaire alt, però ben proporcionat, ulls clars, barba negra, llarga i enrinxolada com era costum en tots els descendents de la dinastia Aquemènida. Probablement per les circumstàncies caòtiques del moment, no havia tingut temps suficient per arreglar-se, tal com era el seu costum, per això no lluïa la típica tiara que només podia utilitzar el Gran Rei, ni tampoc la preuada cinta blava i blanca que des de sempre havien portat el reis medes, cinta que anava passant d'un rei a l'altre, que significava tot el poder dinàstic i conferia a qui la portés tots els atributs propis de la veritable i única dinastia.

Tampoc portava la vara d'or, l'emblema reial significativa del seu poder per conduir el gran imperi. Malgrat tot, no es podia negar que tota la seva figura traspuava l'aire de la seva indubtable monarquia.

Sense més preàmbuls, i deixant de costat el protocol, per sorpresa de tothom, es va dirigir directament cap on era Cadmo.

—M'han informat que destagues, sobre tots els que assisteixen a l'escola del palau, en el noble art de la construcció. Ara és el moment que demostris si el que m'han dit és cert o no, i si realment ets mereixedor de la confiança que et té Ciro Espitama i la magnanimitat que Xerxes ha tingut amb tu. Tindràs a les teves ordres tots els artesans, esclaus i tot el que et faci falta per la reconstrucció de les parts malmeses del palau. Disposaràs per això del temps que passi des d'ara fins que deu llunes tornin a ser rodones, i si transcorregut aquest temps el que em trobo m'és grat, rebràs la millor recompensa que hagi pogut imaginar, si no, ja saps on aniran a parar els teus ossos.

No calien més paraules. La voluntat de Darios va quedar clara sense que cap dels presents gosés dir res. El mateix Cadmo va quedar tant o més sorprès que la resta i tenia per segur que la decisió presa pel rei no era, ni de bon tros, del gust de bona part dels assistents a la trobada. A la dificultat de l'obra, a les clares advertències de Darios, s'hi afegiria, més que segur, l'oposició —i ves a saber si alguna cosa més— dels que es sentien menyspreats per no haver aconseguit tan alta responsabilitat.

El repte era gran, però estava decidit a acceptar-lo i portar-lo a terme el millor possible i, si podia, abans del termini establert. Intuïa que era una gran oportunitat, i per què no, l'inici d'una nova etapa en la seva vida.

Calia actuar amb tota l'eficàcia que fos possible, amb rapidesa i molta cautela...

L'únic que coneixia de tots els presents era l'eunuc que l'havia anat a buscar, així que sense dubtar-ho ni un moment, a ell es va dirigir per iniciar la gran tasca que l'esperava. Calia demostrar que era ell qui tenia el domini de la situació.

—Ja has sentit el que ha dit el Gran Rei, o sigui que a partir d'ara mateix faràs el que jo et digui. Si en surto bé, tu també en sortiràs i, si en surto malament, tu m'acompanyaràs en l'infortuni. Per començar, ara que sembla que les tremolors de la terra han acabat, anem a veure quins han estat els desperfectes. Farem un recompte de tot i així podrem fixar quin és el material necessari, on l'aconseguiem, els artesans de tot tipus que ens faran falta, els més afamats esclaus que executin a la perfecció les disposicions establertes, els animals que faran falta per portar les peces més grans i pesades, quines seran les eines adients, i amb tot això ja fixat, podrem iniciar ràpidament el que se'ns ha encomanat.

Durant dos dies varen recórrer les dependències del palau, el que va servir a Cadmo per fer-se una idea cabdal de les dimensions d'aquell gran complex, la seva estructura, les principals sales, com estaven disposades, quines eren les més importants tant per al mateix Darios com per als seus fills, ja que unes poques es feien servir pels actes més rellevants d'aquella àmplia cort.

La sala on es rebia els ambaixadors dels països amb què Darios mantenia bones relacions — algun d'ells de terres molt llunyanes com Catai— tenia una vàlua especial.

L'acumulació de tantes descobertes se li feia una muntanya difícil de digerir; més d'una vegada tenia la temptació d'abandonar-ho tot i intentar defugir aquella feixuga situació.

Es preguntava si el rei li havia fet aquest encàrrec per apartar-lo de Ciros i Xerxes, que cada cop tenien un pes específic més gran en la cort, o perquè tenia una malfiança de tot el que feia olor d'hel·lè. Però, si fos així, també es deia, no tenia cap necessitat de donar-li aquells poders davant de tothom, en un acte en què semblava que li conferia una bona dosi de confiança del que d'ell n'esperava.

Dubtes. Però no podia dubtar ni un instant.

—Ja tinc la llista del que necessitem.

Les paraules de Surèn, que s'havia convertit en la seva mà dreta, el varen treure d'aquelles cabòries. Havia de continuar endavant amb tota la diligència de què era capaç.

—Per fi! Haurem d'afanyar-nos si no volem anar al regne d'Hades, o el que sigui el regne dels inferns en les vostres creences. Començarem pels desperfectes dels murs, així aconseguirem l'aïllament necessari i podrem treballar més lliurement a la part interior. D'aquesta manera, evitarem possibles assalts de quadrilles que, aprofitant l'ocasió, es vulguin fer amb el control, o fins i tot eliminar, de Darios, malgrat el bon nombre de guardes de què el rei disposa. Una vegada ho aconseguim, continuarem per les sales on els desperfectes siguin més importants o posin en perill les columnes que aguanten el sostre o les parets principals. Després tocarà refer els racons més secundaris, passadissos, cambres d'hostes i els petits temples interiors. Els jardins seran les últimes peces a què ens dedicarem.

—Em sembla una bona disposició, Cadmo, però ja saps que els jardins són uns dels elements més preuats del nostre Gran Rei. Recorda que els té una gran devoció i que els d'aquí els va voler construir per tal que igualessin els de Babilònia. No sé si serà bona idea deixar-los per a l'últim moment.

—Per això mateix. Si som capaços de donar-los tota l'esplendor i lluentor que Darios vol, serà la sorpresa que li reservarem com a acte final de la nostra feina. Una bona cloenda ens pot reportar una recompensa millor del que el mateix rei pugui estar pensant. Per tant, i ja des d'ara mateix, dona avís per fer venir els millors de tots els que s'han d'ocupar d'aquesta tasca i, d'entre ells, escollirem el de més fama perquè ens faci el millor dels dissenys de l'enjardinament. Tothom n'haurà de parlar. No deixis que ningú més que tu se n'ocupi.

L'arranjament dels murs no va suposar massa problemes. L'experiència adquirida a Naxos va ser de gran utilitat. Cadmo comprovava amb satisfacció com s'anava executant la reconstrucció de les parts més malmeses, trobant-se que en realitat eren una mica menys del que es podia esperar després d'aquelles terribles sacsejades.

Cap de les seves observacions eren discutides. Experimentava el plaer que proporciona el poder, malgrat que aquest ho fos per a aquell curt període de temps, però no importava. Tenia el goig de veure i palpar com prenen forma les idees que anaven sorgint de la seva imaginació a mesura que s'anava avançant.

Tant li feia si algun dels esclaus s'esclafava el cap al caure de les altures de les altes sales, o dels murs, o si algun altre es trencava un cama, si perdia una mà o tot el braç, o si una guitza dels molts animals que feien servir li partia el cos. Si això passava, eren ràpidament substituïts per altres. La por al càstig era superior. Tant era, el dolor que poguessin sentir. Era millor

aguantar-lo que ser objecte de les ires dels guardes encarregats de mantenir l'ordre i la seguretat del recinte.

No sempre n'era conscient, però el conjunt de totes aquelles situacions varen anar impregnant la forma de veure la vida, tal com fins aquell moment l'havia viscut. Cadmo va entendre la importància que tenia aconseguir les fites assenyalades, fossin aquestes de l'ordre que fossin.

Aquesta experiència li havia de servir per als seus propis propòsits.

Havien passat ja set llunes de les deu que Darios havia fixat, i bona part de l'encàrrec estava llest, les feines més delicades dels artesans havien estat de la total satisfacció del rei en les comptades ocasions que es dignava a contemplar el progrés assolit. A Cadmo el preocupava l'espai que tenia que ocupar el gran jardí, la peça en què segurament més es fixarien tant el rei, la resta de la família reial, com els aristòcrates més influents de la cort. Si no aconseguia que l'ornament fos al més espectacular possible, tenia per segur que seria l'ocasió que aprofitarien tots aquells que es varen sentir menystinguts, però que, per no contradir el seu Gran Rei, no varen ser capaços d'objectar res al seu caprici, així que havia d'aplicar tots els recursos de què disposava per cloure al millor possible tota l'obra.

—Surèn, crida a qui hagi triat finalment per a l'enjardinament. Hem de veure què té preparat, com pensa disposar els diferents espais, quines plantes i arbres vol fer servir, que ens expliqui quina és la visió que en té i què ens vol donar. Tal com vàrem dir, és l'element que ens podrà donar la vida... o la mort.

No va haver d'esperar massa temps. Al cap de pocs instants Surèn venia acompanyat d'un home ja gran al qui li tremolava tot el cos. Cadmo va comprovar, una vegada més, el que suposava ser el cap indiscutible de tots i de tot el que es portava a terme.

—Escolta'm atentament, pel teu bé: has d'aprofitar al màxim el teu bon ofici i tots els teus coneixements en el disseny i la finalització del jardí. El temps ja és escàs; posaré a la teva disposició el que et faci falta, però, ULL!, el que m'hagi de dir i fer pensa que ha de ser no solament del meu grat, sinó del vostre Gran Rei.

Hashog³⁰, que així es deia aquell espantat home, no sabia per on començar. Surèn, a l'adonar-se'n, i més perquè ell n'era el responsable, va trencar el glaç.

—Potser que el millor sigui resseguir el jardí i ens vas explicant les teves propostes.

Alleugerit per aquelles paraules, varen emprendre el recorregut mentre el jardiner els anava desgranant el projecte que tenia pensat.

—En primer lloc, s'haurà de treure la runa que ho embruta tot, després s'arrancaran les restes de plantes i arbres, i una vegada portades a terme aquestes dues primeres tasques, caldrà renovar la terra i posar-ne de nova per al planter corresponent. Poques plantes es podran mantenir, una llàstima, ja que algunes realment són molt rares i difícils d'aconseguir. La grandària de tot el jardí ens permetrà tenir diverses zones amb un conjunt de plantes de diferents espècies amb la idea que hi hagi flors al llarg de tot l'any. Els murs del jardí estaran coberts per dues espècies que s'aniran alternant, una és aquella que pot donar flors de diferents colors, i que, per cert, és abundant en les terres hel·lenes, tal com vaig poder contemplar en un dels viatges que hi vaig fer.

—Ah, sí? I quina és aquesta planta?

30 Nom persa que significa 'espiga'.

—El seu nom és al-delfa³¹, encara que també la podries conèixer amb el nom de llorer de flor. Aquest arbust, que sempre té fulles, quan creix pot arribar a ser tant alt com un arbre. Per si no ho sabíeu, igual que algunes divinitats, té dues cares: amb una pots elaborar pocions que ben aplicades poden guarir certs tumors, però mai intentis fer una infusió dels seus extractes, ja que llavors la cara fosca és la que pren cos i et podria portar a l'infern, com ha estat en molts casos. Tal com deia, s'alternarà l'heura, que també sempre té fulles i s'enfila ràpidament per les parets. Alguns dels nostres xamans, en els seus temples, també saben treure extractes per curar diferents malures, sobretot les que t'impedeixen respirar amb normalitat.

—Caram, en principi, em sembla bé, però això tan sols és una part, cal veure què es farà a la resta.

—Continuem caminant i us ho aniré explicant. Hi haurà dues àmplies zones, no juntes, però sí una enfront de l'altra. Una està dedicada a les plantes aromàtiques, com l'alfàbrega, l'espígol o la sàlvia, per posar-ne uns exemples, encara que n'hi ha moltíssimes més. A l'altra hi aniran plantes amb propietats curatives, però la llista de les que hi podrem posar és molt llarga i haurem d'escollir aquelles que millor s'adaptin a les nostres condicions...

—Tu en coneixes i n'has plantat en altres llocs?

—Sí, però ja us he dit que la llista és molt llarga, tant que necessitaria més de dues sortides de sol per nomenar-les i explicar els seus nombrosos beneficis. Per si us interessa algunes d'elles, podrien ser l'herba de la sang³², el boixac³³, el cameneri³⁴, les llavors del qual provenen de les terres altes de les muntanyes, i que ben tractades també es poden plantar aquí, l'hisop, que tant serveix perquè puguis respirar millor com per curar ferides que sagnin. En fi, també tenim la menta o la mateixa ortiga, que encara que no ho sembli, una infusió ben preparada d'aquesta herba, malgrat que alguns la maleeixin, et pot lliurar de molts mals que provenen del teu interior...

—Bé, bé, no val la pena que segueixis, anem cap a les altres parts que ens has dit.

Hashog va respirar amb tranquil·litat passats els primers moments de tensió en els quals quasi s'havia ofegat. Sabia la importància que tenien els jardins dins els plans expansius de Darios amb la construcció de les noves ciutats amb les quals volia sembrar el seu imperi. Tenia l'esperança d'obtenir l'enjardinament de la futura ampliació de Persèpolis, brama que tant corria per tota la cort i la ciutat. Un bon resultat en el que ara es trobava embrancat li podria obrir les portes d'aquell envejós propòsit.

—He dissenyat un recorregut que portarà d'un àmbit a l'altre; seguint-lo, es podrà apreciar com es combinen flors i aromes al llarg dels dies, ja siguin aquests més llargs o més curts. En una cantonada hi aniran els arbres que creixen ràpidament, com per exemple aquell que vosaltres, els hel·lens, anomeneu mimos³⁵, que quan floreix omple de color tot el seu entorn. També hi posarem xops, freixes de fulla petita i altres. D'aquí es podrà passar a la zona on

31 Balandre.

32 Agrimònia.

33 Calèndula.

34 Epilobi.

35 La mimosa.

situarem arbres que proporcionin bona ombra en les èpoques de més calor; la firmiana n'és un bon exemple, d'aquest tipus d'arbre. Per no cansar-vos més, un bon palmerar serà espai central del jardí i, finalment, dues altres extensions, que per no ser menys petites no deixen de ser importants: la que dedicarem a les petites plantes que donin bones flors, com ara és l'anemone, i l'altra, en què s'hi plantaran arbres que donen bons i gustosos fruits.

—Bé, doncs, si tot surt bé, a mi em sembla que poca cosa més hi pot faltar. No et dediquis a res més que a posar tot el que ens has dit. Jo no hi podria afegir res més. I tu, Cadmo, tens algun suggeriment?

—Certament, no, però no sé, hi trobo a faltar alguna cosa, no em feu dir el què, alguna cosa em ronda pel cap, però estic d'acord amb Surèn, cal que et dediquis amb totes les teves forces a tenir-ho tot llest per quan acabi el termini fixat. D'aquí uns dies tornaré per comprovar com marxa tot. Espero trobar l'explicació adequada al que em sembla que hi manca.

Es notava que Hashog era un bon jardiner. En pocs dies havia avançat més que el que ell mateix es podia imaginar. Remirant des de l'estança on es trobava, Cadmo ho va poder contemplar amb certa perspectiva. En efecte, tal com els havia explicat, la disposició de les diferents zones conferia a tot l'espai un aire espectacular i ben diferent del que fins aquell moment havia tingut. Però encara continuava faltant-hi alguna cosa, i això l'amoïnava més del que es pensava. Havia d'anar cap al jardí i esbrinar així si aconseguia endevinar quina era aquella absència que el preocupava.

Un eixam d'homes anava d'un costat cap a l'altre portant tot tipus de cabassos, eines, plantes i estris. Un d'ells, de tan atrafegat com anava, va topat amb Cadmo.

—Que no veus per on camines, noi? Digue'm, què és el que portes, que t'ha impedit veure'm?

—Dispensi, senyor, però és que aquest bocoi d'aigua pesa tant i és tan gran que no tinc altra manera de portar-lo i a l'anar tan encongit no l'he pogut veure...

Ja està, ja sabia el que hi trobava a faltar. Corrent, es dirigí cap on era Hashog.

—Escolta, ja sé què era el que tant trobava a faltar. He pogut contemplar des de la meua estança tota la disposició, que certament compleix amb els requisits proposats, però ara ho veig amb més claredat: cal que el jardí tingui camins d'aigua i que aquesta es reculli en una gran bassa, que es podria situar a la zona de les palmeres. Vindria a ser com un oasi en què et pots refrescar.
Què et sembla?

—Caram, és una bona idea. No sé com no hi havia pensat abans. Al final pot ser que el mestre jardiner siguis tu.

De bona gana, tots dos varen riure obertament. Era una forma d'alliberar la tensió acumulada dels dies passats.

—Veig que estàs treballant amb una de les poques i rares plantes que s'han salvat; com és això?

—Perquè aquesta, el gessamí, ha estat especialment de l'interès personal del Gran Rei... i, no sé per què, del teu amic Ciros.

—Sí, Darios li té tanta estima que realment caldrà tenir-hi molta cura; digue'm alguna cosa més d'aquesta planta.

—Com pots apreciar, ara té moltes fulles i s'enfila per arreu cobrint-ho tot, però és com si estigués nua. Es vesteix quan li broten les blanques flors i la seva aroma és tan potent que tot ho

inunda amb la flaire que deixen anar. Fins i tot pot esmussar els sentits dels que s'hi acosten. Sembla que estiguin dotades d'alguns poders especials, sobretot per a les joves parelles.

Cadmo es va quedar corprès per aquelles paraules. Deuria tenir alguna cosa a veure aquella planta amb l'enigmàtica endevinalla llençada per Ciros?

Semblava que tot hi coincidia, però li faltava una part: el que cobria; la resta hi encaixava perfectament, la nuesa, la blancor, la flaire... «Tornaré més tard», es va dir, «per investigar-ho amb més calma».

—Veig que l'explicació t'ha deixat ben bocabadat. De veritat no en sàbies res, del gessamí, la planta que s'aprecia d'ornar els millors jardins?

—No, no, realment ha estat ben profitós, i ara què me'n dius, dels camins d'aigua? Es podran fer? I, sobretot, estaran llestos per al dia assenyalat?

—Tenim sort, ja que disposem d'un bon canal d'aigua amb cabal més que suficient per a tot el palau. En podem agafar la quantitat suficient per als nostres propòsits. Sí, sí, n'estic segur, ho tindrem enllestit a temps.

El sol començava anar de baixa quan Cadmo s'encaminà cap al racó del gessamí, esperitat per una curiositat ambivalent que anava des del desig de trobar la suposada entrada i/o la confirmació que l'endevinalla llençada per Ciros no era més que una juguesca.

La paret estava ben farcida per les fulles d'aquella planta. Era molt difícil que per allà hi hagués cap canaló, ni porta, ni res de res. Al cap d'una estona de donar-hi voltes, convençut que realment era una juguesca, va fer mitja volta per anar cap a l'habitació, quan va veure un gat que s'esmunyia per un costat del gessamí. Encuriós, va anar-hi. Tot li feia entendre que per allà no hi havia res estrany, però realment el gat havia desaparegut.

Res, no hi havia manera. Amb una certa decepció, va girar cua i en aquell mateix moment un raig del sol ponent va il·luminar, per un instant, un tros de paret que mostrava una coloració diferent a la que oferia la resta de la murada. No tenia cap explicació per a aquest fet, així que va tornar una vegada més cap on s'aixecava la planta. Amb més deteniment ho va tornar a examinar. No trobava massa explicacions ni a la desaparició del gat ni al canvi de color d'aquell bocí de paret que estava darrere la planta.

Amb molta cura, va allargar la mà. La sorpresa va ser gran al descobrir que, dissimuladament, hi havia espai suficient entre el tronc i la paret, de manera que semblés que les fulles ho cobrissin tot, però no era així. Després d'allargar la mà, a poc a poc, va continuar lliscant el cos fins a trobar-se amb una estreta escletxa que portava, ara sí, a un passadís.

El recorregut acabava en una portella de la qual penjava un gruixut estor. En traspasar-lo va donar de ple a una sala il·luminada per tota mena d'espelmes i aromatitzada pels efluis que d'elles se'n desprenien.

Dones recolzades en diversos mobles, unes assegudes, altres estirades sobre aquelles típiques mantes que ja havia tingut ocasió de provar-les en el seu llarg viatge.

La sorpresa va ser tant per a Cadmo com per a aquelles noies.

Li va semblar que aquell harem era una mena de microcosmos del món, noies que podien ser allà per haver estat raptades, bé com a botí de guerra, com a ofrena i regal portades pels ambaixadors d'altres regnes o ves a saber si com a penyora d'algun deute, o si hi estaven per voluntat pròpia.

L'àmplia varietat també es reflectia en els seus cossos, uns de pell bruna, altres més rosats, noies de cabells negres, o de color roig o ros, cossos quasi nus ensenyant sense cap mena de pudor les parts més íntimes. Fins i tot, més d'una mostrava, i amb cert orgull, l'absència del seu borrisol púbic.

—Encara que no ho sembli, totes sabem qui ets. T'hem pogut observar tot el temps, el que feies, com parlaves amb els diferents artesans que treballen al jardí, com ho disposaves tot. No t'estranyis ja saps que al palau fins i tot les parets tenen ulls, i nosaltres també. Des de les nostres sales disposem de l'observatori més privilegiat que et pugis pensar: veiem, però no ens veuen.

Qui deia això era una noia negra com l'atzabeja que només es cobria amb un vel que permetia endevinar la silueta d'un cos esvelt i ben proporcionat, amb una mena d'elegància innata. Cridava l'atenció els cabells totalment trenats que lluia en el seu cap, cosa que li conferia un atractiu més.

Cadmo estava a punt d'obrir la boca, però aquella noia li va posar un dit sobre els llavis:

—Calla, no diguis res; només el meu nom, perquè em recordaràs tota la teva vida: Anippe³⁶, la princesa nubiana que Darios va arrancar de la seva preuada terra.

Agafant-lo de la mà, varen entrar a la seva cambra. No calia dir res més. Tots dos sabien perfectament què buscaven. Un suau moviment va ser suficient per lliurar-se del vel que portava. El seu cos aromatitzat i untat d'olis es va deixar caure a una klinè³⁷.

Els petons humits en les zones més sensibles encenien de mala manera Cadmo, augmentant el seu desig fins a límits desconeguts fins aquell moment. Mans que recorrien amb saviesa els punts que li proporcionaven més plaer. De tant en tant la núbia li feia ingerir un líquid que li permetia recuperar forces. Si li preguntava el que era, silenci per tota resposta.

La nit avançava, i també avançava l'experiència de Cadmo en les arts amatòries que Anippe li regalava i que tan bé coneixia. Postures de tota mena, ara jacents, ara asseguts i encarats, ara drets, enclats, o bé adoptant posicions d'animals, que no feien sinó augmentar la seva satisfacció sexual. Tot un món desconegut per a ell però que mai oblidaria.

Tenia el cap ben embotat quan l'amant el va mig despertar.

—Ves-te'n i torna tan sigil·losament com siguis capaç cap a la teva habitació, que si els guardes reials t'agafen aquí, per molt que gaudeixis ara per ara del favor del rei, no dubtarien ni un instant a empresonar-te per sempre... o qui sap si alguna cosa pitjor. Recorda qui soc i guarda'm ben endins de la teva memòria.

Darios el va recompensar més del que es podia pensar, monedes d'or, joies, armes finament treballades que pocs podien lluir, objectes i perfums de llunyans països. No va haver-hi cap cerimònia ritual. El rei es va limitar a contemplar la restauració portada a terme, una volta al jardí i poc més. Cap paraula ni a ell ni molt menys per a Surèn ni per a Hashog. Tot el que va rebre ho varen deixar a la seva estança uns enviats del guarda reial del tresor.

Malgrat això, circumstància que més o menys es podia esperar, al cap de bastant temps va aparèixer un missatger de Darios amb l'ordre de traslladar-lo a una altra part del palau. La nova

36 Nom originari de l'Alt Egipte que significa 'filla de la nit'.

37 La klinè era el llit utilitzat pels grecs, ràpidament adoptat per diferents països.

estança era molt més àmplia de la que havia ocupat fins aquell moment, rebia més bona il·luminació i el que era més important, molt a prop de les cambres que ocupaven Ciros i els hostes més destacats.

Encara va passar molt més temps des que Ciros havia marxat cap a Babilònia i ningú no parlava d'ell ni tampoc de Xerxes i Mardoni.

Cadmo continuava practicant novament els exercicis que més li satisfieien al renovat jardí, però minvava l'assistència als debats amb mags i xamans que tenien lloc a les diferents sales de l'escola reial. No tenien massa interès per a ell, llevat aquelles que intuïa que podrien ser més útils per als seus propòsits.

Des de la reconstrucció que havia realitzat una idea de futur començava a perfilar-se i cada dia que passava més necessitat sentia de portar-la a terme.

Esperava, però, poder-la comentar amb Ciros, d'aquí que anés deixant passar el temps, temps que aprofitava per anar guanyant-se la confiança tant dels hostes hel·lens que estaven a la cort persa com d'alguns membres destacats de l'entorn del mateix Darios.

«Quan torni Ciros», pensava Cadmo, «tindrà la sorpresa que la seva endevinalla ja l'he resolta i que, a més a més, m'ha produït bones satisfaccions, sobretot per les trobades amb Anippe».

Els tocs de trompeta dels guardes anunciaven l'arribada d'un visitant il·lustre. Encuriós, es va dirigir cap a un dels punts de les muralles des d'on podria contemplar amb claredat qui arribava i quins eren els viatgers principals.

Sorprenentment, la caravana que arribava no era gaire gran, més aviat tot el contrari, però de ben segur que estaria ocupada per algun personatge de gran rang, ja que si no els guardes no anunciarien amb llargs retocs de trompeta la imminent entrada d'algú que s'ho mereixés.

Qui arribava, en efecte, era el mateix Xerxes i el seu seguici. Malgrat la distància, Cadmo no va poder divisar ni Ciros ni Mardoni, els seus acompanyants a Babilònia.

L'experiència li indicava que era convenient deixar passar uns dies per saber per què tan sols n'arribava un d'ells.

Aquell matí, poc després del trenc d'alba, quan tornava d'una de les visites que feia a Anippe, i es dirigia cap la seva cambra, va sentir unes veus que li eren totalment familiars: les de Darios i Xerxes.

—L'estada a Babilònia potser ha estat més llarga del que nosaltres mateixos pensàvem. No obstant això, ha resultat més que satisfactòria. Tal com em vares comentar, Mardoni ha demostrat la seva capacitat per poder governar una satrapia, i no solament això, sinó que, a més a més, sap guanyar-se la confiança i respecte dels comandaments de les tropes. De ben segur que arribarà a ser tan bon sàtrapa com destacat general d'un dels teus exèrcits.

Darios escoltava, impertèrrit, el que Xerxes li anava desgranant detalladament, però sense mostrar cap senyal ni d'assentiment ni de reprovació a les nombroses observacions i detalls de tota mena facilitats pel seu fill, exposició que incloïa tots els noms de les persones amb les quals havien mantingut trobades per recaptar informació dels assumptes més punyents de la província; trobades amb relators que havien estat en diferents ciutats de l'Àtica, del Peloponès, la Tràcia o Macedònia.

Tots ells els havien informat en quina disposició es trobaven les principals ciutats visitades, ciutats que podrien ser aliades seves, quines no podrien ser-ho, o quines tenien una posició

neutral i, per tant, anar al costat que més els convingués segons els guanys que poguessin aconseguir.

En el relat Xerxes explicava com s'anava implantant a Atenes i Esparta —les ciutats hel·lenes més importants segons tots els indicis de què disposaven— la xarxa d'informadors que tenien per missió difondre entre els membres més destacats d'ambdues ciutats, les bondats de rendir homenatge al Gran Rei i, per tant, atreure-les cap al seu bàndol.

Aquesta xarxa tenia també altres missions, tant o més importants que les altres: aconseguir que les ciutats es tinguessin mala confiança, que s'enfrontessin entre elles i, per tant, afavorir els interessos perses.

Xerxes continuava exposant els resultats de la seva missió.

—I com que m'han arribat algunes informacions contradictòries, de certs moviments que ens podrien ser hostils, hem acordat que Mardoní i Ciroso avansessin la seva tornada i en lloc de venir cap a Susa, anessin a Sardes, on governa Artafernes. D'altra banda, tenim per segur que les relacions entre Atenes i Esparta no passen pel seu millor moment. Les contínues lluites entre clans familiars que governen ambdues ciutats tenen conseqüències molt diverses, i això ens pot ser favorable. El conflicte més punyent, pel que ens han dit els nostres informadors, el tenim a Esparta a causa de l'enfrontament entre Cleòmenes i Demarató³⁸. Aquest últim és qui podria estar més al nostre favor que no pas els de la família dels Alcmeònides, que ara per ara governa a Atenes. Com veus, Gran Rei i pare meu, hi ha informacions de tot caire i contraposades. És per això que nosaltres, els perses, hem d'estar més avinguts i més a l'aguait que mai. D'aquí la decisió d'enviar a Sardes Ciroso i Mardoní. Si em dones el teu consentiment faré venir Hípies³⁹, que des de fa temps està amb nosaltres, però, com bé saps, està constantment informat de tot el que passa a terres hel·lenes, gràcies als bons i innumerables informadors que té tant a Atenes com en altres ciutats.

Pel neguit que ja envaïa el seu cos, Cadmo estava a punt de marxar, però per primer cop des de feia molt de temps podia tenir una àmplia informació dels esdeveniments de la seva terra.

L'amagatall on es trobava li permetia seguir amb tot detall aquella trobada, que intuïa que podria marcar el seu futur i, qui sap si el de l'Imperi persa, el d'Atenes i d'altres ciutats hel·lenes.

Pagava la pena córrer el risc de ser descobert, sabent el que li podria passar, i més per ser ell hel·lè i les sospites que va despertar en els primers moments de la seva arribada a la cort de Darios.

Poca estona després entrà Xerxes acompanyat per altres dues persones. Una d'elles, la de més edat, era Hípies, a qui havia vist alguna que altra vegada, però l'altre li era desconegut.

Aquella cort no deixava de proporcionar sorpresa rere sorpresa.

Per primera vegada, Darios va prendre la paraula.

38 Demarató fou rei d'Esparta des del 515 aC fins al 491 aC, any en què va ser destronat. Va buscar refugi a la cort de Darios I, va acompanyar a Xerxes el 484 aC en la invasió de Grècia. Cleòmenes va ser un dels reis d'Esparta de la família Àgida; el 519 aC va succeir el seu pare al tron.

39 Hípies, tirà d'Atenes, fill de Pisistrat, fou tirà d'Atenes entre el 527 aC i el 510 aC, any en què va abandonar Atenes per refugiar-se a la cort de Darios I. Va morir el 490 aC, poc després de la batalla de Marató.

—Us suposo sabedors del que està passant per les vostres terres, i sobretot tu, Histieu⁴⁰, de la revolta de les ciutats jòniques. Espero de vosaltres les paraules justes.

Hípies va ser el primer de parlar.

—Gran Rei, hem de parar atenció a tres grans qüestions. La primera en referència als moviments que tenen lloc en l'aproximació a Sardes per part d'algunes tropes. La segona és el que cal fer a la Jònia. I la darrera, però no per això menys importat, té a veure amb la campanya que vàreu fer contra els escites i les de Tràcia i Macedònia. Deixeu-me, Gran Rei, que em refereixi, en primer lloc, a la qüestió jònica, ja que Histieu es troba entre nosaltres i és bon coneixedor de les estratagemes d'Aristàgores, a qui va fer mala confiança. Però ara això no importa, si així ho creieu oportú. Com a antic tirà de Milet, coneix bé aquelles terres i el que es pot esperar dels que l'habiten, així que, per castigar Aristàgores i acabar amb la revolta, jo l'enviaria amb bones forces a recuperar Milet i la Jònia, tal com sempre hauria d'haver estat.

«I així, vell tirà d'Atenes, et lliures d'un competidor a la cort», pensava Cadmo. Certament, és un bon joc d'interessos.

Calia, però estar ben pendent del que Hípies anava proposant.

—Ara bé, l'atac contra Sardes, de produir-se, en contra del que pugui semblar, pot ser, més que un perill, una oportunitat. Pel que sé, les forces enviades pels vostres enemics, Aristàgores el més destacat de tots, són soldats d'aventura i, com tots, el seu únic afany és el botí, capaços de canviar de costat segons quina sigui la paga. L'oportunitat a què em refereixo té a veure amb la tercera de les qüestions. Deixa que conquereixin Sardes, que facin d'ella el que vulguin. És més, de manera que ningú se n'assabentés enviaria els més fidels de tots els vostres guardes imperials per infiltrar-se entre les forces enemigues i crear el màxim de confusió. Si m'ho permeteu, fins i tot els diria que provoquessin un petit incendi que s'iniciés als afores de la ciutat i si, per un casual, arribés al temple de Cibele, i que la mare de tots els déus no m'ho tingui en consideració, ja el reconstruirem després. Això seria motiu més que suficient per iniciar una autèntica campanya contra els hel·lens i deixar reduïts a cendres tots els seus temples. De ben segur que davant els vostres invictes exèrcits bona part de les ciutats hel·lenes es sotmetrien.

—Però escolta, Hípies, a Sardes s'hi troben Ciros i Mardoni...

Darios, que escoltava amb molta atenció les paraules d'Hípies, va interrompre Xerxes.

—Tindrè molt en compte les sàvies i justes paraules del tirà. Tant Mardoni com el teu gran amic Ciros són prou llestos i sabran fer-se valer per ells mateixos. En cas que el foc fos molt virulent, els rius que corren per la ciutat, tant el Caistro com el Tmolo, en aquesta època porten un bon cabdal. Tingues present que la deessa de les aigües, Ahurani, és filla del Gran Senyor, i aquest, n'estic segur, no permetrà que el descendent directe de Zoroastre corri cap risc. També Artafernes té valentia suficient, però ja sabeu que la vida dels homes depèn només de la voluntat de les divinitats, divinitats que poden, fins i tot, estar unes contra altres.

Tant Histieu com Hípies varen esbossar un somriure maliciós. Sabien perfectament que Artafernes, arribat el cas, podria fer valer els seus drets sobre el tron. Si desapareixia, Darios deixaria de tenir un rival fort i perillós.

—Ara —va continuar Darios— hem de preparar-nos per als futurs esdeveniments i vosaltres, Histieu i Hípies, ja sabeu el que heu de fer. A tu, Xerxes, t'encomano que preparis, armis i avituallis tants grans exèrcits com puguis. Reuneix tots els pobles que han de formar el nostre

40 Histieu, tirà de Milet i cunyat d'Aristàgores. El 513 aC va comandar un contingent jònic en la campanya que va emprendre Darius I contra els escites. Va residir a Susa durant tretze anys i va morir el 493 aC a Sardes.

exèrcit, des de la Lídia fins als límits del Punjab. Tots hauran d'anar proveïts segons els seus costums, amb les armes i defenses que els siguin pròpies. Per sobre de tot, tingues present que la cavalleria haurà de ser la nostra força principal i la millor d'entre totes. A ella li hauràs de dedicar atenció especial. Un darrer advertiment: ningú més que nosaltres ha de saber el que aquí s'ha dit, ni dels preparatius que haurem de tenir a punt, si arribés el cas. Si qualsevol de vosaltres té notícies d'això per un tercer, haureu de fer el necessari per esbrinar com se n'ha assabentat, qui ha estat l'informant i, una vegada ho sapigüeu, el que heu de fer no us ho haig de dir. Vigileu amb tota cura els hostes hel·lens. A partir d'aquest instant, cap confiança amb ells. És més, sense aixecar sospites, haureu de mantenir-los ben aïllats a les seves cambres i, si no ho accepten de bon grat, doneu les ordres oportunes i que us semblin més convenients.

Un silenci pesat com una llosa va caure damunt Cadmo.

En arribar a la seva estança, i malgrat la inquietud produïda per les paraules de Darios, va comprendre la importància que havia tingut aquella reunió i alhora de la lliçó d'estratègia a la qual, sense voler, havia tingut ocasió d'assistir, estratègia que posava en relleu les arts a tenir en compte si es volia tenir una bona governança sobre homes, pobles i riqueses.

El manteniment del poder era el que importava. Aquesta era la gran lliçó apresada.

Tenia per segur que hauria d'anar amb molta cura i discreció tant en el que digués a partir d'aquell moment com en els seus actes. Per molt que tingués certes dosis de llibertat en el palau, estava convençut que a partir d'aquell instant seria seguit i vigilat per més de cent ulls i més, pel que havia dit Xerxes, si Ciros anava o ja estava a Sardes.

Un gran neguit es va apoderar dels seus pensaments al llarg dels dies següents. Havia de prendre una decisió, i tenia molts dubtes de quina podria ser la millor. No podia consultar-ho amb ningú, ni amb Surèn ni amb Anippe ni, per descomptat, amb Ciros, el seu bon amic.

Quan va poder tenir uns dies de calma, va fer un recompte de tot el que havia après i guanyat en la més que llarga estada a Susa. S'havia convertit en tot un home ple d'experiències de tot caire. L'augment de tot mena de coneixements havia estat com mai hauria pogut somiar. Sabia com fer-s'ho per guanyar-se la voluntat de les persones, quins eren els factors a tenir en compte per prendre les millors decisions, com argumentar en qualsevol circumstància i front a tota mena de gent, ja fossin mags, xamans, comandaments de l'exèrcit, eunucs, aristòcrates o saltimbanquis.

La seva riquesa personal, per un home dels seus orígens, podia valorar-la de considerable, gràcies, sobretot, a la feina desenvolupada també en altres indrets fora de palau com a conseqüència del terratrèmol, i que li havia proporcionat tan bona fama.

La decisió que va prendre, finalment, li va semblar més fàcil del que dies abans li podria haver semblat.

Amb tota prudència i sigil, va anar recopilant i guardant tot el que tenia.

Era temps d'anar cap a la seva terra.

Capítol 5

HALIMUNT

Halimunt, el seu demo, igual que ell mateix, havia canviat. No sabia si a millor, però el canvi es notava. Una nova via connectava amb el nucli d'Atenes, que de mica en mica anava guanyant terreny, de manera que els diferents demos que l'envoltaven s'anaven diluint en el que ja era una àmplia polis que perfilava el seu futur de forma implacable.

Canvis que també Cadmo va notar en el mateix ambient del demo. L'àgora no estava ocupada per joves ni homes sense fer res per aquella maleïda manca de treball, tot i que la temporada agrària ja havia acabat.

Halimunt en aquell mes de *pyanepsiôn*⁴¹ s'estava preparant per celebrar les festes dedicades a la deessa Demèter.

Melisa, la seva germana, que quan va marxar no era més que una noieta escanyolida, cames primes que semblava que s'haguessin de trencar en qualsevol moment, cos pla sense cap relleu, va ser

la primera persona amb qui es va trobar només trepitjar l'àgora per encaminar-se cap a la casa dels seus pares.

Aquella noieta s'havia convertit en una dona esvelta, dotada d'una esplèndida figura que el peple amb que es cobria graciosament no la podia amagar. Els seus ulls negres com l'atzabeja eren un reflex exacte de la força que dimanava tot el seu cos. A Cadmo li va costar reconèixer en aquella exquisida dona la que era la seva germana.

Agafar-li les mans i una bona abraçada va ser la benvinguda que va rebre, suficient per esvaïr qualsevol dubte que tingués. Melisa sempre tenia per costum agafar-li les mans quan es trobaven, fossin quines fossin les circumstàncies en què es trobessin, procediment que només a ell dispensava.

Tots dos s'encaminaren cap a la casa dels pares. En el trajecte a Cadmo el va sorprendre no trobar-se amb cap dels amics que, de menuts, jugaven pel camí; cap home, jove o no tant jove, a qui pogués saludar.

—Escolta, ja sé que des que vaig marxar moltes coses sembla que hagin canviat, però m'estranya el fet que no reconegui ningú, i sobretot que no vegi cap dels amics amb qui m'entretenia jugant pel poble o pels camps on treballaven quasi totes les famílies conegudes.

—Sembla que la llarga estada que t'ha allunyat d'aquí, i ja ens explicaràs amb tot detall on i amb qui —va dir Melisa amb un ampli somriure—, t'ha tornat molt més intuïtiu del que ja eres de jovenet; però sí, t'he de donar la raó. Perquè ho sàpigues, fa temps que es va instal·lar aquí una família tràcia que, segons diuen, tenen unes mines de plata en aquella regió. Han vingut amb la intenció de fer d'Halimunt el seu lloc de residència, i com que tenen una bona fortuna també, d'una forma o altra, això ens ha beneficiat a tots. Com saps, abans el treball era escàs i si podies treballar, el camp era l'única oportunitat, amb tot el que comporta, pocs dies i sempre de sol a sol, i per unes escassíssimes dracmes. Certament algunes d'aquestes coses encara són així, però, i per mi això explica part d'aquest canvi, quan s'acaben les feines del camp els homes i quasi tots els joves que ja han passat l'efebia⁴², i alguns malgrat que no l'hagin passat, poden

41 Correspon al nostre octubre - principis de novembre.

42 Edat en què es passa de jovenet a adolescent, entre els 15-18 anys. A Atenes, al complir els 18, l'efebia era una mena de servei militar que durava dos anys.

anar a treballar a les mines de la família tràcia, i com que aquesta, tal com t'he dit, es vol quedar aquí, donen un millor tracte als nostres. I malgrat que el viatge de tornada sigui llarg i perillós moltes vegades, les dracmes que porten permeten que el nostre poble hagi millorat. Moltes cases, com la nostra també. Ja ho veuràs. Només et puc dir que l'hem pogut ampliar amb dues noves cambres; la de la part posterior, que dona al carreró, fa de magatzem i l'altra és una estança que connecta amb el pati interior, i, per tant, amb la resta de l'*oikos*.

—No em diràs que pare també va a treballar a aquelles mines...

—No, no, res d'això. Mira, jo faig de mainadera del fill primogènit d'aquella família, un infant que no té més d'un any, i al pare, que com ja saps, a part de ser un bon agrimensor, també té molta traça en feines de construcció, li han demanat que els ajudi en l'aixecament fins al final del seu nou *oikos*, molt més gran que els dels nostres veïns i envoltat d'una gran extensió de terrenys que també han comprat. Aquesta família estan molt contents amb ell i de mica en mica li donen més confiança per moltes de les feines en què estan ficats. Pot ser que a tu també te'n donin...

—Estic molt content per tot el que m'has explicat, tant per tu com pels pares, però el que jo faré ja ho veurem.

La conversa no els havia distret. Estaven davant la casa familiar on havien transcorregut els anys d'infantesa. Una certa emoció recorria el seu cos, però a Cadmo li va estranyar que no fos tan intensa com ell esperava. Malgrat aquests contradictoris sentiments, el primer pas per passar el llindar de la porta no va ser tan ferm com havia estat en aquells pretèrits anys.

La visió de la seva mare també el colpí. A primera vista no semblava que hagués envellit molt, però Cadmo estava ja acostumat a observar profundament, a inspeccionar amb molta cura tot el que tenia davant, exercici adquirit en l'estada entre els perses, entre els personatges de la cort de Darios, en la qual res era el que semblava, discerniment que tants bons resultats li havia donat, i que més d'una vegada li havia servit per sortir-se'n de situacions complicades, perilloses moltes. El resultat n'era satisfactori. La seva agudesesa mental li servia per anticipar-se a les accions de qui tenia davant.

Però ara aquesta experiència no li servia de res. El cap va anar d'un costat a l'altre a conseqüència de la galdada proporcionada per sa mare. Acte seguit, però, va sentir l'escalfor de la forta abraçada de la seva mare, Aerope⁴³, clara demostració que les seves arrels cretenques no havien desaparegut del tot.

No obstant, el desconcert del primer moment va poder veure amb més claredat aquells petits canvis: cabells que mostraven el pas del temps, cos més eixut, però els seus ulls no havien perdut ni una mica la intensa mirada de sempre, mirada que ja de menut sempre l'havia tenallat. No feia falta que li digués res de res. Amb un cop d'ull Cadmo ja sabia el que havia de fer, i també el que havia de deixar de fer.

—Passa cap a dins, malgrat que hagi crescut molt i t'hagi fet més fort, continues sent un nen —li va dir amb un cert to irònic.

Quedava clar qui manava.

43 Antic nom originari de l'illa de Creta; segons la mitologia minoica, Aerope era filla de Crateo, rei de Creta; va ser entregada a Nauplio, el viatger que la va vendre a Plístenes, i d'aquest matrimoni varen néixer Agamenó i Menelau.

L'època freda de l'any, de fet, encara no havia arribat a aquell racó de l'Àtica, però un petit foc ja cremava en el forat que feia les vegades de forn, lloc de cuinar i llar de foc per poder-se escalfar. En el mateix racó de sempre, l'altar que la seva mare cuidava amb tota cura.

Una figureta de terracota representava Demèter, la deessa de la terra conreada, la deessa del blat.

Cadmo es preguntava si realment alguna vegada aquest respecte, aquesta forma de veneració tan arrelada en aquelles contrades i per descomptat en la seva mare els havia proporcionat algun benefici. Per Aerope el culte a aquesta divinitat era del tot necessari, tant perquè no fos cas que passés a la seva família el mateix que li havia passat a Demèter amb la seva filla Persèfone, com per assegurar una bona collita ja del cereal essencial per a la vida de tots, o de les hortalisses que cultivava a l'hort de la casa.

A la mirada atenta d'Aerope no li va passar desapercebut el moviment del cap del seu fill: el coneixia prou bé per saber el que significava aquell gest.

—Continues sense tenir cap respecte cap als déus, com abans. La teva estada entre els bàrbars t'ha fet pensar d'una manera diferent?

—I tu?, encara creus que els déus tenen alguna cosa a veure en la vida dels homes? He estat en contacte amb una bona col·lecció de gent i pobles, tots ells amb déus diferents, però la seva sort, t'ho ben dic, era igual per a tots, creguessin en el que creguessin, practiquessin els cultes que practiquessin. Entre els medes n'hi ha que segueixen les ensenyances d'Ahura-Mazda, el senyor de totes les divinitats. N'hi havia que adoraven Mitra, el déu que controla l'ordre del canvi de les estacions. D'altres ofereixen sacrificis a Tirthya perquè regui els seus camps, o d'altres, com el meu amic Ciros, segueixen les doctrines de Zoroastre, i així amb tot un seguit de déus, creences, rituals i sacrificis de tota mena. No, la sort de l'home se la fa cadascú.

—Els déus et castigaran per la teva *hibris*⁴⁴! Aquesta és la seva llei, de la qual ningú no se n'escapa, i ja saps que els seus càstigs poden adoptar una gran multitud de formes, et poden tornar boig, fer que el cavall et descavalqui i malmetre totes les teves extremitats, que et quedis sense parla o ves a saber quina altra cosa et poden enviar per la teva desmesura. Si no, recorda com varen castigar Sísif i el seu germà Salmoneo. El mateix Zeus va castigar el seu propi fill Tàntal, o Ixion, que volia seduir a la mateixa Hera, i per això va ser lligat a una roda que mai s'atura. La rancúnia dels déus és d'una força increïble!

—Bé, mare, però d'això, si és que va passar, ja en fa molt de temps. No et preocupis més, que em sembla que els déus prou feina deuen tenir com per preocupar-se de mi, i com que no vull que cap tribunal em jutgi per *asebeia*⁴⁵, quan estigui amb més gent ja aniré amb molta cura.

Aerope el va mirar fixament, no calia dir res més, mirada que expressava tant l'anar amb compte com la preocupació per l'actitud de Cadmo, que per ella era tota una novetat.

—T'ho dic una vegada més, Cadmo, no juguis amb els déus.

—No, no, no et preocupis, que el que vull és fer-me ric amb ells...

—Ni Caront et voldria passar amb la seva barca a l'Hades! Però, mira, millor m'acompanyes i aprens del teu pare. Com que d'aquí a pocs dies celebrarem, com cada any, les festivitats de

44 Terme que vindria a significar 'supèrbia, desmesura'.

45 Literalment, significaria 'negació d'allò sagrat', però, no obstant, el terme més comú fora 'impietat'.

Demèter Temosfora⁴⁶, el demos⁴⁷ li ha encarregat que orní adequadament el temple que té aquí, sense que aquesta tasca reporti cap despesa per a ningú; cap dracma en surt per això. A ell els déus sí que l'afavoriran. I no et preocupis, que ja no bevem *kykeon*⁴⁸, com feien els antics.

La idea que a Cadmo des de feia temps li rondava pel cap començava a tenir un cert sentit, però encara no acabava de donar-li la volta, l'havia de madurar més. Intuïa que aquell era el camí, però tenia dubtes que hauria de resoldre.

Es varen topar amb Areto⁴⁹, el seu pare, només sortir de l'*oikos*. Igual que la seva mare, també se li notava el pas del temps, però d'una manera diferent: havia guanyat pes, se'l veia amb més força; ni en els braços ni a les cames se li notava la fluïxetat d'aquells que, per no tenir ocasions de treballar, no presentaven una musculatura massa desenvolupada. Podria ser que, tal com li havia dit la seva mare, en tot el temps que havia estat fora les ocasions de treballar de forma continuada, en lloc de castigar el seu cos, l'havien afavorit.

A Cadmo, en el seu hàbit d'escodrinjar a fons tothom, li va semblar veure en els seus ulls una petita ombra de tristor. La seva mirada, al contrari del que havia observat en el cos del seu pare, havia perdut força.

Ambdós es varen mirar fixament, intentant endevinar quins eren els pensaments de l'altre, quines eren les seves emocions. Al cap d'uns instants que a Cadmo li varen semblar eterns, es va avançar per agafar amb les dues mans els braços del seu pare, la salutació que indicava el respecte del jove cap al més gran.

Areto va entendre de seguida el que volia dir i el que significava aquesta salutació per part del seu fill.

Només entrar a casa Aerope va encendre totes les llumeneres. Calia tenir un bon caliu a casa, tant perquè en aquella hora ja refrescava com, i especialment, per la retrobada.

Melisa i la seva mare s'afanyaven a preparar la *deiprôn*, l'àpat més important del dia, i més encara per aquella ocasió que feia temps que no s'havia donat, trobada familiar que, pel que semblava, havia deixat enrere les antigues penúries, malgrat que no es pogués dir que fossin una família acomodada, com la dels aristòcrates o com aquella família tràcia de la qual tant parlaven.

El plat típic, la *maza* a base de farina d'ordi, continuava estant present, però per aquella especial avinentesa l'havien agençat amb un bon assortiment de faves, raves i cebes picants, deixant per al final la coca amb mel i les figues.

La conversa es va allargar. Preguntes, respostes, més preguntes i més respostes. Cadmo anava desgranant els aspectes que més l'havien impactat i colpit de la seva estada a les terres perses, malgrat que no sempre seguia l'ordre en què havien passat. La xerrada era una barreja-barreja de tot plegat, de les persones amb qui s'havia trobat, situacions, anècdotes, penúries, de moments més o menys gratificants, d'amistats i d'enveges.

46 El terme *Temosfora* té la connotació de 'legisladora', com a senyal d'una existència civilitzada de les societats agrícoles.

47 En aquest cas, com a conjunt de persones del mateix poble.

48 Beguda a base d'ordi, aigua, poleo (menta) o farigola. Homer la cita a l'*Odissea* (XI, 25-30).

49 Nom grec que significa 'el que fa coses'.

El cansament d'aquell primer dia, la foscor de la nit ja avançada varen obrar els seus efectes. A poc a poc l'ànim de la conversació anava minvant i tots es varen deixar caure on Aerope havia disposat pel descans.

Iris, la dels dits rosats, amb els seus raigs el va despertar. En els primers instants no era prou conscient d'on era, sensació que el va neguitejar, però ràpidament ho va recordar: el fet de saber-se a casa seva el va tranquil·litzar. El dia lluïa esplèndid. Una capbussada a l'aigua de la pica del jardí el va acabar d'espavilar. Només Melisa restava dins la casa, i a l'observar que el seu germà mirava cap a un costat i l'altre, es va afanyar a dir-li:

—Ni mare ni pare són a casa, ja fa estona que han marxat, pare cap als camps on s'ha de trobar amb el cap de la família tràcia, que ho és dels Filàides, i mare, no t'ha d'estranyar, cap al temple per iniciar les festes de Demèter.

—Aniré a trobar pare i després a l'àgora per veure i escoltar el que diuen i pensen els nostres estratèges.

—No sé si t'assabentaràs de moltes coses, ja que gairebé tot el temps van cap a Atenes i aquí poca cosa arriba. Jo aniré a l'*oikos* dels tracis a cuidar d'Oloró, l'infant i primogènit. Per trobar pare segueix l'antic camí cap a Falero, segur que allà hi serà.

—El camí anava vorejant el mar, encalmat en aquelles primeres hores del matí, però la suau brisa del Noto⁵⁰ no l'enganyava: quan aquell agradable oreig es convertís en un vent més fort la tempesta estava assegurada.

Hi han coses que no canvien, pensava Cadmo mentre a bon pas recorria aquell sender en què tantes vegades havia jugat amb els seus amics. Sense voler, li van venir a la memòria els moments viscuts a Naxos amb el seu amic Timó. Es preguntava si estaria viu, o ja a l'Hades, o si, per contra, hauria anat a Delfos per complir amb el seu somni.

Ho tenia clar: aniria a Delfos, el santuari del qual tant li havia parlat. El cant d'una grua el va fer tornar a la realitat.

Areto estava agenollat agafant un grapat de terra, comprovant la textura i el grau d'humitat que tenia. «Segur», va pensar Cadmo, «que ja deu estar calibrant les possibilitats de conreu d'aquest nou camp comprat per la família per a la qual treballa».

—Aquests terrenys em semblen prou bons per esmerçar-hi els recursos que calguin. No sé si els tracis tenen els animals i els estris adients per començar les feines que ara s'han de fer. Cal seguir els consells que el nostre mestre, Hesíode, ens va donar a tots els que volem tenir un bon profit del nostre treball.

—Ah, sí? I quins són aquests?

—És clar, com que tu, Cadmo, fins ara poc t'has dedicat a les feines que s'han de fer per tenir un bon *oikos*. Mai t'has preocupat d'això. Tu sempre has somiat... ves a saber què. Però escolta'm bé. Quan venies cap aquí, has sentit el cant d'algun ocell?

—Doncs ara que ho dius, sí, el d'una grua que, com sempre en aquesta època, passen per aquí per anar cap a terres més càlides.

—I saps el que això significa?

—Doncs, això, que marxen del fred.

50 Vent del sud que a la tardor i a l'estiu propiciava tempestes.

—I també indica que és temps de començar a desbrossar els camps i de llaurar-los; també ens diu que és l'inici de l'hivern plujós. Però seguim amb les ensenyances que ens va deixar aquell gran mestre. Per llaurar has de tenir una bona reixa per a l'arada i procurar tenir-ne dues, no fos cas que si només en tinguessis una i es trenqués et quedessis sense poder fer la feina que toca, ja que si t'endarrereixes en la llaurada poca collita agafaràs.⁵¹

—Doncs em semblen uns bons consells, però jo no vull passar-me la vida amb l'espalla doblegada.

—Que Zeus et protegeixi! Que no saps que el nostre destí i la nostra sort els déus ja els tenen escrits?

—Vaja, ara entenc la teva unió amb mare —va dir Cadmo amb un to irònic—. Jo no crec que els déus es fixin en mi, que, si existeixen, altra feina deuen tenir. Vull ser jo qui em marqui el camí, així no deuré res als déus de l'Olimp, i mira, si tant fas cas a les antigues tradicions, i aquesta d'Hesíode, si t'he de ser sincer, em sembla prou encertada, també hauries de recordar algunes de les històries que ens expliquen en les quals els olímpics es comporten com nosaltres.

—Però, home, què dius!

—Sí. Com nosaltres, si no, fixa-t'hi, pare: es barallen entre ells, cada déu o deessa dona suport a bàndols diferents i enfrontats, tenen fills i filles amb els humans, i per aconseguir-ho enganyen, es disfressen o el que sigui, i no solament actuen d'aquesta manera, violenta en moltes ocasions, sinó que, com nosaltres, es tenen enveja, rancúnies de tota mena. Tenen els mateixos plaers i sentiments com podem tenir tu, jo, mare o qualsevol altre.

—No em diràs que nosaltres som déus! Cadmo, t'ho dic perquè tinc més anys i més experiència que tu. Ves molt amb compte que els déus, i sobretot els seus fidels i seguidors més fanàtics, et portaran al més profund dels inferns. Si segueixes per aquest camí, algú et pot portar a tu i a tots nosaltres al pitjor dels infortunis, i tant jo com la teva mare i Melisa trobar-nos pitjor que el més miserable dels esclaus.

—Per això no has de tenir cap temença. Si ara tinc una petita riquesa, ja veuràs com quan aquesta sigui tant o més gran que la de qualsevol aristòcrata, llavors ningú dirà res, tant si és un home piadós com si no ho és. El que és cert, des de tots els temps, i tu, que sempre ens fas recordar les antigues tradicions ho hauries de saber, és que tothom, davant el ric i poderós, prefereix no enfrontar-s'hi i, si es pot, gaudir de les dracmes d'aquell. Tothom, davant l'or, s'ajup. I jo en tindrè.

—Déus i homes castigaran la teva supèrbia.

—Potser sí o potser no, però jo vull viure amb la llibertat de saber que he estat només jo qui m'he marcat el camí, i, per tant, acceptar els riscos que em poden esdevenir... i aquesta llibertat, per si mateixa, ja val tot l'or del món. Però mira, si això et serveix per asserenar el teu ànim i el de mare, estaré amb vosaltres fins que vingui el bon temps i els camins estiguin lliures de fang o de neu. Mentrestant t'ajudaré en les feines del camp, malgrat que després qui se'n beneficiï sigui la família aristòcrata de Tràcia.

—Menys mal! Veig un bon auguri en la teva decisió. I on aniràs quan arribi el bon temps?

—Doncs ara per ara tinc intenció d'anar a Delfos per saber noves del meu amic Timó, si ha tornat o encara està amb aquella milícia a Naxos, malgrat que d'això ja en faci temps. Vull saber què és el que va passar quan vaig decidir marxar. En fi, retrobar-me amb ell i parlar-li d'algunes idees que tinc pel cap, però que encara no les tinc clares del tot. I ara aniré cap a l'àgora per

51 A Hesíode, *Els treballs i els dies*. Treballs de tardor 415-490.

escoltar el que s'hi diu, quines notícies hi ha d'Atenes, o si saben alguna cosa dels preparatius que Darios portava a terme, com també de com va l'enfrontament que fa temps varen emprendre algunes ciutats de la Jònia contra el persa.

L'àgora estava deserta. Ningú sota les voltes de la *stoa*, ni tampoc pels voltants de l'edifici. La pluja, que tot just començava a caure regant l'àrid sòl, que va deixar la calor dels darrers dies de la tardor, va tenir la virtut de deixar aquell espai públic, on tothom deia la seva, en la més absoluta soledat.

L'hivern arrancava fort.

* * *

No era temps d'aventurar-se pels camins en aquell hivern que semblava que li estigués dient que era més aconsellable no emprendre cap viatge ni bellugar-se gaire. Era un dels hiverns més durs que la gent d'Halimunt recordava des de feia molts anys.

Cadmo, per descomptat, no n'havia viscut cap com aquell, en què el vent, la pluja i la neu en zones properes una mica altes feien impracticables totes les vies conegudes, fins i tot les que conduïen a la propera Atenes, de la qual Halimunt distava uns pocs estadis⁵².

Estava clar que hauria de romandre a Halimunt i esperar per emprendre el viatge que volia fer. No sabia com resultaria la convivència amb els altres habitants, car quedaven pocs amics i veïns amb qui compartir les llargues hores de l'hivern. Des que havia marxat, els habitants dels demos havien canviat bastant, per no dir molt. Per un costat, la majoria de joves com ell havien decidit emprendre nous camins, tal com ell mateix havia fet, i moltes famílies que havien desaparegut o de les que ni tot just en quedaven els més vells.

D'altra banda, però —i era un fenomen que no sabia explicar-se—, a Halimunt s'hi havien establert famílies vingudes d'altres regions i demos, com la família tràcia que tant el seu pare com la seva germana tant apreciaven.

Alguns apuntaven que es devia a la pròpia situació del poble, pròxim tant a Falero com al mateix Pireu i Atenes, la qual cosa, deien, facilitava tant els contactes amb l'incipient administració que s'anava instal·lant a Atenes, i que s'anava convertint en una de les ciutats importants de l'Àtica, com contactes amb l'exterior com ara Creta i les illes properes per la proximitat que tenia amb els dos ports. L'intercanvi de mercaderies, la venda d'esclaus que els mercaders compraven i venien podien ser factors que expliquessin aquells canvis que Cadmo creia advertir, i que alguns sí que es notaven.

Alguns *oikos* els havien comprat famílies nouvingudes donant un aire nou al propi demos, pel que feia al propi estil dels habitatges, més grans i gairebé tots ells amb un ampli pati central que feia de distribuïdor a la resta de les estances. També el propi demos havia patit, per dir-ho d'alguna manera, l'impacte d'aquest nou aire. L'àgora s'havia ampliat, l'antic temple de Demèter, la deessa a la qual la seva mare rendia culte, havia millorat notablement, ja no era un senzill altar cobert amb un simple sostre fet de branques i fustes; la tanca que l'envoltava ara era de pedra, amb els murs més alts i consistents.

La *naos* on hi havia l'estàtua de la deessa estava ara envoltada per un nou peristil i s'havien substituït les antigues columnes de fusta per unes de pedra, amb el nou estil que havien portat

52 Halimunt distava d'Atenes uns 34 estadis, aproximadament uns 6 km.

els nouvinguts. Així, deien, el temple durarà més i resistirà millor les escomeses del temps i la salabor de la proximitat del mar.

Cadmo es preguntava quina havia estat la despesa de tot plegat, qui o quins veïns ho havien pagat, i quins i quants artesans ho havien materialitzat; preguntes a les quals hauria de trobar resposta adequada, qüestions que, d'una forma o altra, anaven preconfigurant una idea que hauria de perfilar més, però que, n'estava segur, li marcava la direcció a seguir si volia aconseguir amb èxit el projecte que des de feia temps li voltava pel cap.

* * *

L'hivern semblava que s'hagués aturat. Aquell matí un sol esmorteït però suficient proporcionava una certa escalfor, encara que fos de manera tèbia, per aventurar-se a anar cap a l'àgora. Cadmo esperava retrobar-se amb alguns dels pocs coneguts amb qui encara podia xerrar i d'aquesta forma esbrinar i trobar resposta, si n'hi havia, a les preguntes que li rondaven des de feia dies.

A la plaça tan sols un parell de grupets amb no més de deu o dotze persones en total mantenien una conversa que a Cadmo li va semblar molt distesa, contràriament al que acostumava a passar. Recordava que de menut, quan acompanyava el seu pare, les discussions eren enceses, fortes, amb crits i molta tensió. Més d'una vegada alguns dels enfrontats acabaven per terra embrancats a cops.

Aquell matí, però, els homes més aviat xiuxiuejaven que altra cosa, potser perquè, malgrat aquella tèbia escalfor ambiental, el moment no era el més propici, tant per l'època de l'any en què es trobaven —les reserves fetes a l'estiu i principis de la tardor ja anaven minvant— com per les brames que corrien referents als fets que estaven passant a les ciutats i illes de la Jònia.

Un d'ells el va veure i amb un gest l'invità a anar cap on es trobaven.

—Tu ets Cadmo, el fill d'Areto, oi? Et recordo bé quan vares marxar. Ja no ets aquell jovenet de mirada àmplia amb què volies veure tot el món. No. Ara sembla que t'has endurit, el teu cos mostra una fortalesa gairebé més pròpia dels grans atletes, però el que més sembla que hagi canviat és la teva mirada: ja no té l'aire d'aquella innocència juvenil, sinó la d'un home sacejat per circumstàncies que no s'esperava, i això l'ha fet més ferma, com si ho miressis tot des d'una certa llunyania. Però bé, sigui el que sigui, per què no ens expliques quin ha estat el teu recorregut, quines terres i homes has trobat, i, sobretot, en saps alguna cosa dels altres joves que també varen sortir d'aquí amb tu? I, per cert, algú ens ha dit que coneixes al mateix rei dels medes, és cert o no?, perquè el que ens arriba és preocupant, per no dir esgarrifós, que aquests medes ho cremen tot, i que als perdedors els fan esclaus o, senzillament, els eliminen.

Des que havia arribat de nou al seu demo, Cadmo s'esperava que en un moment o altre es trobaria en una situació similar en la qual ara es trobava. El que més li estranyava, però, eren les paraules d'Argeas⁵³, tal vegada perquè ell mateix no era conscient d'aquells canvis que el vell conegut del seu pare havia notat immediatament, i que, potser sí, eren deguts als esdeveniments que havia viscut de manera tan intensa des que havia marxat d'Halimunt.

El neguitejava el que podien dir dels altres companys amb qui es va embarcar cap a Naxos: no en sabia res, del que havia passat en aquella illa d'on en guardava un record agredolç.

53 Nom hel·lè que significa 'brillant'.

Va inspirar profundament i va començar la narració del que havia passat en tot aquell temps, explicació en la qual va tenir molta cura d'anar deixant anar el que li semblava oportunitat amb mitges veritats que amania amb descripcions més o menys puntuals, segons li convingués.

Sabia per experiència pròpia que no podia dir-ho tot i que havia de ser molt curós en el que deia: més d'un havia acabat els seus dies de mala manera si el que divulgava es considerava que era un delictes i els tribunals de l'Heliea⁵⁴ podien dictar pena de presó... o de mort.

Sense que se n'adonés, el grupet s'havia anat fent més gran, escoltant amb atenció tot el que deia. En això, un dels presents va trencar el silenci que els envoltava tant a ells com a tot l'àgora.

—Cadmó, fill d'Areto, soc Erictoni⁵⁵, de la família dels Filaiades i pare d'Oloró, l'infant de qui la teva germana Melisa en té tanta cura...

En sentir-se al·ludit, Cadmó es va dirigir cap a l'home que havia fet aquella presentació. «Ben pròpia d'una família aristocràtica», va pensar, «a veure què és el que vol».

—Molt interessant el que ens expliques. Ens aporta detalls que fins ara ens eren desconeguts, indicatius del que pensa Darios, el seu fill Xerxes i potser de bona part dels generals dels seus exèrcits. Les noves que, de mica en mica, ens arriben de les terres jòniques no són gens aclaridores, la major part contradictòries, segons qui sigui el que ens ho diu. Moltes vegades bona part de nosaltres pensem que aquests individus, bona part d'ells gent de mar que pirategen, són enviats expressament pel mateix rei o pels seus generals per copsar quin és el nostre estat d'ànim, de les forces que podem disposar o quines famílies o ciutats poden ser, en el futur, aliats seus. Per això ens és necessari saber, de bona mà, quines són les intencions reals dels perses, i tu, que has estat molt temps allà, digue'ns si els medes i els seus aliats estan fent els preparatius dels que alguna vegada ens arriben aquelles notícies. Hem de saber a què ens exposem, si de veritat Darios empen alguna acció contra Atenes. Per Zeus, siguis al màxim de clar i sincer!

El pare d'Oloró era un home bastant jove, no gaire alt, però la seva presència es feia notar; barba rinxolada i cuidada, front ampli i mirada ferma d'uns ulls blaus que, d'alguna manera, indicaven les arrels d'alguns dels seus avantpassats.

—Comprenc les angoixes que teniu, però ja fa molt de temps que vaig abandonar Susa, la seu del Gran Rei, i, per tant, no us puc dir quines han estat les darreres accions que Darios i el seu fill hagin planejat o portat a terme. Els meus darrers dies varen estar farcits d'un munt de fets que es succeïen ràpidament. Com bé sabeu, i no us ho dic jo, si per alguna cosa destaca el rei persa és per la gran quantitat d'informadors que té per arreu, des dels límits del Punjab, i fins i tot del llunyà Catai, i, encara que no us ho cregueu, també per les nostres contrades. Tots els seus missatgers són escollits d'entre les famílies de la seva màxima confiança. Tenen prioritat a l'hora de portar els rotllos de paper al seu destinatari. Ningú els pot posar cap mena d'entrebanc. Qui ho faci corre el risc de pagar-ho amb la seva pròpia existència i, tanmateix, els cartutxos en els quals porten els papirs només el mateix rei els pot obrir, ni tan sols el mateix Xerxes ho pot fer. Són ràpids, saben aprofitar al màxim els relleus de les postes que sempre tenen en totes les posades; com sabeu, una de les grans obres que han portat a terme tant Darios com el seu pare Ciro són els camins que travessen el seu imperi, camins disposats de manera que els genets arribin ràpidament a Susa i ho facin de manera segura, car en tots ells hi tenen petits escamots que vigilen perquè no hi hagi ningú que els assalti. És per això que els missatgers tarden poques

54 L'Heliea era el tribunal suprem d'Atenes; per cada procés es designava, sota el control d'un magistrat, un determinat nombre d'*heliastes*, que feien les vegades de jutges. Els veredictes de l'Heliea eren inapel·lables.

55 Nom d'origen micènic que significa 'que te molta terra'.

sortides de sol a arribar a la cort, uns viatges que per la millor de les caravanes tardarien més de 10 llunes noves...

De nou es va fer un gran silenci. Les explicacions de Cadmo feien que quasi tots els presents estiguessin amb el cor pres. Ningú gosava moure ni obrir boca.

—Quins han estat els darrers moviments i si són fruit o no de tot el conjunt de missatges que li hagin arribat ho ignoro. En aquells ja llunyans dies en què vaig abandonar les terres medes hi havia una gran concentració dels seus exèrcits, però el seu destí o cap on s'encaminaven no ho sé. El que sí que recordo és que Darios, d'un dels missatges que li va arribar, després d'una reunió secreta, però que per l'atzar vaig poder escoltar, és que va deixar que es cremés Sardes i així tenir l'excusa per poder atacar les regions que limiten amb el seu imperi.

—Doncs els que ens ha arribat és que Darios va sotmetre, ja fa temps, totes les ciutats jòniques que se li varen oposar. Nosaltres no tenim un exèrcit d'informadors com Darios, però sí que el que sabem és que l'esclafament va ser esgarriós, cruent i molt cruel, que poca gent va sobreviure, i els que es varen escapar d'aquella matança no varen córrer millor sort, car es varen convertir en els seus més miserables esclaus...

En escoltar aquelles paraules va ser Cadmo qui es va quedar sense alè. Un munt de pensaments varen envair la seva ment com si fossin llampecs per l'impacte que li varen causar. En breus instants va recórrer la llarga estada a Naxos, va recordar amics, els companys, el bon amic Evergo i Timó, la noieta amb qui havia passat aquelles primeres nits sota la lluna. Tots varen desfilar pel seu cap com fantasmes.

—Coneixent com coneixes els medes, creus que amb això en tindran suficient o aniran més lluny? Perquè des de l'Hel·lespont i la Tràcia el poc que ens ha arribat no és gaire esperançador.

—Difícil saber-ho. En bona mesura dependrà dels generals que comandin aquelles tropes, de les ambicions del seu fill Xerxes i del jove Mardoni, però si és cert que Naxos va caure, no seria res d'estrany que continuessin l'expansió tant per terra ferma des de la Tràcia, on tant Darios com Mardoni hi tenen posats els ulls, com envaint altres illes, sobretot les més properes a Atenes. Sabeu si han enviat ambaixadors a les ciutats demanant terra i aigua?⁵⁶ Si és així, només cal interpretar-ho com un senyal de les seves intencions.

El matí s'havia anat embolicant. Núvols de tempesta amenaçaven de deixar caure tota la seva càrrega de forma immediata. Erictoni va prendre de nou la paraula, dirigint-se a Cadmo.

—Tot indica que Zeus, el que trona de lluny, ens indica que ben aviat estarà sobre nosaltres. No sé pas si és un bon senyal, però el millor fora que ens retiréssim evitant la seva fúria. Escolta, com els fruits de Dionís d'aquí poc temps ja estaran en el seu punt, tinc pensat celebrar un simposi a l'*oikos* de la família aquí a Halimunt: seràs benvingut i podrem continuar, tot assaborint bons àpats en bona companyia.

A Cadmo li va semblar que més que una amable invitació era com una ordre a l'estil del que feien tots els aristòcrates, però tenia necessitat urgent de trobar algunes respostes a les preguntes que aquell matí volia fer, si la conversa no hagués girat cap on havia girat.

Va fer un moviment amb el cap en senyal d'acceptació.

56 La petició de terra i aigua era una forma de demanar, per part dels medes, a les ciutats enemigues que es sotmetessin al rei persa; si acceptaven, eren ocupades sense gaire aferrissament, en cas contrari, s'interpretava que rebutjaven sotmetre's, i, per tant, hi havia enfrontament entre ambdues forces.

Bona part de l'hivern havia fet el seu camí, malgrat que continués el mal temps; Aerope traginava pels fogons, Melisa tot just acabava de deixar els fils que teixia per anar a ajudar la seva mare i Areto afilava uns estris de treball.

—El bon temps tarda més a arribar del que és costum, i si tarda més, totes les feines del camp es retardaran. No, no és bon senyal, però ja sé, Cadmo, que a tu això poc t'interessa, però pensa que una mala temporada és causa d'un bon desastre per a tothom, i som nosaltres, els qui no tenim terres, els que ho patim més.

—Sí, però tu també saps que no desitjo que us passi cap mal ni a tu, ni a mare, ni a Melisa; tinc, com ja us vaig dir, unes quantes riqueses que em vaig poder portar i, si els teus auguris es compleixen, Melisa sap el que ha de fer. Certament, no vull estar ajupit tot el dia, ara mirant si el cel rega la terra, ara desitjant que no ho faci massa i malmeti la collita, ara vigilant quin dia és el més bo per recollir els fruits de la sembra, ara oferint sacrificis als déus perquè tot ens sigui propici, i total, qui passa totes les penúries i qui és que se'n beneficia? I no em diguis que els déus em castigaran per la meva *hibris*; si els déus haguessin de castigar els mortals per la seva *hibris*... potser estariem sols!

Aerope i Melisa, mudes assistents a la discussió entre pare i fill, no gosaven intervenir. La tensió era evident. Era un enfrontament entre dues formes de veure i entendre els temps que els havien tocat viure. Cadascuna d'elles sabia de quin costat tiraria l'altra.

De sobte, un soroll no massa fort, però suficient, va cridar la seva atenció.

—I a sobre el maleït vent no s'atura des de fa dies. No es pot fer res al camp.

Cadmo es va dirigir cap a la porta per comprovar si estava ben fermada, però per una escletxa hi va veure entrar llum, cosa que li va estranyar, car el dia ja s'havia esmorteït. Encuriós, va anar a obrir-la, tot agafant una de les seves armes.

Els ulls de l'home que estava repicant les fustes de la porta es varen tornar blancs al veure Cadmo amb aquella gran espasa.

—Per Zeus, aparteu aquesta arma! No soc portador de cap mala notícia ni vinc a fer-vos cap mal! Només us diré el que Erictoni m'ha dit que us digués: d'aquí a cinc sortides de lluna us espera al seu *oikos*, on tindrà lloc el simposi que celebrarà amb uns escollits amics.

Dit això, va fugir a correuita com si estigués posseït pel pitjor dels *daimons*.

Un somriure es va dibuixar a la cara de Cadmo al veure com el missatger fugia i es perdia dins la negror de la nit; una certa calma va retornar a la casa.

Aquells dies d'espera semblava que el temps s'hagués aturat, que el sol trigava més del normal a recórrer el seu camí; la lluna, ja quasi totalment rodona i ben il·luminada, també tardava més en fer la seva aparició, i quan ho feia, a Cadmo se li figurava com si s'acabés d'aixecar de dormir i com si tot el seu moviment estigués encarcerat per aquella mandra que envaeix tothom quan s'ha de llevar.

A la fi el moment va arribar.

—I un darrer consell —li deia Aerope mentre travessava el dentell de la porta—, recorda qui ets i d'on vens, no sigui que t'entabessin com varen fer aquells que et varen embarcar de mala manera.

Malgrat que la distància entre la casa dels seus pares i l'*oikos* de la família d'Erictoni no fos més de sis estadis mal comptats, el camí se li va fer llarg, en aquell capvespre que estava

resultant més agradable que els darrers dies. No va poder evitar que pensés que era un bon senyal.

Una bona quantitat de torxes il·luminaven l'*andron*⁵⁷ i la gran sala on tindria lloc el banquet. La part central lluia un gran mosaic amb la representació de dos joves en la cacera d'un lleó i, adossats a les parets, un bon nombre de divans on repenjar-se.

Es notava que tots els assistents eren de famílies aristocràtiques, però això a Cadmo no li suposava cap inconvenient. La llarga estada a la cort del rei persa li havia servit per superar coses molt més incòmodes que aquella i proporcionar-li habilitat suficient per deambular còmodament en situacions com aquella.

Resultava evident que els invitats al banquet i al simposi⁵⁸ ofert per Erictoni, per la familiaritat que hi havia entre ells, feia entendre que es coneixien força bé entre tots.

L'àpat va finalitzar i tot seguit varen fer aparició uns esclaus portant les gerres del vi escollit pel simposi amb les corresponents copes per a cadascun dels comensals.

També, discretament, varen fer aparició pel passadís que connectava amb el gineceu unes heteres⁵⁹, noies esveltes, vestides amb magnífics peples de lli, acuradament pentinades amb llargues tresses que reafirmaven l'elegància del seu cos. Totes tenien fama per les seves dots de conversa molt culta, i també per les seves habilitats amatòries. En els braços de qui acabessin al final podria dependre tant del seu caprici com de les dracmes que es portessin. No hi havia res establert per endavant.

El simposiarca⁶⁰ va fer unes preguntes als servents referents al vi que portaven, de quina font era l'aigua que duïen a part. En un *kilix*⁶¹ va fer diferents proves fins que va trobar la que li va semblar millor. Amb un toc de palmell els servents varen anar omplint les copes amb la barreja escollida.

Ambient distès. Ningú no semblava que tingués cap mena d'inhibició i Erictoni, que fins aquell moment s'havia comportat com un més, es va dirigir a tots per anunciar que havia arribat el moment d'iniciar el combat de les recitacions de poemes i que cadascú preparés l'escolí que li semblés oportú.

Cadmo no s'ho esperava, es quedà ben descol·locat. Recitar poesies, rimes o el que fos que s'hagués de declamar en aquella mena de certament li quedava ben lluny de la formació que havia rebut fins aquell moment.

Havia de rebuscar en el més profund de la seva memòria alguna cosa semblant a un poema, algun hauria de tenir en un racó del seu cap.

57 Pati porxat reservat exclusivament per a homes; des d'aquest espai s'accedia a les habitacions de la casa i un passadís el connectava al gineceu, l'espai reservat a les estances de les dones.

58 Etimològicament significa 'beguda en comú'.

59 Paraula que en grec clàssic significa 'companya'.

60 Una mena de mestre de cerimònia que, escollit entre tots, s'encarregava de controlar que la barreja del vi i l'aigua fos l'adequada i evitar que la borratxera s'apoderés immediatament d'ells i, per tant, que no poguessin gaudir plenament els plaers intel·lectuals i físics de la trobada.

61 Copa de ceràmica per beure vi.

La competició va començar. Les recitacions eren de tota mena, tant feien referència a l'amistat, l'amor, les relacions amb els déus, a fets de diferent classe, fossin certs o no, com a la lloança d'un mateix. Es notava que alguns del poemes sorgien de manera improvisada, mentre que altres eren d'afamats poetes. També era notori que algunes de les actuacions ja començaven a estar amanides pels efectes del vi.

Havia d'esforçar-se per trobar alguna rima, un vers, una oració, el que fos, car només quedaven altres dos invitats i ell mateix per cloure el repte llençat per l'amfitrió del simposi.

En el divan anterior al seu, l'home que hi era recolzat, gaudia de les carícies que una hetera li practicava al seu penis. Potser per això la seva intervenció va resultar molt curta, amb una rima dedicada a Eros, el déu de l'amor.

Esforç inútil. Cap poema a recordar. El seu veí ja havia acabat, i ara era el seu torn. Sense saber com ni de quina manera, va recordar que durant la llarga estada a la cort de Darios un xaman els recitava cada matí una mena de salmòdia amb la finalitat que recordessin i integressin en el seu coneixement dos conceptes: la brevetat del temps i el necessari esforç diari si volien convertir-se en veritables mestres en el seu ofici.

Tothom el mirava expectant. S'havia produït un gran silenci tot esperant que Cadmo iniciés el seu escoli.

—Com bé sabeu, he estat molt temps lluny d'aquí, en terres medes, i no sé quins són el poetes més preuats per a vosaltres, ni quines són les més gracioses composicions per a moments tan agradables com aquest. Així, si m'ho permeteu, us recitaré una breu rima amb la qual el xaman de torn de la cort del Gran Rei ens despertava a trenc d'alba. Sencera abasta més de vint estrofes que havíem d'aprendre si no volíem ser castigats durament. No us la recitaré tota, no tingueu cap temença, tan sols dues d'elles que em sembla que us seran de fàcil entendre i espero que, ahora, siguin del vostre cultivat intel·lecte.

«Et lleves cada matí amb el millor dels somriures

i et retires al vespre quan pactes una treva.

Quan no hi ets, el cel es farceix de fantasmes i esperits,

però n'hi ha prou amb la teva daurada cabellera cada matí

per apaivagar aquestes tropes, que són multitud.

En la teva absència, i sense enveja, ens deixes a la mare lluna,

a qui acompanyen mil estrelles, les teves filles que són lluminoses

fites d'allà on neix l'èter, el teu grandios espai.

Recorda, mortal com ets, que de les petites llavors de mostassa

en neixen les plantes més grans del teu hort, que cada dia has

de cuidar.»

El silenci que s'havia produït, que tan sols va durar uns instants, a Cadmo se li va fer etern. Tots els assistents, com si s'haguessin posat d'acord, varen començar en lloances i fortes exclamacions d'aprovació per l'escoli que havia recitat. Tot eren felicitacions.

Erictoni, acompanyat per un home que no tindria més de 5 o 6 anys més que ell mateix, s'encaminava cap on es trobava, encara pres per la tensió que havia passat i per les mostres d'entusiasme que emplenaven la sala. No se'n sortia de la seva sorpresa.

—Cadmo, tot sembla que Cal·líope t'ha dotat de la seva gràcia pel bell recital amb què ens has delectat i que tant ens ha complagut. No es així, Temístocles?⁶²

—Certament comparteixo les paraules d'Erictoni i les faig meves i de ben segur, pel que m'ha informat el nostre comú amic, la teva estada en terres medes ha estat ben positiva, fins i tot en l'art de la declamació, així que en nom de tots m'honra declarar-te guanyador d'aquest certamen i ornar-te amb les garlandes de la victòria.

Acte seguit una de les ballarines que havien estat actuant al llarg de la trobada li va penjar el ram al coll, mentre mussitava «Gaudeix amb mi la teva joventut, excels Cadmo».

Erictoni, al mig de l'andró, es va dirigir a tots els presents, fent callar els flautistes que rutinàriament encara treien sons dels seus aulos⁶³.

—Amics, només nosaltres, els *kaloí kagathoi*⁶⁴, podem governar de forma justa i d'acord amb les antigues tradicions i costums els pobles i els qui hi habiten. Només nosaltres estem preparats per la pràctica de la noble equitació i la cria de cavalls. Només nosaltres estem dotats per concórrer a les competicions atlètiques. Només nosaltres estem sàviament instruïts i educats per ocupar els alts càrrecs d'estratèges. Només nosaltres, quan actuem com a arconts, som els que oferim les més belles representacions tràgiques. Només nosaltres som els magistrats més adients per impartir justícia segons ens varen ensenyar els nostres pares i els pares dels nostres pares. Només nosaltres, la gent de bé, som qui oferim els més preuats tresors als santuaris on honrem els nostres déus. I és gràcies a nosaltres que santuaris com el de Delfos, d'Olímpia, el de Dodona i altres no menys importants són admirats i tenen fama entre tots els pobles, fins i tot els de mar enllà...

Les exclamacions d'aprovació no varen deixar que Erictoni acabes amb les lloances que dedicava a la vella classe aristocràtica hel·lena, de la qual ell i els seus amics formaven part. Els invitats el varen envoltar, abraçar, petonejar i cobrir amb tota mena de flors i corones.

Aprofitant la gresca del moment, Temístocles, que encara estava al costat de Cadmo, tot i agafant-lo per un colze, el va apartar d'aquell grup en què les copes de vi ingerides, les darreres de les quals ja sense estar barrejades amb massa aigua, estaven causant un perfecte desori.

—I tu, Cadmo, que segons ens has dit coneixes força bé aspectes de l'Imperi persa, del que nosaltres ignorem o en tenim dades contradictòries, em podries dir quina mena de naus utilitza la seva flota o quins són els seus trets més destacats?

62 Un dels principals *estratèges* amb què va comptar Atenes; va ser nomenat arcont (493/492 aC), va participar en la batalla de Marató (490 aC), on també va lluitar el famós dramaturg Esquilo.

Va ser l'artífex de l'estratagema que va permetre guanyar els perses a la batalla de Salamina (480 aC). Va ser condemnat a l'ostracisme el 471 aC.

63 Flautes de dos tubs que normalment s'utilitzaven per acompanyar la poesia lírica.

64 Expressió que utilitzaven els nobles per referir-se a si mateixos com «els més bons i bells de tots», és a dir, «els homes de bé».

—De la flota meda en sé poca cosa. Només et diré que una bona part de les seves naus poden transportar fins a dos-cents homes, i tot i que són bastant grans i àgils, si van molt carregades l'aigua en cobreix bona part. Alguns dels seus aliats fan servir naus de 50 remers i cadascuna d'elles està servida per una vintena de tripulants. Certament, entre les pròpies naus perses i la dels pobles o tribus que conformen el seu imperi, formen una força terrible; saben navegar ràpidament, coneixen bé quins són els ports i els racons en què poden trobar soplug si el temps així ho aconsella, i quines són les ciutats de mar que els poden abastir del que necessiten. Recordo que un cop vaig sentir que quan ho volgués Darios podia reunir en pocs dies més de mil naus.

—Realment pot ser una armada terrible; observo que el cansament, o el que sigui, està apoderant-se del teu ànim; ja tornarem a reprendre la conversa, i ara que Morfeu et doni bons somnis.

Cadmo va assentir, alleujat, però aquell simposi li havia servit en gran mesura. Tenia una idea clara: era dels aristòcrates, dels terratinents, dels estrategs i de tota aquella gent a la qual Erictoni al·ludia i dels seus llocs de pelegrinatge d'on en podia treure profit.

Sí, ja sabia com iniciar el camí que feia temps que li voltava pel cap, sense que fins a aquell moment ho tingués clar.

Cansat com estava, es va deixar caure en un dels divans de la sala. Una de les heteres s'hi va apropar i Cadmo va deixar que fes el seu treball.

* * *

Els dies ja apuntaven la fi de l'època hivernal. Cadmo sabia bé com havia de preparar-se per arribar a Delfos, el santuari on esperava trobar al seu amic, si és que Timó havia sobreviscut a l'aventura en la qual tots dos s'havien embarcat.

L'experiència adquirida per terres medes, perses i jòniques li recomanava avituallar-se el millor possible i no anar sol, i això, fins a cert punt, li complicava el que tenia pensat, però certament anar ben acompanyat era el millor que podia fer.

Un cop a l'espatlla el va treure del seu capficament i amb un acte reflex va agafar el punyal que duia en els plecs de l'*himation*. Qui l'estava colpejant a l'espatlla era un home alt, d'aspecte agradable i que amb un ampli somriure, gairebé burleta, volia cridar la seva atenció. La seva figura no li era totalment desconeguda, i ràpidament li va venir a la memòria el nom d'aquell home: Protògenes⁶⁵, un dels convidats d'Erictoni.

—Molt capficat estaves, Cadmo, però les teves reaccions són molt ràpides...

—Més d'una vegada n'he tingut sort, però disculpa'm, en un primer moment, en sentir el toc al darrere em pensava que estava en perill perquè, com saps, els bandits utilitzen aquest ardit, i així quan et gires no tens temps de reaccionar i el ferro ja t'està travessant les entranyes. I, per cert, cap on dirigies els teus passos?

—Vaig cap al port de Falero. Quan arriben els darrers dies de l'hivern i els mars estan encalmats, recalen a terra els primers negociants, pirates, traficants i mercaders, i el port es converteix en un gran mercat on pots trobar des d'esclaus, belles vestimentes, ceràmiques de

65 Nom que significa 'el primer' o 'el primogènit'.

Creta, ivori i tota mena d'exòtics productes que els homes de mar traginen i porten de terres llunyanes.

Esclaus! Podria ser una oportunitat per donar solució al que feia una estona l'estava preocupant. Mentalment, va repassar quines haurien de ser les característiques que hauria de tenir un bon esclau, si volia cloure una operació amb alguns d'aquells mercaders: fortalesa física, de només uns 25 o 30 anys i hàbil en les armes eren les condicions mínimes i, tanmateix, hauria de comprovar quin grau de lleialtat podria esperar del captiu que comprés, malgrat que també sabia que a més se l'hauria de guanyar. Havia pogut comprovar en moltes ocasions que la lleialtat poques vegades es comprava i que quan es presentava l'ocasió la insubordinació, la desafecció era inevitable, d'igual manera que els esclaus eren mercaderies, també sabien que els seus amos també ho podrien ser, arribat el moment.

Com que la distància entre Halimunt i Falero no era més d'una quinzena d'estadis, el recorregut li va resultar curt. Cadmo i Protògenes es varen dirigir a l'àgora on els marxants exhibien tota mena de productes, tal com li havia dit el seu circumstancial acompanyant.

Al bell mig de l'esplanada que feia de mercat dos homes i els seus corresponents homes de confiança, que sense cap mena de dubte es notava que eren homes de mar ben avesats en tot tipus d'aventures, custodiaven un heterogeni grup, en què hi havia des de nens i nenes fins a tota mena d'esclaus provinents de llocs que quasi era millor ignorar-los.

Un dels homes feia la mercaderia, agafant el primer d'aquells desgraciats que tingués a mà, i en cantava les excel·lències. Si l'esclau o esclava no entenia el que havia de fer o mostrar, ja fossin dents, braços, cames, mans o el sexe, la fuetada estava assegurada; després els possibles compradors en feien el preu i el mercadeig continuava amb les queixes dels venedors, la voluntat o no del qui volia comprar i tot el procés amanit amb burles, rialles i bromes de tot caire sobre els esclaus i esclaves.

Li tocava el torn a un home l'edat del qual es feia difícil d'endevinar; grenyut, cobert per uns esparracs que amb prou feines li cobrien mitja cintura, no gaire alt i lligat amb una grossa corda de les que es feien servir pel govern de les veles, cosa que a Cadmo li va estranyar, ja que els altres captius, fossin d'on fossin, joves o vells, homes o dones, també estaven lligats, però les seves cordes no eren tan grosses com les d'aquell infortunat.

—I ara mireu —cridava el cap dels venedors d'esclaus—, aquesta és una bona peça, un bàrbar procedent de les profundes muntanyes que estan més enllà de la Frígia. La seva tribu, pirates, bandits i rapinyares de tota mena, té fama pel seu coratge en tota mena de lluites. Vinga, tu, mostra la força dels teus braços —li va cridar mentre tibava la soga per tal que tothom contemplés la força i reacció de l'esclau.

Proferint unes exclamacions que ningú entenia, va tirar tan fort de la corda que el cos del venedor hauria anat a parar a terra si no hagués rebut el ràpid ajut dels seus ajudants. L'esclau continuava proferint paraules desconegudes per aquell públic.

Cadmo va prestar més atenció al barboteig d'aquell home. Alguna de les seves paraules li va semblar que no eren totalment desconegudes. Es va apropar una mica més per veure si en podia treure l'entrellat, del que deia.

La baralla entre qui eren els amos i qui estava sotmès continuava atraient l'atenció dels que estaven al mercat, espectadors que ara animaven els mercaders, com ara ho feien pel captiu, tot per gaudir d'una bona lluita.

Finalment, a terra el varen poder reduir. Un d'ells va agafar un punyal per degollar-lo, mentre, un cop més, i amb les forces que li quedaven, exclamava paraules en aquella llengua

tan enrevessada, però ara sí, Cadmo va mig entendre el que deia: era un dels dialectes que alguna vegada, molt poques, havia sentit quan acompanyava Ciro Espitama i Xerxes en una de les seves nombroses i famoses sortides que feien per les diferents províncies de l'imperi de Darios.

Tan ràpid com va poder va fer un salt just a temps per evitar que el ferro acabés amb l'hàlit vital de l'empresonat, ensangonat per arreu; es va dirigir cap a ell en l'idioma meda, en un intent per poder entendre'l.

—Entens el que dic?

Cadmo, pel senyal que va fer amb el cap, va interpretar que sí. Els ulls d'aquell home eren pura sorpresa.

—Digue'm: d'on ets i com et dius? —li va preguntar mentre allargava la ma perquè s'aixequés.

—Jo soc Isauro, de les muntanyes d'Isàuria, de la tribu dels psidis⁶⁶ —li va respondre mentre el mirava directament, no desafiant-lo, sinó d'igual a igual.

Cadmo havia sentit parlar d'aquelles tribus, que vivien en les valls i muntanyes d'aquella recòndita regió a la qual ni els propis soldats del rei persa hi volien posar els peus, car els isaures tenien fama per les estratagemes que utilitzaven per robar i acabar amb qui s'atrevia a anar sol o poc acompanyat per aquelles salvatges terres, i també pel saqueig que portaven a terme en ciutats properes, tal era la seva fama, i per això l'estranyesa de Cadmo va anar en augment.

—Com és —va demanar a qui encara empunyava l'arma— que heu capturat aquest home si difícilment es deixen agafar?

—Mira, si voleu comprar-lo digueu-m'ho i ja farem preu, però no estic aquí per explicar històries.

Vint dracmes va ser el preu acordat després d'un llarg estira-i-arrotonsa seguit per un gran nombre de curiosos; per uns el preu era acceptable, però per altres, una bona majoria, ni un òbol valia aquell bàrbar que només podria servir perquè els voltors s'alimentessin de les seves entranyes.

Cadmo va reclamar a un *heliea*⁶⁷ que li entregués el document adient en el qual constés que ell, Cadmo d'Halimunt, era l'amo d'Isauro i que aquest formava part de la seva hisenda.

—Oferriré a Agdistis⁶⁸ tot el que em sigui donat, cuidaré de tu i de la teva progènia, de la mateixa manera que cuidaré fins i tot de tu mateix.

—Poc m'importen els déus i les seves representacions, siguin quines siguin. Nosaltres hem de pensar en nosaltres mateixos i ara, pel teu bé, escolta: tan bon punt el temps ho permeti, i espero que sigui ben aviat, hem d'emprendre camí per anar cap a Delfos. No sé amb què ens podem trobar, però per això t'he deslliurat de les mans de Persèfone⁶⁹ i només tindràs una arma si em demostres que la teva lleialtat et fa mereixedor de lluir-ne una.

66 Isàuria es una regió de l'Àsia Menor, fronterera amb Frígia i la Cilícia; els psidis eren un poble indoeuropeu que es varen emparentar amb els frigis.

67 Una mena de jutge que tenia atribucions per donar fe de les compravendes d'esclaus o d'altres béns.

68 Divinitat mitològica de l'Anatòlia, posseïdora d'una força salvatge.

—Ja t’he dit que cuidaré de tu, i quan nosaltres, que no tenim per costum posar la nostra vida al servei de ningú, ho fem, pots tenir per segur que no faltaré a la paraula que et dono.

—Espero que així sigui. Anem cap a casa meva, on repararem forces. El viatge fins a aquell santuari té una durada de vint sortides de sol.